

DICKENS CHARLES

KAKSI
KAUPUNKIA

Чарльз Диккенс

Kaksi kaupunkia

«Public Domain»

Диккенс Ч.

Кaksi kaupunkia / Ч. Диккенс — «Public Domain»,

Содержание

ENSIMMÄINEN KIRJA	5
ENSIMMÄINEN LUKU	6
TOINEN LUKU	8
KOLMAS LUKU	12
NELJÄS LUKU	15
VIIDES LUKU	22
KUUEDES LUKU	28
TOINEN KIRJA	34
ENSIMMÄINEN LUKU	35
TOINEN LUKU	39
KOLMAS LUKU	43
NELJÄS LUKU	51
VIIDES LUKU	55
KUUEDES LUKU	59
Конец ознакомительного фрагмента.	61

Charles Dickens
Kaksi kaupunkia
ENSIMMÄINEN KIRJA

Elämään palautettu.

ENSIMMÄINEN LUKU

Aikakausi.

Tämä oli aikakausista paras ja pahin, se oli viisauden ja hulluuden ikä, uskon aika, epäilyksen aika, valon ja pimeyden aika, tämä oli toivon kevät ja epätoivon talvi, meillä oli kaikki edessämme eikä mitään edessämme, kuljimme kaikki suoraa päätä taivaaseen, kuljimme kaikki suoraa päätä toista tietä – sanalla sanoen, aikakausi muistutti niin nykyistä aikaa, että jotkut sen suurisuisimmista auktoriteeteista yksipäisesti väittivät, että siihen, niin hyvään kuin pahaankin nähden, taisi sovelluttaa ainoastaan superlatiivivertailumuotoa.

Englannin valtaistuimella istui leveäleukainen kuningas ja halpamuotoinen kuningatar; Ranskan valtaistuimella istui leveäleukainen kuningas ja kaunismuotoinen kuningatar, ja kummassakin maassa oli niille korkeille herroille, jotka kruunun leipäkultaa kaitsevat, päivänselvänä, että nyt vallitseva järjestys oli ainaiseksi järkähtämätön.

Oli Herran vuosi tuhat seitsemänsataa seitsemänkymmentäviisi. Englannin osalle tuli tällä suotuisalla ajalla hengellisiä ilmestyksiä samoin kuin nytkin. Uskonnollinen haaveksija rouva Southcott oli äsken viettänyt viisikolmatta-vuotista siunattua syntymäpäiväänsä, josta eräs ennustava henkivartioston sotamies oli julistanut, että sen kunniaksi olisi maa nielaiseva Lontoon ja Westminsterin kitaansa. Myös Cock-lane kummitus tuli manatuksi tasan kaksitoista vuotta jälkeen ilmestyksiensä, joita se levitti ympärilleen, kuten kuluneen vuoden henget (yliluonnollisen vähän omintakeisesti) levittivät omia ilmestyksiään. Joukko Britannian alamaisia Amerikassa oli hiljan lähettänyt Englannin kruunulle ja kansalle pelkkiä maallisia oloja koskevia sanomia, joista omituista kyllä ihmiskunta on näkynyt enemmän hyötyvän, kuin Cock-lane pesyen kananpoikasen yhdestäkään tiedonannosta.

Ranska taas, joka hengellisessä suhteessa oli oikeastaan vähemmän suosittu kuin sisarensa kilpineen ja kolmihaaroineen, vyöryi pyörryttävää vauhtia mäkeä alas, valmistaen paperirahoja ja kuluttaen niitä. Sitäpaitsi huvittelihe se kristittyjen sielunpaimentensa johdolla ihmisrakkailla urostöillä, kuten tuomitsemalla erään nuorukaisen kätet katkottaviksi, hänen kielensä nyhtäistäväksi pihdillä suusta ja hänen ruumiinsa elävältä poltettavaksi, syystä, ettei hän sateessa polvillaan kunnioittanut saastaista munkkien juhla-kulkuetta, joka astui hänen ohitsensa silmäkantaman päässä, mutta viisi- tai kuusikymmentä kyynärää hänestä. On hyvin luultavaa, että Ranskan ja Norjan metsissä kasvoi puita, jotka metsänvartija Kohtalo tämän onnettoman käydessä kuolemaan jo oli merkinnyt kaadettaviksi ja laudoiksi hakattaviksi eräitä siirrettäviä puutelineitä varten, jotka elävät kamalassa muistossa säkkineen ja piiluineen. On sangen todennäköistä, että jonkun Pariisin lähellä olevan talonpoikaistalon ränsteisissä ulkokuoneissa sijaitsi juuri samana päivänä kömpelöitä maantienloan räiskyttämiä rattaita, joita siat nuuskivat, joilla kanat hyppelivät ja joita talonpoika Kuolema jo oli asettanut syrjään vallankumouksen vankikuormia varten. Mutta joskin tämä metsänvartija ja tämä talonpoika työskentelivät herkeämättä, työskentelivät he ääneti, eikä kukaan kuullut heidän hiipiviä askeleitaan, ja olisikin epäilystä heidän valveillaolostaan pidetty jumalattomana kavalluksena.

Järjestys ja turvallisuus Englannissa oli tuskin niin suuri, että se saattoi aiheuttaa vallitsevaa suurta kansallista kerskailua. Itse pääkaupungin avonaisilla kaduilla tapahtui joka yö ryöstöjä ja aseellisia miehiä murtautui rohkeasti sisään; perheitä kehoitettiin julkisesti muuttamaan varmuuden vuoksi tavaransa huonekalukauppiaitten makasiineihin, ennenkuin kaupungista lähtivät; yöllinen rosvo oli päivällä rihkamakauppias, ja kun toinen kauppias, jonka hän "kapteeni" arvonimellään pysähdytti, hänet tunnettuaan huusi häntä nimeltä, ampui hän häntä kursailematta päähän ja ratsasti menojaan; seitsemän ryöväriä asettui postivaunuja väijymään, postimies ampui kolme, vaan jäi itse jäljellä olevan neljän ammuttavaksi, "ampumavarojen puutteesta", jonka jälkeen postivaunut ryöstettiin levossa ja rauhassa. Lontoon mahtava lord mayori oli Turnham Greenin

luona pakoitettu antautumaan maantienrosvolle, joka ryösti tämän loistavan henkilön koko hänen seurueensa läsnäollessa; vangit Lontoon vankiloissa tappelivat vartijoittensa kanssa ja lain majesteetti sekaantui leikkiin ampua jyryyttämällä heihin raehauleja ja kuulia; hovin saleissa nyhtäisivät varkaat timanttiristejä jalojen lordien kaulasta, musketöörit menivät keskikaupungille hakemaan ryöstösaalista ja kansa ampui musketöörejä ja musketöörit ampuivat kansaa; mutta eipä kukaan pitänyt näitä tapahtumia erittäin merkillisinä. Kaiken tämän ohessa oli pyöveli ainaisessa, vaikka aivan hyödyttömässä työssä; milloin hirtti hän joukottain sekalaisia rikoksentekijöitä, milloin hirtti hän tiistaina vangitsemansa murtovarkaan lauantaina, milloin poltti hän Newgatessa lukuisain ihmisten käsiin merkkejä, milloin poltti hän häväistyskirjoituksia Westminster Hallin portin ulkopuolella; tänään päästi hän päiviltä julman murhaajan; huomenna taas viheliäisen varkaan, joka oli ottanut kuusi pencea talonpojan rengiltä.

Kaikki tämä ja tuhat muuta seikkaa lisäksi tapahtui vanhana kunnon vuotena tuhat seitsemänsataa seitsemänkymmentäviisi ja heti sen jälkeen. Metsänvartijan ja talonpojan huomaamatta työskennellessä tässä ympäristössä, esiintyivät molemmat suurileukaiset ynnä kaunis- ja halpamuotoinen aika meluavasti, vaatien jumalallisten oikeuksiensa pysyttämistä. Niin siis kuljetti vuosi tuhat seitsemänsataa seitsemänkymmentäviisi nämät ylhäiset ynnä myriadeja pikku olentoja – tämän kertomuksen henkilöt siihen luettuina – eteenpäin heidän kuljettavia teitään.

TOINEN LUKU

Postivaunut.

Doveriin vievää tietä kulki eräänä perjantai-iltana marraskuun lopussa ensimmäinen tämän kertomuksen henkilöistä. Hänen edessään oli Doverin tie Doverpostivaunujen takana, tämän kömpelösti madellessa ylös Shooterin kukkulaa. Hän kapuili ylös lokaista mäkeä postivaunujen vieressä kuten muutkin matkustajat, ei senvuoksi, että heitä näissä olosuhteissa olisi vähääkään haluttanut jalotella, vaan siksi että mäki, silat, loka ja vaunut olivat niin raskaat, että hevoset olivat jo kolmasti pysähtyneet, jota paitsi ne yhden kerran olivat kulettaneet vaunut poikkipuoleen tietä kapinallisessa aikeessa palauttaa ne takasin Blackheathiin. Ohjaket, ruoska, ajuri ja vaununkulettaja olivat kaikki veljellisessä yhteydessä lukeneet sota-asetuksen, joka kielsi yrityksen, joka muuten vahvasti puolustaa väitettä, että muutamat järjestömät luontokappaleet eivät ole niinkään järjestömiä; ja valjakko antautui palaten oikealle tielle.

Pää roikuksissa ja häntäänsä heiluttaen, polskivat ne eteenpäin läpi paksun loan, silloin tällöin keikahtaen ja kompastuen kuin olisi niiden nivelet olleet särkymäisillään. Niin pian kuin ajuri pidätti niitä ja sai ne seisahtumaan houkutellen niitä varovaisesti: "Kas niin ... kas niin!" ravisti lähimmäinen hevonen kiivaasti ja pontevasti päättään kaikkine tamineineen, ikäänkuin väittääkseen, etteivät vaunut voineet päästä ylös mäelle. Joka kerta kun hevonen aikaansai tämän kolinan, hätkähti matkustaja kuten hermollinen matkustaja ainakin ja tuli levottomaksi.

Kaikki notkot olivat paksussa usvassa ja se oli avuttomuudessaan kohonnut ylös mäkeä pahan hengen tavalla, joka etsii rauhaa mutta ei sitä löydä. Kosteaa ja kolkon kylmä usva leijaili hitaasti ilmassa muodostaen laineita, jotka näyttivät seuraavan ja peittävän toisiaan kuten aallot levottomassa meressä. Se oli siksi sankkaa, ettei vaununlyhdyistä lähtevä valo voinut muuta näyttää kuin pienen kaistaleen tietä, ja ponnistelevain hevosten huuru virtaili sumuun, kuin olisivat ne tykkänään aikaansaaneet sen.

Kaksi muuta matkustajaa paitsi äsken mainittua, ahersi mäkeä ylös vaunujen rinnalla. Kaikilla kolmella oli pitkävartiset saappaat ja päällystakin kaulukset korvilla. Ei kukaan heistä olisi näkemästään voinut saada selville minkänäköisiä toiset olivat, ja jokainen heistä varoi yhtä tarkasti seurakumppaniensa henkisiä kuin ruumiillisia silmiä. Siihen aikaan matkustajat hyvin pelkäsivät tehdä pikaista tuttavuutta keskenään, sillä kuka hyvänsä saattoi olla maantienrosvo taikka maantienrosvojen liittolainen. Tämä viimeksi mainittu oli perin tavallista, koska jokaisessa majatalossa ja olutkapakassa oli aina olemassa joku "kapteenin" palkkalainen, isännästä alkaen ja aina halvimpaan talliapulaiseen. Näin mietti itsekseen Doverin postivaunujen kulettaja mainittuna perjantai-iltana marraskuussa tuhat seitsemänsataa seitsemänkymmentäviisi, vaunujen kömpiessä ylös Shooterin kukkulaa ja hänen seisoessaan omalla korkealla ohjauslaudallaan vaunujen takana. Tömistään jalkojaan piti hän silmällä edessään olevaa asearkkuaan; siinä oli ladattu musketunteri kuuden tai kahdeksan ladatun ratsupistoolin päällä, joiden alustana oli leveitä sapeleita.

Doverinvaunut olivat tavallisessa hausassa asemassaan – vaununkulettaja epäili matkustajia, matkustajat epäilivät toisiaan ja kulettajaa, kaikki epäilivät toisiaan, ajuri oli varma ainoastaan hevosistaan, näihin luontokappaleihin nähden hän olisi voinut panna sormensa sekä uuden että vanhan testamentin päälle ja vannoa etteivät ne pystyneet tätä matkaa tekemään.

"Hohoi!" sanoi ajuri. "Kas niin! Vielä tempaus, niin ollaan huipulla ja paha teidät periköön, sillä minä olen nähnyt tarpeeksi vaivaa saadakseni teidät ylös – Joe!"

"Hailoo!" vastasi Joe.

"Mitä luulet kellon olevan Joe?"

"Runsaasti kymmenen minuuttia kahdennellatoista."

"Tuhat tulimmaista," huudahti harmistunut ajuri, "emmekä vielä

Shooterin huipulla! Hei! Alkakaas mennä."

Ponteva etuhevonen, jonka päättävän vastarinnan ruoska keskeytti, alkoi lönnköttää ja nuo kolme muuta hevosta seurasivat mukana. Taas Doverinvaunut jatkoivat kamppailuaan ja matkustajien pitkävartiset saappaat polskivat sen vieressä. He pysähtyivät vaunujen seisahtuessa ja seurasivat niitä taas uskollisesti. Jos näistä kolmesta matkustajasta joku olisi rohjennut toiselle ehdottaa, että hän astuisi hiukan edeltä sumuun ja pimeään, olisivat toiset pian aikaa ampuneet hänet maahan maantienrosvona.

Viimeinen ponnistus veti vaunut mäen harjalle. Hevoset seisahtuivat jälleen hengittämään, vaununkulettaja astui alas pidättämään pyöriä alasmenoa varten ja avaamaan ovea matkustajille.

"Ho, Joe!" huudahti ajuri varoittavalla äänellä, tirkistäen alas pukiltaan.

"Mitä sanot, Tom?"

Molemmat kuuntelivat.

"Sanon, että tänne ajaa hevonen täyttä ravia."

"Minäpä sanon, että täyttä neliä, Tom", vastasi vaununkulettaja, irroittaen kätensä ovesta ja kavuten nokkelasti paikalleen. "Hyvät herrat! Kuninkaan nimeen!"

Näin huudahtaen hän viritti musketunterinsa ja oli valmiina hyökkäykseen.

Tässä kertomuksessa jo ennen mainittu matkustaja seiso i vaununastuimella sisäänmenemäisillään, toiset kaksi olivat hänen takanaan seuratakseen häntä. Hän seiso i astuimella toinen osa ruumista sisällä ja osa ulkona; toiset seisoivat tiellä hänen allaan. Kaikki tähystelivät milloin ajuria, milloin vaununkulettajaa ja kuulostivat. Ajuri silmäili taakseen, höristipä ponteva hevonenkin korviaan ja silmäili taakseen vastaanpanematta.

Äänettömyys, joka syntyi vaunun herettyä rämisemästä ja ponnistelemasta, ynnä yön äänettömyys matkaansai tosiaankin syvän hiljaisuuden. Hevosten huohottaminen pani vaunut vavahtamaan kuin olisivat ne kuohuvassa mielentilassa. Matkustajain sydän sykki miltei kuuluvasti, ainakin ilmaisi äänetön pysähdys heidän pidättävän henkeään ja heidän valtimonsa tykyttävän tavallista kiivaammin odotuksesta.

Kuultiin nyt selvästi, mitenkä hevonen vimmatusti nelisti kukkulata ylös.

"Halloo!" karjui vaununkulettaja voimainsa takaa. "Seiskaa siinä!"

Minä ammun!"

Hevosen tie katkesi äkisti ja sen tanssiessa ja roiskuttaessa lokaa huusi miehen ääni sumusta: "Onko siellä Doverin postivaunut?"

"Mitä se teihin kuuluu!" vastasi kulettaja. "Kuka te olette?"

"Onko siellä Doverin postivaunut?"

"Mitä te sillä tiedolla teette?"

"Tahdon puhutella erästä matkustajaa."

"Ketä matkustajaa."

"Herra Jarvis Lorrya."

Mainitsemaamme matkustaja ilmaisi paikalla olevansa sen niminen. Muut katselivat häntä epäluuloisesti.

"Pysykää alallanne", huusi vaununkulettaja sumusta tulevalle äänelle, "sillä jos minulle sattuisi erehdys, ei se olisi korjattavissa koko elämässänne. Herra Lorry vastatkoon paikalla."

"Mikä hätänä?" kysyi matkustaja nyt hiukan väräjäväällä äänellä. "Kuka kysyy minua. Jerrykö se on?"

("Minua ei Jerry n ääni miellytä, jos se on Jerry", mörähti vaununkulettaja itsekseen. "Tuon Jerry n käheä ääni ei minua miellytä.")

"Jerry olen, herra Lorry."

"Mikä nyt?"

"Lentoviesti on lähetetty jälestänne T ja Kumpp."

"Kyytimies, tunnen tämän sanantuojan", sanoi herra Lorry astuen alas tielle. Toiset matkustajat avustivat häntä takaapäin, jossa toimessa käyttivät enemmän kiirettä kuin kohteliaisuutta, jonka

jälkeen he kiiruimman kautta kapusivat vaunuihin ja sulki oven ja ikkunan. "Antaa hänen vain tulla lähemmäksi: ei siinä mitään vaaraa."

"Toivon että niin ei ole, mutta siitä en ole lempo vie niin varma", mörisi vaununkulettaja itseksensä. "Halo." "

"Halo, halo", vastasi Jerry, ääni yhä käheämpänä.

"Antakaa hevosen kulkea astumalla, ... ymmärrätekö? Ja jos teillä on pistoolintuppia satulassanne, älkää lähennelkö käsiäni sinne, sillä minä olen vietävän nopsa tekemään pikku erehdyksiä ja ne tapahtuvat aina lyijyn muodossa. Näyttäkää naamanne nyt."

Hevonen ja ratsumies esiintyivät hitaasti kiemurtelevasta sumusta ja asettuivat sille puolelle vaunuja missä matkustaja seiso. Ratsumies kumartui satulastaan ja vilkasten vaununohjaajaan antoi hänelle kokoontaitetun kirjeen. Hänen hevosesensa oli hengästynyt ja sekä ratsu että mies olivat hevosen jaloista aina miehen hattuun loian peittämät.

"Kulettaja!" sanoi matkustaja tyvenellä asiallisella äänellä. Toinen käsi kohotetun musketunterinsa perällä, toinen piipulla ja silmä ratsumieheen kiinnitettynä, vastasi valpas vaununkulettaja lyhyesti: "Sir!"

"Ei mitään pelättävää. Minä kuulun Tellsonin pankkiin. Tunnettehan Tellsonin pankin Lontoossa. Olen matkalla Pariisiin asioissa. Saatte kruunun juomarahaa. Saanko lukea tämän?"

"Olkoon menneeksi, mutta elköö viivytelkö, sir."

Hän avasi kirjeen vaunulyhdyn luona ja luki – ensin itseksensä ja sitten ääneen: "odottakaa Doverissa neitiä". Se ei ole pitkä kuten näette. Jerry, sano että vastaukseni oli: "*Elämään palautettu*."

Jerry säpsähti satulassaan. "Sepä hemmetin outo vastaus", sanoi hän käheimmällä äänellään.

"Saata tämä sana perille, ja he ymmärtävät minun saaneeni kirjeen aivan yhtä hyvin kuin olisin heille kirjoittanut. Anna mennä vaan takasin. Hyvää yötä."

Näin sanoen matkustaja avasi vaunujen oven ja astui sisään saamatta mitään apua matkatovereiltaan, jotka kiireimmiten kätettyään kellonsa ja kukkaronsa saappaisiin, olivat nukkuvinaan, välttääkseen uusia selkkauksien aiheita.

Vaunut rämisivät eteenpäin, yhä paksumpina sumukiemurat kiertelivät niitten ympärillä, niitten alkaessa laskea alas mäkeä. Vaununkulettaja asetti pian musketunterinsa paikoilleen laatikkoonsa, ja luotuaan katseen sen muuhun sisältöön ja vyössään oleviin lisäpistooleihin, tutki hän pienempää arkkua istuimensa alla, jossa hänellä oli muutamia sepänaseita, pari tulisoihtua ja tulukset. Hän oli niin runsaasti varustettu siltä varalta, että jos sattui tuulen henki sammuttamaan vaununlyhdyn, kuten usein tapahtui, oli hänen vain sulkeuduttava vaunuihin ja suojeltava olkia limsiön ja teräksen kipinöiltä saadakseen tulta (jos onni oli hyvä) jotenkin helposti ja varmasti viidessä minuutissa.

"Tom", kuului hiljaa vaunujen katolta.

"Halo, Joe."

"Kuulitko sanoman."

"Kuulin, Joe."

"Paljonko siitä viisastuit, Tom?"

"En hitustakaan, Joe."

"Mikä omituinen sattumus", mutisi vaununkulettaja, "sama oli minunkin laitani."

Jerry jäätyään yksin sumuun ja pimeyteen astui hevosesensa selästä, osaksi lepuuttaakseen uupunutta ratsuaan, osaksi pyyhkiäkseen maantienkuran kasvoiltaan ja pudistaakseen veden hatunlieristään, johon pian kyllä saattoi mahtua pari litraa. Seistään hetkisen ohjat läpimärällä käsivarrellaan, kunnes vaunujen pyörät herkesivät kuulumasta ja kaikki jälleen vaiken, kääntyi hän mennäkseen alas mäkeä.

"Kylläpä, eukkoseni, nyt olet nelistänyt Temple Barista niin ettei etujalkoihisi juuri ole luottamista, ennenkun olemme tasaisella maalla", puhkesi käheä sanansaattaja puhumaan luoden silmäyksen tammaansa... "'Elämään palautettu.' Hemmetin outo vastaus. Tällöinen ei kävisi laatuun ajan pitkään, Jerry!"

"Sinä olisit pahassa pulassa, jos palautuminen elämään tulisi muotiin, Jerry!"

KOLMAS LUKU

Yöllisiä varjoja.

Onpa ihmeellistä ajatella, että jokainen inhimillinen olento on määrätty toiselle olenolle olemaan arvoituksena ja syvänä salaisuutena. Kuinka juhlallista ajatella yöllä saapuessani suureen kaupunkiin, että jokainen noista pimeistä, yhteensullotuista taloista sisältää oman salaisuutensa, että jokainen suoja kätkee oman salaisuutensa, että jokainen sykkivä sydän näissä sadoissa tuhansissa rinnoissa on joissakin unelmissaan salaisuus sille sydämmelle, joka on häntä lähinnä. Siinä on kuolon kauhua siinä ajatuksessa. En enää milloinkaan voi kääntää tämän minulle rakkaan kirjan lehtiä, turha on toivoni saada aikojen kuluessa lukea se kokonaan. En enää milloinkaan saata silmäillä tämän pohjattoman veden syvyyteen, jossa, äkillisten säteitten valossa, olen nähnyt kätkeytyjen aarteitten ja muitten syvyyteen vajonneitten esineitten vilahtavan. Oli määrätty, että luettuani vain sivun, kirja sulkeutui vieterin voimasta ainiaaksi ja ijankaikkisesti. Oli määrätty, että ikuinen pakkanen vangitsisi veden, valon leikitellessä sen pinnalla ja minun seisoessani epätietoisenä rannalla. Kuollut on ystäväni, kuollut naapurini, kuollut on lempeni ja sieluni armas. Sillä tavalla se salaisuus ikuistui, joka aina asui tässä yksilössä, ja jonka minä olen kantava elämäni loppuun asti. Löytyyköhän missään kalmistossa tässä kaupungissa, jonka läpi minä matkustan, ainoatakaan uinailevaa, joka olisi vaikeampi tutkia, kuin sen toimeliaat asukkaat sisimmässä itselöllisyydessään ovat minulle tai minä heille?

Tähän hänen luonnolliseen ja luovuttamattomaan perintöönsä katsoen, oli ratsastavalla sanansaattajallamme aivan sama omaisuus kuin kuninkaalla, ensimmäisellä valtionministerillä tai Lontoon rikkaimmalla kauppialla. Niin oli myös niitten kolmen matkustajan laita, jotka olivat suljetut vanhoihin, täriseviin, ahtaisiin postivaunuihin, he olivat arvoituksia toisilleen, aivan kuin olisivat istuneet omissa kuusi- tai kuusikymmenväljakkovaunuissaan ja aivan kuin olisi kokonainen kreivikunta ollut heidän ja lähimmän naapurin välillä.

Sanansaattaja ratsasti takasinpäin tasaista ravia, pysähtyen aika usein olutkapakkoihin tien varrella, mutta osottautui tuppisuuksi ja peitti silmiään hatunlierellään. Hänen silmänsä soveltuivat hyvin tähän koristukseen, sillä ne olivat mustat pinnaltaan, ilman mitään syvyyttä väriässä tahi muodossa, ja olivat aivan liika lähellä toisiaan – kuin olisivat peljänneet että ne tavattaisiin jossain itsenäisessä työssä, jos eroittuisivat liian kauaksi toisistaan. Niitten ilme oli turmiotatietävä, vanhan kolmikulmahatun varjosta vilkkuessaan, joka paljon muistutti kolmisoppista sylkylaatikkoa. Kaulassa oli hänellä suuri huivi, joka ulottui lähemmä polvia. Pysähtyessään juomaan, väisti hän huiviaan vasemmalla kädellään ainoastaan sen verran että saattoi kulauttaa oluen kaulaansa oikealla kädellään, sitten kääriytyi hän taas heti huiviinsa.

"Ei, Jerry, ei!" sanoi sanansaattaja ratsastaessaan, yhä vedellen samaa virttä. "Se ei vetelisi sinulle, Jerry. Jerry, sinä kunnon kansalainen, se ei sopisi sinun alaasi. Palautettu – ! Tuhat tulimmaista! Luulenpa hänen olleen hutikassa!"

Vastaus hämmensi hänet siihen määrin, että hän aika ajoin otti hatun päästään ja kynsi korvallistaan. Paitsi pääläella, joka oli täplittäin kalju, oli hänellä jäykkä, musta tukka, joka seisoi harjana hänen päässään ja kasvoi miltei alas hänen leveälle tylppänenälleen. Se muistutti kovin sepäntyötä, muistutti niin paljon enemmän rautapiikkisen muurin yläreunaa kuin ihmispäätä, että ketterinkin pukinhyppiä olisi välttänyt häntä vaarallisimpana ihmisenä, jonka yli hyppiä saattaa.

Ravatessaan takasin jättämään viestinsä yövarzialle Tellsonin pankin porttikojuun Temple Barissa, jonka taas oli jätettävä se siellä oleville korkeille viranomaisille, tuntuivat yön varjot hänestä muuttuvan haamuiksi, jotka johtuivat tästä hänen tuomastaan vastauksesta, ja hevosesta näyttivät ne taas senmuotoisilta kuin ne sen yksityisistä huolen syistä aiheutuivat. Nämät olivat lukuisat, sillä tamma arasti jokaista tiellä olevaa varjoa.

Sillä aikaa postivaunut ahersivat, tärisivät ja rämisivät ikävää tietään eteenpäin kolmine tutkimattomine matkustajineen. Heille muodostuivat myös yön varjot sellaisiksi, joiksi heidän uneliaat silmänsä ja harhailevat ajatuksensa ne loivat.

Tellsonin pankki suoritti tärkeitä asioita postivaunuissa. Pankkimatkustajan, – joka oli pujottanut toisen kätensä nahkahihnan läpi, mikä parhaimpansa mukaan esti häntä törmäämästä lähimpään naapuriinsa ja tuuppimasta häntä nurkkaansa vaunujen saadessa kovanlaisen tärähdyksen – torkkuessa paikallaan silmät puoliummessa, muuttuivat pienet vaunuikkunat ja vaunulyhty, josta himmeä valo loisti sisään, ynnä vastapäätä istuva kömpelö matkustaja pankiksi, jossa suoritettiin paljon asioita. Silojen kolina muuttui rahojen helinäksi, ja viidessä minuutissa lunastettiin useampi vekseli, kuin mitä itse Tellson kaikkine ulkomaisine ja sisämaisine sitoumuksineen koskaan oli kolme kertaa niin pitkässä ajassa lunastanut. Sitten avautuivat matkailijallemme maanalaiset kassaholvit kaikkine kalliine aarteineen ja salaisuuksineen, jotka hän tunsi (ja hän tiesi niistä aika paljon) ja hän käveli niitten keskellä suuret avaimet ja heikosti palava kynttilä kädessään ja näki ne varmoiksi, vahvoiksi, luotettaviksi ja hiljaisiksi, aivan kuten olivat kun hän ne viimeksi näki.

Mutta vaikka hän miltei aina tunsi läsnäolonsa pankissa ja vaikka hän aina (tosin sekavasti kuten tuskan tuntemukset opiumihoroksissa) tunsi olevansa vaunuissa, ei toinen tulva vaikutuksia koskaan lakannut virtaamasta. Hän oli kaivavinaan jotakuta haudasta.

Yön varjot eivät ilmaisseet mitkä noista monista hänelle näyttäytyvistä kasvoista olivat haudatun oikeat kasvot; mutta kaikki olivat viidenviidentä ikäisen miehen, ja nämät aavemaisen hivuttuneet ja riutuneet kasvot erosivat toisistaan pääasiallisesti eri intohimojensa kautta. Ylpeys, ylenkatse, uhka, itsepäisyys, nöyryys, valitus seurasivat toisiaan, samoin kuopalle painuneet posket, kalmankarvaiset värit, lojen laihtuneet kädet ja kasvot. Mutta kasvot olivat pääasiassa samat ja jokaisen pää oli harmaantunut ennen aikojaan. Satoja kertoja kysyi torkkuva matkustaja tältä aaveelta:

"Kauanko olette ollut haudattuna?"

Vastaus oli aina sama:

"Lähes kahdeksantoista vuotta."

"Olitteko kadottanut kaiken toivon tulla ylöskaivetuksi?"

"Aikoja sitten."

"Te tiedätte että olette palautettu elämään?"

"Niin kerrotaan."

"Toivon, että haluatte elää?"

"Sitä en tiedä sanoa."

"Näytänkö hänet teille? Haluatteko tulla häntä katsomaan?"

Vastaukset tähän kysymykseen olivat eriävät ja ristiriitaiset. Väliin kuului murtunut vastaus: "Vartokaa! Se veisi minulta hengen, jos saisin nähdä hänet liian pian." Väliin tuli vastaus kuumien kyynelten seuraamina: "Viekkää minut hänen luokseen." Väliin oli vastaus tuijottava ja hämmästyntyt: "En tunne häntä. En ymmärrä."

Tämmöisen kuvitellun keskustelun jälkeen matkustaja mielikuvituksessaan alkoi kaivaa, kaivaa, kaivaa, milloin lapiolla, milloin suurella avaimella, milloin käsillään – kaivaakseen ylös onnetoman olennon. Kun tämä vihdoin tuli ylös kasvot ja hiukset mullassa, hajosi hän äkkiä tomuksi. Silloin säpsähti matkustaja ja laski alas ikkunan tunteakseen sumun ja sateen todellisuutta poskellaan.

Mutta silloinkin kun hänen silmänsä olivat avoinna sumulle ja sateelle, lyhtyjen liikkuvalla valovirralla ja pensasaidalle tiepuolella, joka peräytyi aikavälin, tahtoivat ulkopuolella vaunuja olevat yölliset varjot soljua sisälläolevien yöllisten varjojen keskeen. Kaikki oli siellä, todellinen pankkitalo Temple Barissa, kuluneen päivän todelliset toimet, oikeat kassaholvit, hänen jälkeensä lähetetty lentoviesti ja siihen lähetetty vastaus, kaikki oli siellä. Niiden keskestä kohosivat aavemaiset kasvot ja hän puhutteli niitä taas.

"Kauanko olette ollut haudattuna?"

"Lähes kahdeksantoista vuotta."

"Olitteko kadottanut kaiken toivon tulla ylöskaivetuksi?"

"Aikoja sitten."

"Toivon, että haluatte elää."

"Sitä en tiedä sanoa."

Kaivaa, kaivaa, kaivaa, – kunnes jonkun toisen matkailijan kärsimätön liike muistutti häntä sulkemaan ikkunan, pujottamaan käsivarren tukevasti nahkahihnaan ja tarkastelemaan molempia nukkuvia olentoja, kunnes hänen ajatuksensa irtaantuivat niistä ja jälleen luisuivat pankkiin ja hautaan.

"Kauanko olette ollut haudattuna?"

"Lähes kahdeksantoista vuotta."

"Olitteko kadottanut kaiken toivon tulla ylöskaivetuksi?"

"Aikoja sitten."

Sanat kaikuivat vielä hänen korvissaan, kuin olisivat ne vastalausutut – hän kuuli ne yhtä selvään kuin olisivat ne hänen korvansa juurella lausutut – kun väsynyt matkailija päivänvalosta tuli tietoihinsa ja huomasi yön varjojen kadonneen.

Hän laski alas ikkunan ja katsoi ulos nousevaan aurinkoon. Hän näki palasen kynnettyä peltoa ja auran, joka oli sinne jäänyt eilisillasta, kun hevoset valjastettiin pois; ulompana näki hän hiljaisen viidakon, jonka puissa vielä oli monta keltasenpunasta ja kullankeltasta lehteä. Vaikka maa oli kylmä ja märkä, oli taivas kirkas, ja aurinko nousi säteilevänä, lempeänä ja ihanana.

"Kahdeksantoista vuotta!" sanoi matkustaja, katsellen aurinkoa.

"Päivän armias antaja! Elävänä haudattuna kahdeksantoista vuotta!"

NELJÄS LUKU

Valmistus.

Postivaunujen onnellisesti saavuttua Doveriin aamupäivällä, avasi Royal George hotellin pääviinuri vaunujen oven tapansa mukaan. Hän teki sen kursailevan kohteliaasti, sillä talvimatka postivaunuissa Lontoosta oli urostyö, josta kannatti onnitella uskaliaasta matkamiestä.

Onniteltavana oli ainoastaan yksi matkustaja enää, molemmat toiset olivat huvenneet matkan varrella määräpaikkaansa. Vaunujen ummehtunut sisusta kosteine, likaisine olkineen, ilkeänhajuinen ja pimeä kuin oli, muistutti jotenkin paljon suurta koirankoppia. Matkustaja herra Lorry, joka irroitti itseään olkikahleista sekä takkuisesta vaippasekasorrosta, oli aikalailla suuren koiran näköinen lerppahattuineen ja liejuisine säärineen.

"Viinuri, lähteehän huomenna postilaiva Calaisiin?"

"Kyllä, sir, jos ilma on pysyväinen ja tuuli jotenkin mahdollinen.

Pakovesi on parhaillaan kello kahden tienoissa aamupäivällä, sir.

Vuodeko, sir?"

"En pane maata ennen iltaa, mutta antakaa minulle makuuhuone ja lähettäkää parturi."

"Entäs aamiainen, sir? Niin sir. Tätä kautta, sir, olkaa hyvä. Saata

Sovintoon! Herran matkalaukku ja lämmintä vettä Sovintoon. Riisu herralta saappaat Sovinnossa. (Siellä palaa komea hiilivalkea, sir.)

Tuo parturi Sovintoon. Kiirehtikää siellä, Sovintoon."

Koska makuuhuone Sovinto aina määrättiin postivaunumatkustajille, ja koska nämä matkustajat aina olivat vaippaan käärityt kiireestä kantapäähän, oli huoneella omituinen viehäytys Royal Georgen henkilökuntaan nähden, sillä vaikka sisäänmenevä ihminen aina oli samannäköinen, tuli sieltä ulos kaikenlaisia, mitä erilaatuisimpia olentoja. Siksipä Sovinnon ja kahvilan välisellä tiellä sattumalta vetelehtikin toinen viinuri, kaksi kantajaa, useita palvelustyttöjä ja itse emäntäkin, kun kuudenkymmenen paikkeella oleva herrasmies moitteettomissa, ruskeissa vaatteissa, jotka tosin olivat jotenkin kuluneet, mutta hyvin puhdistetut, leveät nelisnurkkaiset käänteet takinhiassa ja taskuissa, lähti menemään aamiaislleen.

Kahvilassa oli ruskeapukuinen herra tänä aamupäivänä ainoana vieraana. Hänen aamiaispöytänsä oli siirretty tulen ääreen ja siinä tulen valossa ateriaansa odottaessaan istui hän niin hiljaan kuin olisi hän ollut mallina muotokuvalleen.

Hän näytti hyvin säännölliseltä ja kaavanmukaiselta, istuessaan siinä käsi kummallakin polvella, äänekäs kello naksutti sointuvasti liivintaskussa käänteiden alla, kuin olisi se asettanut vakavuutensa ja korkean ikänsä rattoisan tulen kevytmielisyyden ja katoavaisuuden vastakohtaksi. Hänellä oli kauniit sääret ja hän oli vähän ylpeäkin niistä, sillä hänen ruskeat sukkansa soveltuivat ihoa myöten ja olivat hienoa kudontaa, samoin olivat kengät ja soljet sievät joskin yksinkertaiset. Hänellä oli pieni, omituinen, sileä, pellavankeltainen peruukki, joka liittyi hyvin tiivisti hänen päähänsä; tämä peruukki oli luultavasti hiuksista tehty, mutta teki melkein sen vaikutuksen, kuin olisi se kehrätty silkkilangoista tai lasista.

Joskin eivät hänen liinavaatteensa olleet yhtä hienot kuin sukat, olivat ne valkoiset kuin aallon harja, joka murtaantui läheistä rantaa vasten, tai auringossa kiiluvat purjeet kaukana meren ulapalla. Näitä kasvoja, jotka tavallisesti olivat tyynet ja hillityt, valaisi omituisen peruukin alta kostea, ruskea silmäpari, joita vuosien kuluessa varmaankin oli omistajalla ollut paljon vaivaa totutella siihen vakavaan ja varovaan ilmeeseen, joka Tellsonin pankkiin soveltui. Hänellä oli raitis väri poskillaan ja vaikka hänen kasvonsa olivatkin ryppyiset, ei niissä näkynyt paljon huolien jälkiä. Mutta ehkä Tellsonin pankin uskotut virkamiehet enimmäkseen huolehtivat toisten puolesta, ja ehkä toisten huolet samoin kuin toisten vaatteetkin helposti puetaan ylle ja riisutaan helposti.

Muistuttaakseen vieläkin enemmän mallina istuvaa ihmistä vaipui herra Lorry uneen. Kun aamiainen tuotiin sisään, heräsi hän ja sanoi viinurille, muuttaessaan tuolinsa pöydän luo:

"Pankaa huone kuntoon nuorelle naiselle, joka saattaa saapua millä hetkellä tahansa tänäpäivänä. Hän kyselee ehk'en herra Jarvis Lorrya, tai vain herraa Tellsonin pankista. Olkaa hyvä ja ilmoittakaa minulle."

"Hyvä, sir, Tellsonin pankki Lontoossa, sir?"

"Niin."

"Hyvä, sir. Meillä on usein kunnia ottaa vastaan teidän herrojanne kun he matkustavat edestakasin Lontoon ja Pariisin väliä, sir. Tellson ja Kumpp. matkustaa usein."

"Niinpä kyllä. Toiminimi on yhtä paljon ranskalainen kuin englantilainen."

"Niin on, sir. Te, sir, ette mahda paljon matkustella, ettehan, sir?"

"En viime vuosina. Siitä on viisitoista vuotta kun me – kun minä viimeksi tulin Ranskasta."

"Todellako, sir? Se oli ennen minun tänne tuloani, sir. Ennen nykyisen isäntäväkemme tänne tuloa, sir. Georgen hotelli oli toisissa käsissä siihen aikaan, sir."

"Eiköhän liene ollut."

"Mutta uskallanpa lyödä vetoa, sir, että sellainen toiminimi kuin Tellson ja Kumpp. oli yhtä kukoistavalla kannalla viisikymmentä vuotta takaperin, puhumattakaan viidestätoista vuodesta?"

"Voitte kertoa sen luvun kolmella ja sanoa sata viisikymmentä ja kumminkin olette totuutta lähellä."

"Ihanko totta, sir!"

Viinuri seisoj siinä silmät seljällä ja ammosa suin, astui askeleen taaksepäin pöydästä, muutteli pyyhettä oikealta käsivarrelta vasemmalle, asettui mukavaan asentoon, tarkasteli vierasta tämän syödessä ja juodessa kuin observاتورista tai vartiotornista. Kuten passarien on ollut tapana ammoisista ajoista.

Herra Lorryn lopetettua aamiaisensa meni hän ulos rannalle kävelemään. Pieni, kapea, mutkainen Doverin kaupunki pakeni rantaa ja pisti päänsä kalkkivuoriin kuin strutsi. Ranta oli erämaa, jossa aallot ja kivet hurjasti elämöivät, ja meri teki mitä mieli ja se mieli hävitystä. Se jyskyi vasten kaupunkia, se jyskyi vasten kallioita ja raateli rantaa hurjasti. Ilma talojen välillä haisi niin kovasti kalalle, että olisi voinut luulla sairaiden kalojen nousseen maalle kastamaan itseään kuten sairaat ihmiset meressä kastavat itseään. Väestö kalasti satamassa vähänlaisesti ja kuljeskeli ahkerasti illalla pitkin rantoja katsellen ulos merelle, varsinkin kun aikaveden vaihdellessa oltiin lähellä nousuveden aikaa. Pikkukauppiat, joiden tavaroilla ei ollut mitään menekkiä, hankkivat väliin käsittämättömällä tavalla suuria rikkauksia, ja merkillistä oli, ettei kukaan paikkakunnalla sietänyt lyhdynsytyttäjää.

Päivän kallistuessa iltapuoleen ja ilman, joka ajoittain oli ollut niin kirkas, että saattoi nähdä Ranskan rannikon jälleen himmentyessä sumusta ja hyryistä, näyttivät herra Lorryn ajatukset myös menevän pilveen. Hänen istuessaan kahvihuoneessa pimeän tullessa, tulen ääressä päivällistään odottamassa, kuten taannoin aamiaista, kaivoivat, kaivoivat ja kaivoivat hänen ajatuksensa uutterasti hehkuvan punasissa hiilissä.

Pullo hyvää punaviiniä päivällisen päälle ei vahingoita hiilessäkaivajaa muuten kuin vieroittamalla hänet työnteosta. Herra Lorry oli hyvän aikaa istunut joutilaana ja oli juuri kaatanut viimeisen viininsä lasiin, niin tyytyväisen näköisenä, kuin konsanaan saattaa olla vanhanpuoleinen, kaunishipiäinen herrasmies, joka on saanut pullonsa loppuun, kun samassa rämisevät pyörät tulla jyrisivät pitkin ahdasta katua ja pyörivät hotellin pihalle.

Hän laski lasinsa koskematta pöydälle. "Se on neiti!" hän sanoi.

Hetken kuluttua tuli viinuri ilmoittamaan neiti Manetten tulleen

Lontoosta ja haluavan tavata Tellsonin pankin herraa.

"Niinkö pian?"

Neiti Manette oli nauttinut vähän virvokkeita matkalla, eikä nyt välittänyt mitään. Hän olisi ylen halukas tapaamaan Tellsonin pankin herraa heti, jos vain sopii.

Tellsonin pankin herralla ei ollut muuta neuvona kuin tyhjentää lasinsa tylsällä epätoivon katseella, järjestää merkillinen, pellavankeltainen peruukkinsa ja seurata viinuria neiti Manetten huoneeseen. Se oli suuri, pimeä huone, sisustettu kuin hautajaisia varten mustalla jouhikangaskalustolla ja raskailla, tummilla pöydillä. Näitä oli kiillottamistaan kiillotettu, kunnes molemmat korkeat vahakynttilät huoneen keskisellä pöydällä synkästi kuvastuivat jokaiseen pöydänlautaun, kuin olisivat olleet haudatut syviin, mustiin mahonkihautoihin, eikä olisi odottamistakaan valoa niiltä, ennenkuin olisivat ylöskaivetut.

Oli niin pimeä, että herra Lorry, astuessaan hitaasti kuluneen turkkilaisen maton poikki, otaksui neiti Manetten sillä hetkellä olevan läheisessä huoneessa, mutta päästyään kynttiläin ohi näki hän nuoren, tuskin seitsentoistavuotisen naisen ratsupuvussa ja olkinen matkahattu kädessä seisovan pöydän ääressä niitten ja takkavalkean välissä, valmiina vastaanottamaan häntä.

Katsellessaan hentoa, kaunista, pikku olentoa, runsaita kultakiharia, sinistä silmäparia, joka kohtasi kysyvästi hänen katsettaan, ja otsaa, jolla (nuoruuteen ja sileyteen katsoen) oli erinomainen taipumus kohota ja rypistyä, luoden ilmeen, joka ei syntynyt vain hämmästyksestä ja levottomuudesta, tai vain suuresta tarkkaavaisuudesta, vaikka se sisälsi kaiken tämän – katsoessaan näitä – muistui äkkiä herra Lorryn mieleen kuva lapsesta, jota hän oli pitänyt sylissään matkalla yli Kanaalin, eräänä kylmänä päivänä raesateessa ja aaltojen loiskinassa. Kuva hävisi kuin henkäys rosoisen seinäpeilin pinnalla nuoren naisen takana, jonka peilin kehyksellä raihnainen juhlakulku neekerikupidoja, useimmat päättömiä ja rampoja, tarjoilivat mustissa vasuissa Kuolleen meren hedelmiä mustille naisjumaluuksille – ja herra Lorry kumarsi juhlallisesti neiti Manettelle.

"Olkaa hyvä ja istukaa, sir." Ääni oli hyvin kirkas, kaunis ja nuorekas, lausuntatapa hiukan, aivan hiukan vieraanvoittoinen.

"Suutelen kättänne, neiti", sanoi herra Lorry, vanhan kansan tapaan, kumartaen uudestaan ja istuutui.

"Sain eilen kirjeen pankista, sir, jossa minulle ilmoitettiin, että joku uusi tieto – tai ilmaiseminen" – .

"Elkäämme takertuko sanoihin, neiti, kumpakaan lausetapaa voi käyttää."

– "koskeva pientä omaisuutta, joka minulle jäi isäraukkani jälkeen, – jota en milloinkaan ole nähnyt – joka kuoli niin kauvan sitten – "

Herra Lorry vääntelihe tuolillaan ja loi levottoman katseen neekerikupidojen juhlakulkuun, ikäänkuin ne tuhmissa vasuissaan olisivat voineet suoda mitään apua.

– "vaati minua matkustamaan Pariisiin, tavatakseni erästä pankin herraa, jonka tätä tarkoitusta varten oli määrä matkustaa Pariisiin."

"Minä olen tämä herra."

"Sen heti arvasinkin."

Hän niijasi (nuoret naiset niijasivat siihen aikaan) tahtoen herttaisesti herra Lorrylle osottaa, että hän ymmärsi kuinka paljon vanhempi ja järkevämpi tämä oli häntä. Herra Lorry kumarsi uudestaan.

"Vastasin pankille, että koska he, jotka asian ymmärtävät ja ystävällisesti minua neuvovat, katsovat matkani Ranskaan tarpeelliseksi ja koska olen orpo, eikä minulla ole ystävää, joka minua seuraisi, olisin peräti kiitollinen, jos tällä matkalla saisin ruveta tämän arvoisan herran turviin. Hän oli lähtenyt Lontoosta, mutta luulen, että hänen jälkeensä lähetettiin sana, jossa pyydettiin häntä hyväntahtoisesti odottamaan minua täällä."

"Minä olen se onnellinen, jolle tämä toimi on uskottu", sanoi herra

Lorry. "Ja vielä onnellisempi olen saadessani panna sen täytäntöön."

"Kiitän teitä, sir; olen teille hyvin kiitollinen. Pankista ilmoitettiin, että mainittu herra selittäisi minulle asian erityiskohdat, ja kun minun tuli valmistautua odottamattomiin sanomiin, olen koettanut parhaani mukaan valmistautua ja olen tietysti hartaasti halukas tietämään mitä asia koskee."

"Tietysti", sanoi herra Lorry. "Niin – minä – "

Hetken vaiettuaan, lisäsi hän, sovittaen sileän, pellavankeltaisen peruukkinsa paikoilleen:

"On hyvin vaikeata alottaa."

Hän ei alottanut, ja epäröidessään kohtasi hän neiti Manetten katseen. Nuori otsa kohosi ja siihen ilmestyi tuo omituinen ilme – mutta se oli samassa soma ja luonteenmukainen ilme, ja nuori tyttö kohotti kätensä kuin olisi hän ehdottomalla liikkeellä tavottanut tai pidättänyt jotain ohileijailevaa varjoa.

"Te olette aivan outo minulle, sir?"

"Enkö olekkin?" Herra Lorry avasi kätensä ja ojensi ne ulospäin hymyillen vakuuttavasti.

Nuoren naisen silmäkulmien välissä ja pienellä naisellisella nenällä, jonka piirteet olivat hienot ja kauniit, syventyi taannoinen ilme, hänen mieltänsä istahtaessaan tuolille, jonka vieressä hän tähän asti oli seisonut. Herra Lorry tarkasteli häntä hänen ajatuksiin vaipuessaan, ja kun neiti Manette jälleen katsahti ylös, jatkoi hän:

"Uudessa isänmaassanne, neiti Manette, otaksun, että on parasta puhutella teitä kuten nuorta englantilaista ladyä."

"Kuten tahdotte, sir."

"Neiti Manette, minä olen asiamies. Minulla on asia suoritettavana. Älkää kuunnellessanne minua välittäkö minusta enempää kuin jos olisin puhumakone, itse asiassa en paljon muuta olekkaan. Minä aion, teidän luvallanne kertoa teille tarinan eräästä pankkituttavastamme."

"Tarinan."

Herra Lorry näytti tahallaan käsittävän väärin kerrotun sanan, kiireesti jatkaessaan:

"Niin, pankkituttava; me pankki-ihmiset tavallisesti kutsumme ihmisiä, joiden kanssa olemme asioissa pankkituttaviksemme. Hän oli ranskalainen; tiedemies, hyvin lahjakas – lääkäri."

"Eihän vain Beauvaisista?"

"Juuri Beauvaisista. Kuten isänne, herra Manette, oli hän Beauvaisista. Kuten isänne, herra Manette, nautti tämä herra suurta kunnioitusta Pariisissa. Minulla oli kunnia tutustua häneen siellä. Meidän suhteemme perustui yhteisiin asioihin, mutta oli ystävällistä laatua. Minä palvelin siihen aikaan ranskalaisessa osastossamme ja olin ollut siellä – ah! kaksikymmentä vuotta."

"Siihen aikaan – saanko kysyä mihin aikaan, sir."

"Puhun nyt, neiti, ajasta kaksikymmentä vuotta takaperin. Hän nai – englantilaisen naisen – ja minä olin yksi hänen holhojiaan. Hänen raha-asiansa hoiti kokonaan Tellsonin pankki, kuten se monen muunkin ranskalaisen herran ja perheen asiat hoitaa. Samalla tavalla hoidan minä, taikka olen tavalla tai toisella hoitanut joukottain toisten pankkituttavaimme asioita. Nämät ovat vain asioista johtuvia suhteita, neiti, niissä ei kysytä ystävyyttä, ei erityistä harrastusta, eikä mitään tunteentapaista. Liike-elämäni aikana olen kulkenut toisen luota toisen luo aivan kuin liikepäivänikin kuluessa kuljen pankkituttavaimme luona; sanalla sanoen minulla ei ole mitään tunteita; olen vain kone. Jatkaaksemme – "

"Mutta tämähän on isäni tarina, sir; ja alan luulla" – otsa omituisine ilmeineen kääntyi jännityksellä hänen puoleensa – "että jäätyäni orvoksi, äitini eli vain kaksi vuotta isäni kuoleman jälkeen, veitte te minut Englantiin. Olen melkein varma, että niin oli."

Herra Lorry tarttui epäröivään pikku käteen, joka luottavaisena lähestyi hänen kättään, ja kohotti sen hieman juhlallisesti huulilleen. Sitten vei hän nuoren naisen takaisin tuolille istumaan, ja nojaten vasenta kättään sen selkänojaan, oikealla kädellään sivellen milloin leukaansa, milloin nykäisten peruukkia korvain kohdalle, milloin käyttäen sitä antamaan pontta sanoilleen, silmäili hän tyttöä, tämän istuessa silmät häneen tähdättyinä:

"Neiti Manette, minä se *olin*. Ja te olette näkevä, kuinka oikeassa olin äsken puhuessani itsestäni, kun sanoin, ettei minulla ole tunteita, että kaikki suhteeni kanssaihmiäni ovat vain asioimissuhteita, te näette kuinka oikeassa olen, kun ajattelette, etten ole nähnyt teitä kertaakaan sen jälkeen. En, te olette siitä pitäin ollut Tellsonin toiminimen holhokki, ja minä olen siitä pitäin hoitanut

muita Tellsonin pankin asioita. Tunteita! Minulla ei ole niihin aikaa eikä tilaisuutta. Minun koko elämäni, neiti, kuluu äärettömän rahamankelin pyörittämisessä."

Pidettyään tämän merkillisen esitelmän jokapäiväisistä toimituksistaan, silitti herra Lorry keltaista peruukkia molemmin käsin, (perin turhaa työtä, sillä sen kiiltävä pinta oli niin sileä, ettei se kummemmaksi voinut tulla) ja asettui entiseen asentoonsa.

"Tähän asti, neiti, (kuten huomautitte) oli tämä kaivatun isänne tarina. Mutta nyt muuttuu kertomukseni. Jos isänne ei olisikaan kuollut kuollessaan – elkää säikähtykö! Mitenkä te säpsähditte!"

Kovin säpsähtikin neiti Manette. Ja hän tarttui herra Lorryn ranteeseen molemmin käsin.

"Minä pyydän teitä", sanoi herra Lorry rauhoittavalla äänellä, siirtäen vasemman kätensä tuolin selkänojalta rukoileville sormille, jotka kovasti vavisten kouristivat häntä; "minä pyydän, hillitkää mielenliikutustanne – tämä on vain asioita. Kuten aion sanoa – "

Tytön katse saattoi hänet niin pois tolalta että hän vaiken, hämmentyi ja alkoi uudelleen:

"Kuten aion sanoa; ellei herra Manette olisikaan kuollut, jos hän olisi äkkiä ja hiljaisesti kadonnut; jos hän olisi hävinnyt; kukatiesi minnekkä kamalaan paikkaan, jossa ei mikään viekkaus tavannut hänen jälkiään; jos hänellä oli vihollinen, jokin maamies, joka taisi käyttää häntä vastaan erikoisoikeutta semmoista, josta eivät rohkeimmatkaan ihmiset tuolla puolen Kanaalin uskalla kuiskaamallakaan puhua; esimerkiksi erikoisoikeutta täyttää lanketti ja sen nojalla työntää kenen tahansa vankilaan unohtumaan epämääräiseksi ajaksi; jos hänen vaimonsa olisi huutanut avukseen kuningasta, kuningatarta, hovia, papistoa, saadakseen jotain tietoa hänestä – vaan kaikki turhaan; – silloin olisi isänne tarina ollut tämän onnettoman herran, Beauvaisin lääkärin tarina."

"Minä vannotan teitä enemmän kertomaan, sir?"

"Sen kyllä teen. Se on juuri aikomukseni. Voitteko kestää sitä?"

"Voin kestää mitä tahansa, paitsi tätä epävarmuutta, jossa minut tällä hetkellä pidätte."

"Te puhutte tyynesti – ja te *olette* tyyni. Sepä hyvä (sanat osottivat enemmän tyytyväisyyttä kuin hänen käytöksensä). Vain asioita. Pitäkää sitä asiana – asiana joka on toimittava. Jos nyt tämän lääkärin vaimo, vaikkakin luonteeltaan rohkea ja luja, olisi kärsinyt tästä niin suunnattomasti ennen kuin pikku lapsensa syntyi..."

"Se pieni lapsi oli tytär, sir."

"Niin, tytär. Tä – mä – on – asia – alkää olko levoton. Neiti, jos tämä rouva raukka oli kärsinyt niin suunnattomasti ennenkuin pikku lapsensa syntyi, että hän tahtoi säästää lapsiraukkaa perimästä kärsimäänsä kidutusta kasvattamalla hänet siinä uskossa, että hänen isänsä oli kuollut – ei, alkää polvistuko! Taivaan tähden, miksi polvistutte eteeni."

"Että sanoisitte minulle totuuden oi! rakas, hyvä, armelias herra, että sanoisitte minulle totuuden."

"Tämä on vain asia. Te hämmennätte minut ja kuinka voin suorittaa asiani, kun olen hämmentynyt. Olkaamme selväpäiset. Jospa te nyt esimerkiksi olisitte kiltti ja sanoisitte minulle, paljonko yhdeksän kertaa yhdeksän penceä on, tai kuinka monta killinkiä menee kahteenkymmeneen guineaan, olisi se hyvin virkistävää. Olisin silloin paljon rauhallisempi teihin nähden."

Vastaamatta suoranaisesti tähän kehoitukseen, istui neiti Manette niin hiljaa tuolilla, jolle herra Lorry oli hänet lempeästi nostanut, ja hänen kätensä, jotka yhä kouristivat vanhan herran rannetta, tuntuivat niin paljon tukevammilta, että herra Jarvis Lorrykin siitä kävi jonkun verran rauhallisemmaksi.

"Oikein, oikein. Rohkeutta. Tämä on vain asia. Teillä on asia suoritettavana – hyödyllinen asia. Neiti Manette, äitinne menetteli näin. Ja kuollessaan – hänen sydämensä murtui luulen – tiedusteltuaan lakkaamatta isänne kohtaloa – kuollessaan jätti hän teidät, kaksivuotiaana, kasvamaan kukoistavaksi, kauniiksi ja onnelliseksi, eikä teidän nuorta elämätänne varjostanut pimeänä pilvenä epätietoisuus isänne kohtalosta, siitä, kuluttiko hän ennenpitkää sydämensä vankilassa tahi riutuuko hän yhä siellä hiljakseen vuodesta toiseen."

Näin sanoen katseli herra Lorry ihailevan säälivästi aaltoilevia kultakutreja, kuin olisi hän mielessään arvellut, että ne kenties jo vivahtavat harmaalle.

"Te tiedätte, ettei vanhemmillanne ollut suurta omaisuutta, ja mikä oli, varattiin äidillenne ja teille. Rahoihin nähden ei ole tehty uutta löytöä, eivätkä ne ole muutenkaan karttuneet, mutta –"

Hän tunsu rannettaan puristettavan kovemmin ja hän vaiken. Otsan ilme, joka oli niin herättänyt hänen erityistä huomiotaan ja joka nyt oli liikkumaton, oli kasvanut tuskaksi ja kauhuksi.

"Mutta hän on – on löytynyt. On elossa. Hyvin muuttunut hän luultavasti on, mahdollisesti vain rauniona; vaikka toivokaamme parasta. Eläähän hän toki. Isänne on viety erään vanhan palvelijan luo Pariisiin, ja sinne me nyt menemme, minä todistaakseni kuka hän on, jos voin, te lahjoittaaksenne hänet jälleen elämälle, rakkaudelle, velvollisuudelle, levolle ja lohdutukselle."

Väristys kävi läpi tytön ruumiin ja tarttui myös herra Lorryyn. Matalalla, selvällä, kauhun valtaamalla äänellä, kuin olisi hän puhunut unessa, lausui nuori nainen:

"Minä saan nähdä hänen haamunsa! Hänen haamunsa se on oleva – ei hän!"

Herra Lorry taputti hiljalleen hänen käsiään, jotka pitelivät hänen käsivarttaan. "No, no. Kas niin, kas niin! Nyt tiedätte kaiken, sekä hyvän että pahan. Te olette jo matkustanut kappaleen matkaa vääryyttä kärsineen miesraukan luo, ja kauniin merimatkan ja hauskan maamatkan jälkeen olette hänen luonaan."

Neiti Manette kertoi samalla äänellä, nyt vain kuiskaten: "olen ollut vapaa, olen ollut onnellinen, mutta hänen haamunsa ei ole koskaan vainonnut minua."

"Vielä sananen", sanoi herra Lorry, koettaen näihin sanoihin painoa antamalla kääntää tytön huomion puoleensa: "hän on löytynyt toisen nimisenä, hänen oikea nimensä on aikoja sitten unohtunut tai kauvan ollut salattu. Olisi varsin turhaa tiedustella tätä asiaa, olisi varsin turhaa koettaa tiedustella onko hän ollut unohduksissa vuosikausia, vaiko aina pidetty vankina ehdon tahdoin. Olisi turhan turhaa nyt ruveta mitään tiedustelemaan, sillä se olisi vaarallista, parasta olla mitään puhumatta asiasta kenellekään, ja – kaikessa tapauksessa – parasta ajaksi poistaa hänet Ranskasta. Minäkin – vaikka englantilaisena hyvässä turvassa – ja Tellsonilaisetkin, vaikka ovat niin tarpeelliset Ranskan krediitille, mekin kartamme puhua sanaakaan tästä asiasta. Minä en säilytä ainoatakaan paperilappua, joka peittelemättä viittaisi siihen. Tämä on kauttaaltaan salainen toimi. Valtakirjani, ohjeeni, muistiinpanoni sisältyvät kaikki tähän ainoaan riviin: 'elämään palautettu', joka voi merkitä mitä tahansa. Mutta mitä nyt? Hän ei kuule sanaakaan! Neiti Manette!"

Hiljaa ja ääneti, nojaamatta edes tuoliin, aivan tiedoton ja silmät avoinna istui hän kertojaan tuijottaen, ja näytti ikäänkuin olisi viimeinen ilme ollut uurrettu tai poltetu hänen otsaansa. Niin lujaan piteli hän herra Lorryn käsivartta, että tämä pelkäsi vahingoittavansa häntä, jos hän vapautuisi, siksi huusi hän ääneen apua, liikahtamatta paikaltaan.

Hurjannäköinen nainen – säikähdyksestään huolimatta huomasi herra Lorry hänen olevan aivan punaisen kasvoiltaan, punatukkaisen ja kummalliseen, ruumiinmukaiseen pukuun puetun, päässä vallan merkillinen myssy, joka muistutti suurta Stiltonjuustoa, – hyökkäsi huoneeseen, ravintolan palvelijakunnan etunenässä ja selvitti tuota pikaa pulman miten herra Lorry vapautuisi nuoresta neitiraukasta, panemalla jäntevän kätensä hänen rinnalleen ja lennättämällä hänet vastaiselle seinälle.

("Luulen varmaan, että se on mies!" ajatteli herra Lorry hengästyneenä törmätessään vasten seinää.)

"Mitä te siinä töllistätte!" ärjyi tämä olento ravintolan palvelijoille. "Menkää toki noutamaan jotain, ja älkää minua katselko. Minussa kait on paljonkin katseltavaa, vai mitä? Miksette mene? Minä ilmoitan teille, että ellette kiiruimman kautta mene noutamaan haju-suolaa, kylmää vettä ja etikkaa, menen minä itse!"

Palvelijat hajosivat tuota pikaa toimittamaan näitä apukeinoja, ja nainen nosti varovasti potilaan sohvalle ja hoiteli häntä taitavasti ja hellästi kutsuen häntä "aarteekseen, pikku linnukseen", ja levittäen hänen kultaisia hiuksiaan hajalleen huolellisesti ja ylpeydellä.

"Ja te ruskeapukuinen siinä!" sanoi hän suuttuneena kääntyen herra Lorryn puoleen. "Ettekö voinut sanoa hänelle sanottavaanne peloittamatta häntä kuoliaaksi? Katsokaa hänen kauniita, kalpeita kasvojaan ja kuinka hänen kätensä ovat kylmät. Onko *tämä* pankkimiehen työtä?"

Herra Lorry hämmencyi niin sanomattomasti tästä vaikeasta kysymyksestä, että hän vain loitolta nöyrästi ja paljon laimeammalla osanotolla taisi seurata voimakkaan naisen toimia, kun tämä, karkoitettuaan ravintolan palvelusväen tiehensä, uhkaamalla salaperäisesti sanoa heille jotain – hän ei sanonut mitä, jos he jäisivät sisälle töröttämään – sai hoidokkaansa tointumaan asteettain kiihtyvillä hyväilyillä ja nojaamaan väsyneen päänsä hänen olkapäänsä varaan.

"Toivon hänen nyt toipuvan", sanoi herra Lorry.

"Se ei ole ainakaan teidän ansionne, te ruskeapukuinen siinä.

Suloinen lemmikkini."

"Toivon, että seuraatte neiti Manettea Ranskaan," sanoi herra Lorry laimeasta myötätuntoisuudesta.

"Se on hyvin todenmukaista!" vastasi voimakas nainen. "Luuletteko että Sallimus olisi asettanut minut elämään saareen, jos se olisi määrännyt minun matkustamaan poikki suolaisen meren?"

Koska tämä oli uusi, vaikeasti vastattava kysymys, vetäytyi herra

Jarvis Lorry pois harkitsemaan sitä.

VIIDES LUKU

Viinitupa.

Suuri viinitynnyri oli pudonnut kadulla ja särkynyt. Sitä purettaessa kuormasta tapahtui onnettomuus; tynnyri putosi alas romahtaen, vanteet katkesivat, ja siinä se nyt makasi katukivillä ihan viinituvan oven ulkopuolella kuin murskattu saksanpähkinä.

Kaikki naapurit olivat jättäneet työnsä tai unohtaneet laiskuutensa ja hyökänneet viiniä juomaan. Rosoiset, säännöttömät kivet sikin sokin kivitettyinä ja aivan omiaan turmelemaan kaikkien jalkoja, jotka niitä lähestyivät, olivat hajottaneet sen pieniin lätäkköihin; nämät olivat nyt mitkä enemmän, mitkä vähemmän ihmisjoukon saartamat, aina suuruutensa mukaan. Jotkut miehet polvistuivat, muodostivat kousikan käsistään ja alkoivat latkia suuhunsa tai kokivat auttaa naisväkeä, joka kumartui heidän olkansa yli saadakseen hiukan särvityksi ennenkuin viini valui kuiville heidän sormistaan. Toiset taas pistivät lätäkköihin pieniä, pahanpäiväisiä saviastioita tahi naisten päähuiveja, joita he sitten väänsivät lasten suuhun, muutamat rakensivat pieniä valleja katuloasta estääkseen viiniä valumasta pois, toiset, jotka saivat ohjeita katsojilta yläkertain ikkunoissa, hyökkivät milloin sinne, milloin tänne pysäyttämään pieniä viinipuroja, jotka virtasivat uusille urille, tarttuivat käsiksi likomärkiin ja pohjasakan värjäämiin tynnyrinpalasiin, nuolivat, vieläpä pureksivatkin innolla ja maulla kosteita, viinissä lahonneita palasia. Ei löytynyt mitään lokaviemäriä, jonka läpi viini olisi voinut valua pois, siksi tuli kaikki viini kootuksi ja sen ohessa kasattiin vielä niin paljon katulokaa, että näytti kuin olisi kadunlakaisija ollut kadulla toimessa, jos kukaan sikäläisiin oloihin perehtynyt olisi uskonut sellaista ihmettä.

Kimakkata naurua, melua ja hilpeitä ääniä – miesten, naisten ja lasten – raikui kadulla näitten viinikestien aikana, ei lainkaan raakaa, vaan hyvin leikkisää. Siinä ilmeni omituinen toveruushenki, merkillinen halu kaikissa liittäytyä toisiinsa, joka pani iloisimmat ja huolettomimmat syyleilemään toisiaan, kujeillen juomaan toistensa maljoja, puristamaan käsiä, tanssimaan käsikkäin joukoissa. Kun viini oli lopussa ja ne paikat, missä sitä viljavimmin vuoti, olivat sormin raapitut ristiin rastiin, päättyivät nämät kujeet yhtä nopeasti kuin olivat alkaneetkin. Mies, joka jätti sahaansa halkoon, jota hän oli sahaamassa, tarttui siihen uudestaan, nainen, joka jätti kynnykselle pienen kuuman tuhkapannunsa, jolla hän oli koettanut huojentaa tuskaa omaan ja lastensa mehuttomissa sormissa ja varpaissa, palasi sen ääreen, miehet, jotka paljain käsivarsin, hiukset vanuksissa, kalpeine kasvoineen olivat nousseet päivän valoon pimeistä kellareistaan, poistuivat sinne takasin; ja näyttämö peittyi hämääseen, joka oli sille enemmän luonnonomainen kuin päivänpaiste.

Viini oli punaviiniä ja oli värjännyt maan ahtaalla kadulla Saint-Antoinen esikaupungissa Pariisissa, jossa se oli läikkynyt maahan. Se oli tahrannut monta kättä, monet kasvot, monet avojalat ja monet puukengät. Sahaavan miehen kädet jättivät hänen sahatessaan punaisia pilkkuja halkoihin, vaimo, joka istui lastaan imettämässä, oli tahrannut otsansa vanhalla rievulla, jonka hän oli kääriinnyt päähänsä taas. Ne, jotka ahnehtivat viinitynnyrin sirpaleita, saivat tiikerintäpliä suunsa kohdalle, ja muuan näin tahrattu koiransilmä, jonka pääläella pitkä, likainen pussi toimitti yömyssyn virkaa, töhersi seinälle, viininsakkaan pistetyllä sormellaan sanan – *verta*.

Aika oli tuleva jolloin sitäkin viiniä kaadettiin katukiville roiskuttamaan punaisia pilkkuja monen päälle.

Ja nyt kun Saint-Antoinen yli oli levinnyt pilvi, jonka satunnainen päivän sade oli poistanut hänen pyhiltä kasvoiltaan, oli pimeys siellä synkkä – kylmyys, lika, sairaus, tietämättömyys ja puute – siinä ne ylhäiset herrat, jotka palvelivat hänen pyhyyttään – kaikki mahtavia ylimyksiä, mutta varsinkin viimeainittu. Näytteitä kansasta, jota on myllyssä jauhamistaan jauhettu – ei satumyllyssä, joka jauhaa vanhat nuoriksi – , värise joka nurkassa, kulki edestakaisin joka ovesa, tirkisteli joka ikkunasta, liehui jokaisen rääsyn kintereillä, joka tuulessa heilui. Mylly, joka ne oli rusentanut, jauhoi nuoret vanhoiksi; lasten kasvot olivat vanhat ja äänet totiset; sekä niitten että aikuisten kasvoissa oli

nälkä jokaiseen vanhuuden ryppyyn uurtanut nimensä. Se hallitsi kaikkialla. Nälkä työnnettiin ulos korkeista taloista niitten kurjien vaaterepaleitten mukana, jotka riippuivat tangoilla ja köysillä, nälkä paikattiin niissä oljilla, rievuilla, puulla ja paperilla, nälkä ilmestyi jokaisessa pahasessa puupalikassa, jonka mies sahasi poikki; nälkä tuijotti alas savuttomista savupiipuista ja säpsähti likaisilla kaduilla, missä rikkojen joukossa ei löytynyt mitään ruuan jätteitä. Nälkä oli leipurin hyllyn ja jokaisen hänen vaillinaisessa leipävarastossaan olevan kyrsän päällekirjoituksena. Makkarapuodissa se piili jokaisessa kuolleesta koirasta valmistetusta tavarassa, jota siellä kaupittiin. Nälkä kalisti kuivia luitaan kastanjissa paahtouunissa, se leikattiin pikkumuruihin, kun muutamia kurjia perunaviipaleita paistettiin kuorineen parissa inhottavassa öljytippasessa.

Sen olinpaikka oli sille kaikin puolin varsin sopiva. Kaitainen, mutkainen katu täynnä hajua ja saastaisuutta, ja sen poikki toisia kaitaisia, mutkaisia katuja, kaikki haiskahtaen rääsyille ja yömyssyille ja kaikissa näkyvissä esineissä kolkko, turmiollinen leima. Kansan kiihoittuneessa katseessa asui kumminkin petoeläimen vaisto siitä, että vielä ehkä voisi kääntyä ja näyttää hampaita. Vaikkapa allapäin ja hiipiväisiä olivat, näki kuitenkin heidän joukossaan leimuavia katseitakin, yhteenpuristuneita huulia, jotka olivat kalpeat vaikenemisesta ja rypistyneitä otsia, jotka muistuttivat melkein hirsipunnuoria. Kyltit (joita oli melkein yhtä tiheässä kuin kauppapuoteja) olivat kaikki surkeita puutteen kuvia. Teurastajan ja ruokakauppiaan kyltissä näkyi vain laihipia lihakappaleita, leipuri taas maalasi siihen laihoista kyrsistään halvimmat. Viinituvan kyltille kömpelösti piirretyt olennot näyttivät napisevan huonon viininsä ja oluensa vajanaista mittaa, mulkoillen toisiinsa siinä tuttavallisesti istuessaan. Ainoastaan työkalut ja aseet olivat hyvässä kunnossa; terässepän veitset ja kirveet olivat terävät ja kiiltävät, sepän moukarit raskaat ja kiväärintekijän varasto oli murhanhaluinen. Katujen epätasaisilla kivillä, joitten monet pienet säiliöt olivat täynnä vettä ja lokaa, ei ollut mitään jalkakäytävää, vaan ne loppuivat äkkiä ovien kohdalle. Katuoja virtasi keskellä katua – milloin se virtasi ollenkaan – mikä tapahtui vain rankkasateessa ja silloin vesi oikullisesti poiketen sinne tänne, valui ihmisasuntoihin. Poikki katujen riippui aina pitkään välimatkain päässä siellä täällä kömpelö lyhty köydessä, jonka päässä oli vipu. Iltasin, kun lyhdynsyttyttäjä oli laskenut ne alas, sytyttänyt ja hissannut ylös jälleen, liehui ilmassa raukeasti harva jono himmeitä liekkejä, kuin olisivat ne purjehtineet kaukana merellä. Merellähän ne kiikkuivatkin ja laiva ja miehistö olivat merihädässä.

Sillä aika oli tulossa, jolloin tämän seudun riutuneet linnunpelotukset nälissään ja joutilaisuudessaan olivat niin kauvan tarkastaneet tätä lyhdynsyttyttäjän tointa, että heissä heräsi ajatus parantaa hänen työtapaansa, hissaamalla ylös ihmisiä samoilla köysillä ja vivuilla valaisemaan heidän kolkkoa pimeyttään. Mutta aika ei vielä ollut täytetty, ja jokainen tuulenpuuska, joka puhalsi yli Ranskanmaan, ravisti turhaan linnunpelotusten rääsyjä, sillä suloääniset linnut kauniine höyhenineen eivät varoitusta ottaneet korviinsa.

Viinikellari oli nurkkapuoti, nälkönsä ja arvoltaan parempi kuin muut senkaltaiset, sen omistaja oli seisonut ulkopuolella myymäläänsä keltaisissa liiveissä ja vihreissä polvihousuissa katsomassa taistelua läikkyneestä viinistä. "Se oli heidän syynsä, jotka sen torilta toivat. Tuokoot toista sijaan."

Samassa sattuivat hänen silmänsä pitkään koiransilmään, joka töhersi koiruuksiaan seinälle ja hän huusi hänelle poikki kadun:

"Kuuleppas, Gaspard, mitä siellä teet?"

Mies osotti sukkeluuttaan rajattomalla tyytyväisyydellä, jota usein tapaa hänen asemassaan. Mutta tällä kertaa hän ampui yli maalin ja osui ihan harhaan, mikä myös usein tapahtuu hänen asemassaan.

"Mitä tämä merkitsee? Oletko sinä hulluinhuoneen kokelas?" sanoi viinituvan isäntä, mennessään kadun yli, otti kourallisen likaa ja voiteli sillä kirjoitusta. "Mitä sinä julkisille kaduille kirjoitat? Eikö muka, senkin vietävä, ole muuta paikkaa mihin sellaista kirjoittaisit?"

Näin nuhdellen löi hän kädellään, joka oli puhtaanlainen (sattumaltako vai muuten) ilveilijää vasten rintaa. Mies lyöä sätki sitä takaisin, teki nokkelan ilmahyppäyksen ja putosi alas hullunkuriseen tanssiasentoon potkaistuaan käteensä toisen likaisen kenkäänsä, jonka hän nyt kurotti

eteenpäin. Seistessään tässä asennossa näytti vekkuli vallan hullunkuriselta, melkeinpä muistutti hän temppeja tekevää sutta.

"Pane se jalkaasi, pane se jalkaasi", sanoi toinen. "Viini on viiniä, ja siinä se." Näin lausuen pyyhki hän likaantuneen kätensä ilvehtijän jo ennenkin likaisiin vaatteisiin – aivan tahallaan, ikäänkuin olisi hän liannutkin kätensä vain hänen tähtensä; sitten palasi hän jälleen poikki kadun puotiinsa.

Tämä kapakoitsija oli paksukaulainen, sotaishenkinen mies kolmenkymmenen paikoilla. Hän mahtoi olla kuumaverinen, sillä vaikka päivä oli purevan kylmä, kävi hän paitahihasillaan, takki riippumassa olkapäillä. Hänen paitahihansa olivat myös ylös käärityt ja hänen ruskeat käsivartensa olivat alastomat aina kyynäspäihin. Eikä päätäkään peittänyt muu kuin hänen oma kiharainen lyhyt, musta tukkansa. Hän oli muuten tummanverinen mies, silmät hyvät, kaukana toisistaan. Hän näytti itse asiassa säyseältä, vaikka hänessä tosin samassa oli jotain leppymätöntä. Hän oli nähtävästi mies, joka oli luja päätöksiltään ja järkähtämätön aikeissaan; mies, jota ei tahtoisi tavata, hänen rynnätessään eteenpäin kapeata polkua, pohjaton syvyys kummallakin puolella, sillä sitä miestä ei olisi mikään pidättänyt.

Hänen vaimonsa, rouva Defarge, istui puodissa tiskin takana hänen sisään tullessaan. Rouva Defarge oli vankka nainen melkein samanikäinen kuin miehensä, hänen valpas katseensa näytti harvoin tarttuvan mihinkään erityiseen kohtaan, kädet olivat suuret, sormissa paksut sormukset, kasvot olivat täyteläiset, piirteet voimakkaat; käytökseltään oli hän hyvin arvokas. Rouva Defargen olennossa oli jotain, joka vakuutti, ettei hän usein erehtynyt omaksi tappiokseen kirjanpitoa hoitaessaan. Koska rouva Defarge oli hyvin arka kylmälle, oli hän turkkiin kääriytynyt, pään ympärillä oli hänellä sidottu laaja, vaalea huivi, joka kumminkin jätti hänen suuret korvarensa näkyviin. Hänellä oli kutimensa edessään, mutta hän oli heittänyt sen käsistään, kaivellakseen hampaitaan hammaspuikolla. Ollen tässä toimessa, oikea kyynäspää vasemman käden varassa, ei rouva Defarge virkkanut sanaakaan puolisonsa sisäänastuessa, yskäsi vain melkein huomaamattomasti. Tällä yskällä ynnä tummia kulmakarvojaan hiusverran kohottamalla hän ilmaisi miehelleen, että olisi parasta hänen kääntää huomionsa uuteen vieraaseen, joka oli astunut sisään, sillä välin kun hän meni kadun toiselle puolelle.

Viinipuodin isäntä antoi silmäinsä harhailla kunnes ne pysähtyivät vanhanpuoleiseen herrasmieheen ja nuoreen naiseen, jotka istuivat eräässä nurkassa. Oli useita muitakin vieraita, kaksi pelasi korttia, kaksi dominoa ja kolme seisoi tiskin luona, koettaen venyttää pikku viinitippaansa niin pitkään kuin suinkin. Asettuessaan tiskin taakse, huomasi hän, että vanha herra silmäillen nuorta naista sanoi: "Siinä meidän miehemme tulee".

"Mitä pirua on *teillä* toimittamista näissä kesteissä?" sanoi

Defarge itseksensä, "en tunne teitä".

Mutta hän ei ollut muukalaisia näkevinään, vaan antautui keskusteluun triumviraatin kanssa, joka joi seisaallaan tiskin luona.

"Mitenkä on, Jaakko?" sanoi yksi heistä herra Defargelle. "Onko kaikki kaatunut viini jo nielaistu?"

"Jok' ainoa pisara, Jaakko", vastasi herra Defarge.

Kun tämä ristimänimien vaihto oli suoritettu, yskäsi taas rouva Defarge, yhä kaivellen hampaitaan puikollansa, ja kohotti kulmakarvojaan vieläkin hiemasen.

"Harvoinpa", sanoi toinen kolmesta herra Defargelle, "moni noista viheliäisistä luontokappaleista saa maistellakseen viinitilkkää tai muuta mitään kuin mustaa leipää ja kuolemaa. Eikö niin, Jaakko?"

"Niinpä kyllä, Jaakko", vastasi herra Defarge.

Nimien uudestaan vaihtuessa rouva Defarge, yhä käyttäen hammaspuikkoaan järkähtämättömällä tyyneydellä, yski uuden pikku yskän ja kohotti silmäkulmiaan taas hiusverran.

Viimeinen kolmesta puhkesi nyt sanoiksi, laskien kädestään tyhjän maljansa ja maiskutellen huuliaan.

"Oh, sitä pahempi! Noilla elukkaraukoilla on aina katkera maku suussa, ja he elävät kovaa elämää, Jaakko? Enkö ole oikeassa Jaakko."

"Olette oikeassa, Jaakko", kuului herra Defargen vastaus.

Tämä kolmas ristimänimien vaihto suoritettiin samalla hetkellä kun rouva Defarge laski pois hammaspuikkonsa, kohotti kulmakarvojaan ja liikahti hiljaa tuolillaan.

"Tarpeeksi jo nyt siitä!" mutisi hänen miehensä. "Hyvät herrat – vaimoni!"

Vieraat nostivat hattunsa rouva Defargelle, tehden kolme sievää heilahdusta. Hän vastasi heidän kunnianosotuksiinsa nyökäyttämällä päätään ja luomalla heihin pikaisen katseen. Sitten vilkaisi hän kuin sattumalta ympärilleen, ja tarttuen kutimeensa alkoi hän näennäisesti tyynenä sitä neuloa.

"Hyvät herrat", sanoi hänen miehensä, jonka kirkkaat silmät olivat tarkkaavasti olleet häneen kiinnitettyt, "jääkää hyvästi. Se nuorelle miehelle sopiva huone, jota halusitte nähdä ja jota kyselitte lähtiessänne ulos, on viidennessä kerroksessa. Porraskäytävän ovi on pienen pihamaan puolella, täältä vasemmalle", hän osotti kädellään, "lähellä puotini ikkunaa. Mutta tosiaankin, nythän muistan, että teistä on jo yksi ollut siellä, ja voi siis näyttää tien. Hyvät herrat, hyvästi!"

He maksoivat viinin ja poistuivat huoneesta. Herra Defarge tähysteli neulovaa vaimoansa, kun mainitsemamme vanhanpuoleinen herra astui nurkastaan ja pyysi saada lausua sanasen.

"Mielellään, sir", sanoi herra Defarge, ja seurasi häntä tyynesti ovelle.

Heidän keskustelunsa oli lyhyt mutta ratkaiseva. Miltei ensi sanasta herra Defarge hätkähti ja kuunteli hyvin tarkkaavasti. Siinä samassa nyykäytti hän päätään ja meni ulos. Herra silloin viittasi nuorelle naiselle ja niin menivät hekin ulos. Rouva Defarge neuloi vikkelin sormin ja liikkumattomin silmäkulmin.

Herra Jarvis Lorry ja neiti Manette jättivät siis viinipuodin ja yhtyivät herra Defargeen sen oven luona, jolle hän äsken oli neuvonut toisen seuran. Se oli löyhkäävällä, pienellä, mustalla takapihalla ja oli yleisenä sisäänkäytävänä suureen taloryhmään, jossa asui paljon kansaa. Pimeässä käytävässä, jonka laattia oli tiilestä, ja joka johti pimeisiin, tiilillä muurattuihin rappuihin, lankesi herra Defarge polvilleen vanhan isäntänsä tyttären eteen ja suuteli hänen kättänsä. Se oli ystävällinen teko, mutta sitä ei toimitettu ensinkään ystävällisesti; hän oli merkillisesti muuttunut vähässä ajassa. Hänen kasvoiltaan oli haihtunut säyseys ja avomielisyys, hän oli käynyt umpimieliseksi, vihaiseksi ja vaaralliseksi ihmiseksi.

"Se on hyvin korkealla; sinne on vähän vaikea päästä. Paras alottaa hitaasti." Näin puheli herra Defarge käheällä, tuikealla äänellä herra Lorrylle, kun he alkoivat rappusia nousta.

"Onko hän yksin?" kuiskasi viimemainittu.

"Yksin! Jumala häntä auttakoon, kuka hänen luonaan olisi!" sanoi toinen, samalla hillityllä äänellä.

"Onko hän siis aina yksin?"

"Aina."

"Itsekö hän niin tahtoo?"

"Se on välttämätöntä. Sellaisena kuin minä hänet ensi kerran näin, heidän löydettyään minut ja kysyttyään otanko hänet vastaan ja olenko vaitelias omalla vastuullani – sellaisena näette tekin hänet."

"Onko hän paljon muuttunut?"

"Muuttunut!"

Viinipuodin omistaja seisahtui, lyödäkseen kädellään seinään, ja mutisi kauhistuttavan kiron. Ei mikään suoranainen vastaus olisi tehnyt niin voimakasta vaikutusta. Herra Lorryn mieltä alkoi yhä enemmän painostaa, kuta korkeammalle hän kahden kumppaninsa kanssa nousi.

Sellaiset portaat siihen kuuluvine lisineen olisivat nykyään, Pariisin vanhemmissa ja tiheämmin asutuissa osissa kylläkin vastenmieliset, mutta siihen aikaan ne kerrassaan illettivät äkkinäistä ja

karkaisematonta ihmistä. Kukin pieni huoneisto tässä suuressa, iljettävässä pesässä – s.o. yksi tai useampia huoneita, josta ovi johti yhteisille portaille – jätti omat perkeensä omalle porrasosastolleen ja viskasi sitä paitsi muuta saastaisuutta ulos ikkunoista. Tämä sekanainen ja toivoton joukko kasaantuneita mädännysaineita olisi jo saastuttanut ilman, elleivät puute ja köyhyys olisikaan täyttäneet sitä poistamattomalla liallaan. Tällaisessa ilmassa kulki tie äkkijyrkän, pimeän torven sivu, joka oli likaa ja myrkyä täynnä. Oman levottomuutensa ja nuoren matkakumppaninsa yhä kasvavan liikituksen tähden, pysähtyi herra Jarvis Lorry kahdesti lepäämään. He pysähtyivät kummallakin kerralla viheliäisen ristikkoikkunan luo, josta se hiukkanen pilaantumaton ilmaa, joka vielä oli jäljellä, tuntui pakenevan pois ja kaikki epäterveelliset ja vahingolliset höyryt hiipivän sisään. Ruosteisten ristikkorautojen välistä paremmin saattoi aavistaa kuin nähdä vilahduksen lähimpään naapurien sekasotkuisesta elämästä. Tervettä elämää ja raitista ilmaa ei löytynyt lähempänä eikä matalammalla Notre-Damen kahta korkeata tornia.

Viimein pääsivät he portaitten päähän ja pysähtyivät kolmannen kerran. Vielä oli noustava ylös vieläkin jyrkempiä ja matalampia portaita, tullakseen ullakkokerrokseen. Viinipuodin isäntä, joka kulki vähän edeltäpäin ja pysytteli aina herra Lorryn kohdalla kuin olisi hän pelännyt nuoren neidin kääntyvän hänen puoleensa kysymyksillä, kääntyi nyt ympäri, tunnusteli tarkasti olalla riippuvan takkinsa taskuja ja löysi avaimen.

"Ovi on siis lukossa, ystäväni?" sanoi herra Lorry hämmästyneenä.

"Onpa niinkin", vastasi herra Defarge tuimasti.

"Pidättekö tarpeellisena, että tämä onneton on niin erillään."

"Pidän tarpeellisena kiertää avainta!" kuiskasi herra Defarge hänen korvaansa, otsaansa tuimasti rypistäen.

"Miksi niin!"

"Miksi! Siksi, että hän on elänyt niin kauvan sisään teljettynä, että hän säikkyisi – raivoisi – raastaisi itseään kappaleiksi – kuolisi – saattaisi itselleen jonkin vahingon, jos ovi jätettäisiin auki."

"Onko se mahdollista?"

"Josko se on mahdollista!" kertoi Defarge katkerasti. "On kun onkin. Tämä on verraton, tämä maailma jossa elämme, koska semmoinen *on* mahdollista, ja monet muut sellaiset asiat ovat mahdollisia, eivätkä vain ole mahdollisia, vaan ovat tapahtuneetkin – tapahtuneet, näettekö – tuon taivaan alla joka päivä. Eläköön Saatana. Menkäämme eteenpäin."

Tämä keskustelu tapahtui niin hiljaisella äänellä, ettei sanaakaan siitä tullut nuoren lady:n korviin. Mutta nyt alkoi hän vavista niin kovassa mielenliikutuksessa ja hänen kasvonsa kuvasivat niin syvää tuskaa ja ennen kaikkia, sellaista kammaa ja kauhistusta, että herra Lorry tunsu tehtäväkseen puhua muutaman rohkaisevan sanan.

"Rohkeutta, rakas neiti! Rohkeutta! Asioita vain! Pahin on paikalla ohitse; kun olemme oven toisella puolella, on pahin voitettu. Silloin alkaa hyvitys, lohdutus ja onni, jonka te hänelle valmistatte. Antakaa tämän hyvän ystäväenne auttaa teitä siinä suhteessa. Sepä hyvä, ystävämmme Defarge. Tulkaa nyt. Asioita, asioita vain."

He nousivat ylös hiljaa ja hitaasti. Portaat olivat lyhyet ja he olivat pian päässä. Kun ne muodostivat äkkinäisen käänteen ylhäällä, näkivät he äkkiä edessään kolme miestä, jotka päät yhdessä kumartuivat oveen päin ja kiihkeästi tirkistelivät muutamien seinissä löytyvien rakosten ja reikien läpi huoneeseen. Kun he kuulivat askeleita niin lähellä, kääntyivät kaikki kolme, kohosivat pystyyn ja huomattiin samoiksi miehiksi, jotka joivat viinipuodissa.

"Minä aivan unhotin heidät, niin teidän tulonne minut hämmänsi. Jättäkää meidät, hyvät miehet; meillä on täällä jotain suoritettavaa." Nuo kolme luisuivat sivu ja laskeutuivat hiljaa alas.

Kun ullakossa ei näkynyt muuta ovea olevan ja kapakoitsija meni suoraan ovelle, kysyi herra Lorry hieman suuttuneena häneltä, heidän jäätyään yksin:

"Näyttelettekö herra Manettea?"

"Minä näyttelen häntä, kuten näitte, muutamille valituille."

"Onko se oikein?"

"Minä pidän sen oikeana."

"Kutka ovat ne teidän valittunne? Kuinka te valitsette ne?"

"Minä valitsen todellisia ihmisiä – samannimisiä kuin itse olen

– Jaakko on nimeni – ja joille se näky mahdollisesti on hyväksi.

Kylläksi tästä; te olette englantilainen; se on toinen asia. Olkaa hyvä ja odottakaa hiukkasen."

Varoittavalla liikkeellä käski hän heidän pysähtyä, kumartui alas ja katseli seinän halkeamasta. Pian kohotti hän jälleen päänsä, koputti kaksi, kolme kertaa ovelle – nähtävästi vain aikaansaadakseen kolinaa. Samassa tarkoituksessa veti hän avainta useamman kerran ovea pitkin ennenkuin hän kolisten pisti sen lukkoon, ja väänsi sitä niin suurella melulla kuin mahdollista.

Ovi aukeni hitaasti sisäänpäin ja hän tirkisteli huoneeseen sanoen jotakin. Heikko ääni vastasi hänelle. Yhtä yksitavuista sanaa enempää ei lausuttu kummaltakaan puolelta.

Hän katseli taakseen olkapäänsä yli ja viittasi heitä astumaan sisään. Herra Lorry kiersi käsivartensa lujasti tyttären vyötäisille ja kannatti häntä, sillä hän tunsi, että tämä oli kaatumaisillaan.

"Tä – tä – tä – mä on asia, asia!" selitteli hän kiihkeästi, ja jotain kosteaa, joka ei kuulunut asioihin, kiilui hänen poskellaan. "Käykää sisään, käykää sisään!"

"Minä pelkään sitä", vastasi neiti Manette väristen.

"Pelkääte? Mitä?"

"Tarkoitan häntä. Isääni."

Miltei epätoivoissaan hänen tilastaan ja heidän saattajansa viittauksista, pujotti herra Lorry kaulalleen käsivarren, joka vapisi hänen olkapäillään, nosti hänet vähän maasta ja kiiruhti hänen kanssaan huoneeseen. Hän laski hänet maahan aivan oven viereen ja piteli häntä, tytön takertuessa häneen kiinni.

Defarge veti avaimen lukosta, sulki oven, lukitsi sen sisäpuolelta, otti taas avaimen suulta ja piteli sitä kädessään. Kaiken tämän teki hän niin meluavasti ja kolisevasti kuin mahdollista. Viimein meni hän tasaisilla askeleilla huoneen toisella puolella olevan ikkunan luo. Siinä hän pysähtyi ja kääntyi.

Ullakkohuone, joka oli aiottu polttopuiden y.m. varastohuoneeksi, oli hämärä ja pimeä, sillä ullakkoikkunana oli oikeastaan aukko katossa, pienine nostokraanoineen, jolla hissattiin ylös tavaroita kadulta; siinä ei ollut lasia ja se oli, kuten kaikki ranskalaiset ovet, kaksiosainen, sulkeutuen keskeltä. Kylmän tähden oli toinen oven puolikas tiiviisti suljettu, ja toinen oli hyvin vähän raollaan. Täten pääsi niin vähän valoa sisälle, että oli vaikea mitään eroittaa sisäänantullessa; ja ainoastaan pitkällisen tottumuksen vaikutuksesta taisi hitaasti kehittyä tällaisessa pimeydessä suorittamaan työtä, joka kysyi tarkkuutta. Mutta tässä ullakkokamarissa oli sellainen työ käymässä; sillä selkä ovelle ja kasvot ikkunaan päin, jolla kapakoitsija seisoi häntä katselemassa, istui valkopäinen mies matalalla rahilla, eteenpäin kumartuneena ja uutterasti kenkiä tehden.

KUODES LUKU

Suutari.

"Hyvää päivää!" sanoi herra Defarge, katsellen valkoista päätä, joka kumartui syvään suutarityön yli.

Se kohosi hetkeksi ylös ja hyvin heikko ääni vastasi tervehdykseen, ikäänkuin kaukaisuudesta:

"Hyvää päivää!"

"Te olette yhä kiireellisessä työssä, huomaan?"

Pitkän vaitiolon jälkeen kohosi pää toisen kerran ja ääni vastasi: "Niin, minä työskentelen".

Tällä kertaa katseli syvälle vaipunut silmäpari kysyjään, ennenkuin kasvot jälleen vaipuivat alas.

Äänen heikkous oli sääliävä ja kauhistuttava. Se ei ollut ruumiillisen uupumuksen heikkoutta, vaikka vankeudella ja huonolla kohtelulla oli epäilemättä myöskin siinä osansa. Se oli harjoituksen puutteesta ja yksinäisyydestä johtuvaa heikkoutta, siinä sen surullinen omituisuus. Se oli kuin viimeinen, heikko kaiku äänestä, joka kuului kauvan, kauvan sitten. Niin täydellisesti oli se kadottanut inhimillisen äänen elon ja soinnun, että se vaikutti mieleen kuin muinoin ihana väri, joka on haalistunut heikoksi vivahdukseksi. Se oli niin matala ja kolea, että se muistutti maanalaista ääntä. Niin selvästi ilmaisi se kadonneen ja toivottoman olennon, että nälkään nääntynyt matkailija, uupuneena yksinäisestä vaelluksestaan erämaassa, olisi sillä äänellä kuiskannut kodistaan ja ystävistään, ennenkuin hän paneusi kuolemaan.

Kotvainen oli kulunut, suutarin hiljaisesti työskennellessä, ja syvälle vaipuneet silmät katsoivat ylös jälleen, ei mistään asian harrastuksesta eikä uteliaisuudesta, vaan hänellä oli tylsä, koneellinen tietoisuus siitä, että paikka jossa hänen ainoa vieraansa oli seisonut, ei vielä ollut tyhjä.

"Minä päästän vähän enemmän valoa tänne", sanoi Defarge, joka ei ollut irroittanut katsettaan suutarista. "Voitteko kestää vähän enemmän valoa?"

Suutari lakkasi työstään ja katseli tylsästi laattialle, vasemmalle puolelleen; sitten samaten oikealle puolelle ja viimein ylös puhujaan.

"Mitä sanoitte?"

"Kestättekö vähän enemmän valoa?"

"Minun täytyy kestää, jos te päästätte sitä sisään." (Hän pani heikon painon toiselle sanalle.)

Aukon toinen puolisko avattiin hiukan enemmän. Leveä valonsäde virtaili ullakkokamariini ja valaisi työntekijää, joka keskentekoinen kenkä polvellaan, lepäsi työstään. Hänen harvat, karkeat työkalunsa ja jotkut nahkapalaset olivat hänen jaloissaan sekä rahilla. Hänellä oli valkoinen, takkuinen, mutta lyhyenlainen parta, kasvot olivat kuopallaan ja silmät erinomaisen kirkkaat. Hänen riutuneissa ja laihoissa kasvoissaan ja tummien kulmakarvojen ja pörhöisen tukan alta olisivat ne näyttäneet suurilta, vaikka olisivatkin olleet pienet; mutta ne olivat luonnostaankin suuret ja vaikuttivat yliluonnollisilta. Hänen keltainen paitariekeleensä oli auki kaulan kohdalla ja paljasti hänen kuivan ja riutuneen ruumiinsa. Hän itse, hänen liinainen puseronsa, riippuvat sukkansa ja kaikki hänen pahaset vaaterepaleensa olivat suoranaisten valon ja ilman puutteesta haalistuneet niin himmeiksi, yksitoikkaisiksi ja pergamentin värisiksi että olisi ollut vaikea eroittaa niitä toisistaan.

Hän varjosti kädellään silmiään valolta ja siinä kädessä näyttivät luutkin läpikuultavilta. Niin istui hän, silmässä tyhjä, tuijottava katse ja lepäsi työstään. Hän ei koskaan katsellut edessään olevaan ihmiseen, silmäilemättä ensin kummallekin puolelle itseään, ikäänkuin ei hän enää pystyisi yhdistämään paikkaa ääneen; hän ei koskaan puhunut silmäilemättä näin ympärilleen ja unohti siten vastata.

"Aiotteko saada valmiiksi tämän kenkäparin tänään?" kysyi Defarge, viitaten herra Lorrya lähemmäksi.

"Mitä sanoitte?"

"Aiotteko lopettaa nuo kengät tänään?"

"En voi sanoa aionko. Arvattavasti lopetan ne. En tiedä."

Mutta kysymys muistutti hänelle työtään ja hän kumartui uudestaan sen yli.

Herra Lorry astui hiljaa esiin, jättäen tyttären oven suuhun. Hänen seistystään minuutin tahi pari Defargen vieressä, katseli suutari ylös. Hän ei osottanut mitään hämmästyystä nähdessään uuden olennon edessään, mutta käden levottomat sormet eksyivät hänen huulilleen, kun hän katseli vastatullutta (hänen huulensa ja kyntensä olivat samanväriset, kalpeat ja lyijynkarvaiset), sitten laskeutui käsi työhön, ja hän kumartui jälleen kenkäänsä valmistamaan. Tämä katse ja liike olivat vain silmänräpäyksen työtä.

"Teillä on vieraita, kuten näette", sanoi herra Defarge.

"Mitä sanoitte."

"Täällä on vieras."

Suutari katsoi ylös, kuten taannoin, mutta ei keskeyttänyt työtään.

"Kas niin!" sanoi Defarge. "Täällä on herra, joka taitavasti tehtyä kenkää nähdessään, ymmärtää sitä arvostella. Näyttäkää hänelle tuo kenkä, jota parasta aikaa teette. Herra, ottakaa se."

Herra Lorry otti sen käteensä.

"Kertokaa tälle herralle, minkälainen kenkä tämä on ja sanokaa hänelle tekijän nimi."

Tavallista pitemmän vaitiolon jälkeen vastasi suutari:

"Olen unohtanut mitä minulta kysyitte. Mitä sanoitte?"

"Kysyin ettekö voi selittää herralle minkälaista kenkää te nyt teette."

"Se on naisen kenkä. Se on nuoren naisen kävelykenkä. Se on viimeistä kuosia. En ole koskaan sitä kuosia nähnyt. Minulla oli malli käytettävänäni." Hän silmäili kenkää ja pikainen ylpeyden vivahdus kuvautui hänen kasvoillaan.

"Entä tekijän nimi?" sanoi Defarge.

Päästettyään työn kädestään, asetti hän oikean käden rystäävät vasemman käden sisäpuoleen ja taas päinvastoin, sitten siveli hän toisella kädellään partaista leukaansa ja jatkoi taas edelleen säännöllisesti ja herkeämättä näitä eri liikkeitä. Herättää hänet tästä tylsyydestä, johon hän aina puhuttuaan vaipui, olisi ollut yhtä kuin hyvin heikon ihmisen herättäminen pyörtymisestä tahi yrittäminen kuolevaisen sielua pidättää jonkun ilmestyksen toivossa.

"Kysyittekö nimeäni?"

"Kysyin niinkin."

"Sataviisi, pohjoinen torni."

"Siinäkö kaikki."

"Sataviisi, pohjoinen torni."

Väsyneesti ääntäen – se ei ollut huokausta eikä ähkymistä, – kumartui hän jälleen työnsä puoleen, kunnes hiljaisuus uudellen päättyi.

"Oletteko suutari ammatiltanne?" sanoi herra Lorry, katsoen häneen vakavasti.

Hänen kuopallaan olevat silmänsä kääntyivät herra Defargen puoleen, ikäänkuin olisi hän tahtonut siirtää kysymyksen hänelle, mutta kun ei mitään apua lähtenyt sieltä päin, kääntyivät ne takaisin kysyjään harhailtuaan ensin laattialla.

"Suutariko ammatiltani? En, en ollut ammatiltani suutari, minä – minä – opin sen täällä. Opin itse. Pyysin lupaa."

Hän vaipui taas tylsyyteen moneksi hetkeksi, jatkaen lakkaamatta tahdinmukaisia käsiliikkeitään. Hänen silmänsä palasivat viimein hitaasti niihin kasvoihin, joita ne olivat välttäneet, hän hätkähti ja alkoi uudelleen, niinkuin nukkunut, joka herätessään palaa takaisin eilisiltaseen asiaan:

"Pyysin lupaa saada oppia sitä, ja se myönnettiin minulle monien vastuksien jälestä kauvan odotettuani, ja siitä pitäen olen tehnyt kenkiä."

Hänen ojentaessaan kättään, ottaakseen kengän, joka häneltä oli viety, sanoi herra Lorry, yhä katsellen häntä vakavasti kasvoihin:

"Herra Manette, ettekö ollenkaan minua muista?"

Kenkä putosi maahan ja hän istui siinä jäykästi katsellen kysyjään.

"Herra Manette"; herra Lorry pani kätensä Defargen käsivarrelle; "ettekö ollenkaan muista tätä miestä? Katsokaa häneen. Ja katsokaa minuun. Eikö mieleenne muistu muuan vanha pankkiherra, eikö vanhoja pankkiasioita, vanha palvelija ja vanhat ajat, herra Manette?"

Monivuotisen vangin silmäillessä jäykästi vuoroin herra Lorrya, vuoroin Defargea, alkoivat toimivan, valppaan älyn kauvan sitten haihtuneet merkit vähitellen työskennellä hänen otsallaan, läpi sen sankan sumun, joka oli laskeutunut hänen ylitsensä. Ne peittyivät jälleen, heikkonivat, poistuivat, mutta olivat silmänräpäykseksi näyttäytyneet. Nuori tyttö oli hiipinyt seinää myöten, asettuen niin, että taisi hänet nähdä. Nyt seisoi hän isäänsä katsomassa ja niin selvästi uudistui tämä ilme tytön kauniilla kasvoilla – hänen kätensä, jotka hän ensin oli kohottanut pelvosta ja säälistä, milteipä pitääkseen onnettoman vangin loitolla itsestään ja häätääkseen silmistään hänen näköään, ojentuessa nyt häntä kohti, palaen halusta painaa aavemaista päätä hänen lämpimälle povelleen ja rakkaudellaan herättää hänessä eloa ja toivoa – niin selvästi uudistui tämä ilme (vaikka voimakkaammin) hänen nuorilla, kauniilla kasvoillaan, että näytti kuin olisi se liikkuvan valon lailla muutellut isästä tyttäreen.

Mutta pimeys laskeutui taas vangin yli. Hän katseli heitä kumpaakin yhä vähemmällä tarkkaavaisuudella. Hänen silmänsä etsivät synkkinä ja sieluttomina laattiaa ja harhailivat ympäri kuten ennenkin. Viimein tarttui hän syvästi ja pitkään huokaisten kenkään ja jatkoi työtään.

"Oletteko tuntenut hänet, herra?" kysyi Defarge kuiskaten.

"Olen, silmänräpäyksen. Ensin pidin sitä toivottomana, mutta minä olen kieltämättä yhden ainoan silmänräpäyksen nähnyt samat kasvot, jotka ennen niin hyvin tunsin. Hiljaa. Vetäytykäämme kauemmas. Hiljaa."

Tytär oli poistunut ullakon seinästä aivan lähelle rahia, jolla isä istui. Jotain kauhistuttavaa oli tämän täydellisessä tietämättömyydessä tästä olennosta, joka olisi voinut ojentaa kätensä ja kosketella häntä, hänen siinä nojautuessa työnsä yli.

Ei sanaakaan sanottu, ei ääntä kuulunut. Tyttö seisoi kuin henki hänen vieressään, ja hän kumartui työnsä yli.

Viimein sattui hän vaihtamaan kädessään pitelemänsä työkalun suutarinveitseensä. Se ei ollut sillä puolella, missä hänen tyttärensä seiso. Hän oli ottanut sen käteensä ja kumartunut jälleen jatkamaan työtään, kun hänen silmänsä osuivat tytön hameenhelmoihin. Hän kohotti silmänsä ja näki hänen kasvonsa. Molemmat katsojat ryntäsivät kohdalle, mutta tyttö seisautti heidät kädenliikkeellä. Hän ei kuten he pelännyt suutarin iskevän veitsensä häneen.

Isä tuijotti tyttärensä kauhistuneen näköisenä ja hetken kuluttua alkoivat hänen huulensa muodostaa sanoja, vaikkei ääntä niistä lähtenyt. Vähitellen kuultiin hänen nopean ja vaivaloisen hengityksen lomassa sanovan:

"Mitä tämä on?"

Kyynelten valuessa tyttären kasvoille vei hän kätensä huulilleen ja heitti vangille lentomuiskuja, sitten painoi hän ne rinnoilleen ikäänkuin olisi hän syleillyt isäraukkansa päätä.

"Ettehän te ole vanginvartijan tytär?"

"En", huokasi tytär.

"Kuka te olette?"

Koska hän pelkäsi äänensä pettävän, istuutui hän rahille suutarin viereen. Tämä vetäytyi syrjään, mutta tyttö laski kätensä hänen käsivarrelleen. Omituinen vavahdus kulki läpi vangin ruumiin, hän laski hiljaan veitsen kädestään ja istui tuijottaen vieruskumppaniinsa.

Kultahuuksensa, jotka olivat pitkissä kiharoissa, oli tyttö pyyhkäissyt syrjään ja ne aaltoilivat nyt vapaasti hänen kaulallaan. Suutari lähenteli vähitellen kättään, tarttui niihin ja tarkasteli niitä. Kesken tätä puuhaa hän hämmentyi, huokasi jälleen syvään ja tarttui suutarityöhönsä.

Mutta sitä ei kestänyt kauvan. Päästäen hänen käsivartensa, laski tyttö kätensä hänen olalleen. Silmäilyään sitä epäröivästi pari, kolme kertaa, heitti suutari työnsä, nosti kätensä kaulalleen ja

veti esiin mustuneen nauhan, johon oli kiinnitetty pieni, kokoontaitettu riepunen. Hän aukasi sen huolellisesti polvellaan, se sisälsi hiukkasen hiuksia, ainoastaan kaksi tahi kolme pitkää, kultaista hiussäiettä, jotka hän muinaisina aikoina oli punonut sormensa ympäri.

Hän otti taas nuoren tytön hiuksia käteensä ja katseli niitä tarkkaan. "Ne ovat samoja, kuinka on tämä mahdollista? Koska? Kuinka?"

Miettiväinen ilme kun taas palasi hänen otsalleen, tuntui hän tajuavan, että sama ilme myöskin näkyi nuorella työssä. Hän käänsi hänet kokonaan valoa kohti ja katseli häntä.

"Hän nojasi päätään olkapäälleni sinä iltana kun minut kutsuttiin pois kotoa – hän oli levoton puolestani, vaikka minä en pelännyt – ja heidän viedessä minua pohjoiseen torniin, löysivät he nämät hihallani. Jätättehän ne minulle? Ne eivät milloinkaan kykene vapauttamaan ruumistani, mutta ehkä sieluani. Niin minä puhuin. Vielä sen hyvin muistan."

Hän muodosti nämät sanat monta kertaa huulillaan ennenkuin hän ne lausui. Mutta kun hän oli löytänyt sopivat sanat, tulivat ne hänen huuliltaan yhtenäisesti, joskin hitaasti.

"Mitenkä? *Tekö se olitte?*"

Molemmat katselijat ryntäsivät uudestaan esiin nähdessään isän kääntyvän tytärtä kohti peloittavan kiivaasti. Mutta tyttö istui aivan hiljaan hänen vieressään ja sanoi vain matalalla äänellä: "Pyydän hyvät herrat, elkkä meitä lähestykö, elkkä puhuko mitään, elkkä liikkuko!"

"Kuule", huudahti suutari, "kenenkä oli tämä ääni?"

Näin huudahtaen hän päästi tytön käsistään ja vei kätensä valkoiseen tukkaansa, jota hän repi raivokkaasti. Mutta tämä raivo sammui, kuten kaikki häneltä sammui, paitsi hänen työnsä. Hän kääri uudelleen kokoon pienen mytynsä ja koetti kätkeä sen poveensa, mutta hän katseli yhä tyttöä ja pudisti synkkänä päätään.

"Ei, ei, ei, te olette liian nuori ja kukkea. Se olisi mahdotonta. Katsokaa vankia. Nämät eivät ole ne kädet, jotka hän tuns, nämät eivät ole ne kasvot, jotka hän tuns, tätä ääntä ei hän koskaan kuullut. Ei, ei. Ne molemmat – mies ja vaimo – he elivät ennen noita pitkiä vuosia pohjoistornissa – miespolvia sitten. Mikä on nimenne, armas enkeli?"

Iloissaan hänen lauhtuneesta äänestään, polvistui hänen tyttärensä hänen eteensä ja laski rukoillen kätensä hänen rinnalleen.

"Oi sir, toisen kerran saatte kuulla nimeni, ja kuka oli äitini, kuka isäni, ja miksi en koskaan tiennyt heidän haikean haikeasta kohtalostaan. Mutta en saata kertoa sitä nyt, enkä täällä. Sen vain voin teille sanoa täällä ja nyt, että pyydän teitä koskettelemaan ja siunaamaan minua. Suudelkaa, suudelkaa minua! Oi rakas, rakas!"

Hänen kylmä, valkoinen päänsä painautui tyttären kiiltäviin hiuksiin, jotka lämmittivät ja valaisivat sitä ikäänkuin olisi vapauden valo loistanut hänelle.

"Jos ääneni – en tiedä onko niin – mutta toivon että niin on – jos ääneni muistuttaa mieleenne toista ääntä, joka kerran kaikui korvissanne kuin suloisin soitto, niin itkekää sitä, itkekää sitä. Jos kosketellessanne hiuksiani, koskettelette jotain, joka johtaa mieleenne rakasta päätä, joka lepäsi povellanne, ollessanne nuori ja vapaa, niin itkekää sitä! Jos minä puhellessani kodista, joka meitä odottaa, jossa tahdon olla teille uskollinen velvollisuuksissani ja hellä huolenpidossani, palautan muistoonne kodin, joka kauvan on ollut autiona, sydän parkanne nääntyessä, niin itkekää sitä, itkekää sitä."

Hän sulki isän lähemmäksi itseään ja tuuditti häntä sylissään kuin lasta.

"Jos minä, rakkahin, teille kertoessani, että tuskanne on lopussa, että olen tullut tänne vapahtamaan teitä siitä, että lähdemme Englantiin, elääksemme levossa ja rauhassa, jos minä, kertoessani tätä, johdan mieleenne, että hyödyllinen elämänne on hukattu ja että synnyinmaanne Ranska on ollut niin julma kohtaanne, niin itkekää sitä, itkekää sitä. Ja jos, sanoessanne teille nimeni ja kertoessani isästäni, joka vielä elää, ja äidistäni, joka on kuollut, jos silloin kuulette, että minun täytyy polvistua kunnioitetun isäni eteen, rukoilemaan häneltä anteeksi, etten koskaan ole hänen tähtensä ahertanut kaiken päivää, enkä valvonut ja itkenyt hänen kohtaloaan öisin, koska

äitiraukkani rakkaus salasi minulta hänen tuskansa, itkekää sitä, itkekää sitä. Itkekää silloin hänen puolestaan ja minun! Kiittäkää Jumalaa, hyvät herrat! Tunnen hänen pyhät kyyneleensä kasvoillani, ja hänen nyyhkytyksensä tunkevat sydämmeeni, oi! katsokaa, kiittäkää Jumalaa puolestamme, kiittäkää Jumalaa!"

Suutari oli vaipunut nuoren tytön syliin ja hänen päänsä oli joutunut hänen rinnoilleen. Tämä näky oli niin liikuttava ja samassa niin kauhea kaiken sen hirvittävän vääryyden ja kärsimyksen tähden, mikä siihen liittyi, että molemmat katselijat peittivät kasvonsa.

Kun hiljaisuus ullakkokamarissa oli kauvan ollut häiritsemättä ja vanhuksen kuohuva povi ja värisevä ruumis jo aikoja oli vaipunut siihen lepoon, joka aina seuraa kaikkia myrskyjä – vertauskuva ihmiskunnalle siitä levosta ja rauhasta, johon elämän myrskynkin viimein täytyy vaieta – astuivat he esiin nostaakseen maasta isän tyttäreineen. Ensimmäinen oli vähitellen vaipunut laattialle ja makasi siinä lamaautuneena, aivan horrostilassa. Tytär oli painautunut häneen ja tuki käsivarrellaan hänen päätänsä, ja hänen hiuksensa aaltoilivat vangin ylitse, suojellen häntä valolta.

"Jos häntä häiritsemättä", sanoi neiti Manette, ojentaen kätensä herra Lorrylle, joka useita kertoja niistettyään nenäänsä, nojautui heidän puoleensa, "voisi järjestää asiat niin, että saattaisimme jättää Pariisin nyt heti, että voisimme hänet suoraa päätä tästä huoneesta..."

"Ajatelkaahan toki onko hänessä miestä lähtemään nyt matkalle?" kysyi herra Lorry.

"Ennemmin hän sen kestää, luulisin, kuin jäädä tähän, hänelle niin hirvittävään kaupunkiin."

"Se on varma", sanoi Defarge, joka oli polvistunut, paremmin nähdäkseen ja kuullakseen. "Ja ennen kaikkea on parasta, että herra Manette lähtee Ranskasta tiehensä. Sanokaa, menenkö vuokraamaan vaunut ja postihevoset."

"Se on toimitettava asia", sanoi herra Lorry, palaten entiseen, säännölliseen käytöstapaansa, "ja missä sellainen on suoritettava, on paras minun se suorittaa."

"Olkaa siis hyvä", pyysi neiti Manette, "ja jättäkää meidät tänne. Te näette mitenkä hän on tyyntynyt, eikä teidän nyt tarvitse huolehtia jättää minut hänen luokseen. Ja minkä vuoksi te pelkäisitte? Lukitkaa vain ovi, ettei kukaan meitä häiritse, enkä epäile että palatessanne tapaatte hänet yhtä tyyneenä kuin nytkin. Kaikessa tapauksessa vaalin minä häntä kunnes palaatte, ja sitten kuletamme hänet heti täältä pois."

Sekä herra Lorry että Defarge olivat sangen haluttomat tähän ehdotukseen, ja toinen heistä olisi mieluummin jäänyt heidän seurakseen. Mutta kun paitsi hevosia ja ajopeliä myös oli hankittavana passit ja aika oli täpäällä, sillä päivä läheni loppuaan, päättivät he viimein kiireesti jakaa keskenään välttämättömimmät tehtävät ja kiiruhtivat niitä toimittamaan.

Pimeän tullessa kallisti tytär päänsä kovalle permannolle isän viereen ja katseli häntä. Pimeys pakeni, ja he makasivat molemmat hiljaa, kunnes valonsäde kiilui läpi seinän rakosten.

Herra Lorry ja herra Defarge olivat saaneet kaikki valmiiksi matkaa varten, ja toivat paitsi matkavaippoja ja peitteitä, myöskin leipää, lihaa, viiniä ja lämmintä kahvia. Herra Defarge pani eväät ja kädessään olevan lampun suutarin rahille (huoneessa ei ollut muita kaluja kuin se ja olkinen vuode), jonka jälkeen hän ja herra Lorry herättivät vangin ja autoivat hänet jaloille.

Ei mikään ihmisjärki olisi hänen kasvojensa tylsässä kauhussa saattanut lukea hänen sielunsa salaisuuksia. Tajusiko hän mitä oli tapahtunut, muistiko hän mitä hänelle oli puhuttu, älysikö hän vapaa olevansa – siinä kysymyksiä, joihin ei mikään ihmisäly olisi voinut vastata. He kokivat puhutella häntä, mutta hän oli niin sekasin ja niin hidas vastaamaan, että he säikähtäen hänen hämmennystään päättivät jättää hänet rauhaan. Hänellä oli hurja, hämmentynyt tapa tarttua käsin päähänsä, seikka, jota ei tätä ennen oltu huomattu; mutta jokainen hänen tyttärensä äänensointu tuotti hänelle nautintoa, ja hän kääntyi aina tämän puhuessa häntä kohti.

Tottunut kun oli pakkoon ja kuuliaisuuteen, söi ja joi hän mitä hänelle annettiin ja pukeutui vaippaan ja muihin hänelle tuotuihin lämpimiin peitteisiin. Hän antoi mielellään tyttärensä pujottaa kätensä hänen käsivarteensa ja tarttui hänen käteensä ja piteli sitä.

He alkoivat alasmenoa. Herra Defarge kulki edellä lamppu kädessä, herra Lorry päätti tämän pienen kulkueen. He eivät olleet monta askelta astuneet pitkää porraskäytävää, kun Manette pysähtyi tuijottaen kattoon ja seiniin.

"Tunnetko nämät paikat, isäni? Muistatko tullesi ylös näitä portaita?"

"Mitä sanotte?"

Mutta ennenkuin hän ehti toistaa kysymyksen, mutisi vanki ikäänkuin olisi se hänelle toistettu:

"Muistanko? En muista. Siitä on niin pitkä aika kulunut."

Silminnähtävästi ei hän vähääkään muistanut tullessa vankilasta tähän taloon. He kuulivat hänen mutisevan: "Sataviisi, pohjoinen torni"; kun hän tähysteli ympärilleen, etsivät hänen silmänsä selvästi paksuja vankilanmuureja, jotka niin kauvan olivat häntä ympäröineet. Heidän päästyä pihalle, muutti hän vaistomaisesti askeliaan, kuin olisi hän odottanut nostosiltaa, ja kun sitä ei ollutkaan näkyvissä ja hän näki vaunut ulkona avonaisella kadulla, päästi hän tyttärensä käden ja tarttui taas päähänsä.

Portilla ei ollut ihmisjoukkoa, ikkunoissa ei näkynyt kurkistelevia päitä, ei edes satunnaista jalkamiestä näkynyt kadulla. Luonnoton hiljaisuus ja jylhyys vallitsi kadulla. Madame Defarge, joka nojautuen ovenpieleen neuloi eikä nähnyt mitään, oli ainoa näkyvissä oleva elävä olento.

Vanki oli jo astunut vaunuihin tyttärineen, kun herra Lorryn jalka seisahtui vaununastimille, vangin ruikuttavalla äänellä kysellessä suutaritarpeitaan ja lopettamattomia kenkiään. Rouva Defarge huusi paikalla miehelleen käyvänsä ne noutamassa, ja niin hän lähti yhä neuloen, pois lampunvalosta pihan poikki. Hän palasi sukkelaasti tuoden ne mukanaan ja pisti ne vaunuihin, ja heti sen jälkeen nojautui hän taas oven pihtipieliin, neuloi, eikä nähnyt mitään.

Defarge nousi ajurinistuimelle ja komensi: "kaupunginportille!" Postimies läiskäytti ruoskaansa ja vaunut rämisivät tiehensä himmeitten lyhtyjen alla, jotka heiluivat niitten päällä.

Heiluvien lyhtyjen alla – ne heiluivat aina kirkkaammalla valolla hienommilla kaduilla ja himmeämmin sivukaduilla – ohi valaistujen puotien, rähisevien ihmisjoukkojen, ohi kirkkaasti valaistujen kahvilain ja teatterisisäänkäytävien, karautettiin kaupunginportille. Vahtihuoneen edustalla seisoivat sotamiehiä lyhdyt kädessä. "Matkustajat, näyttäkää paperinne!" —

"Tässä on, herra upseeri", sanoi Defarge, astuen alas vaunuista ja vetäen hänet vakavana syrjään, "tässä on herran passi, tuon valkotukkaisen, vaunussa istuvan, ne jätettiin minun huostaani kuten hän itse ... ssa!" Hän alensi äänensä, sotilaslyhdyt liehuivat, muuan virkapukuinen käsivarsi työnnettiin vaunuihin ja käsivarteen kuuluvat silmät katselivat kuin harvinaista näkyä, vanhaa, valkopäistä herraa. "Hyvä on. Eteenpäin!" kuului virkapuvusta. "Hyvästi!" sanoi Defarge. Ja niin sitä ajettiin aina himmeämpien lamppujen ohitse, ulos korkean tähtitaivaan alle.

Tämän liikkumattoman ja ikuisen valokaaren alla, – ovathan jotkut valot niin kaukana pienestä maapallostamme, että oppineet meille kertovat että on epäiltävää ovatko niitten säteet vielä keksineet sitä pientä pistettä avaruudessa, jossa kärsitään ja toimitaan – olivat yön varjot syvät ja mustat. Kylmänä levottomana väliaikana, aina päivänkoittoon asti, kuiskuttivat ne taas herra Jarvis Lorryn korviin – hänen istuessaan vastapäätä haudattua miestä, joka oli pelastunut, ja tuumiessaan mitkä ylevät sielunvoimat lienevät ijäksi menneet kadoksiin ja mitkä olivat mahdolliset palauttaa entiselleen – tuon vanhan kysymyksen:

"Toivon, että mielellänne palaatte elämään?"

Ja vanha vastaus:

"Enpä tiedä."

Ensimmäisen kirjan loppu.

TOINEN KIRJA

Kultainen lanka.

ENSIMMÄINEN LUKU

Viiden vuoden kuluttua.

Tellsonin pankki Temple Barissa oli jo vuonna tuhat seitsemänsataa kahdeksankymmentä vanhentunut rakennus. Se oli hyvin pimeä, hyvin ruma ja epämukava. Myös siveelliseen katsantokantaankin nähden oli se vanhentunut rakennus, sillä toiminimen osakkaat olivat ylpeät sen pienuudesta, ylpeät sen pimeydestä, rumuudesta ja epämukavuudesta. Vieläpä kerskailivatkin sen erinomaisesta etevyydestä näissä kohdin ja elivät siinä vahvassa vakaumuksessa, että jos siinä olisi vähemmän muistuttamista, olisi se myöskin vähemmän arvossa pidetty. Se ei ollut mikään passiivinen usko, vaan aktiivinen ase, jonka he lennättivät muita hienompia asioimiskonttooreja vastaan. Ei Tellsonilaiset (sanoivat he) tarvitse liikkumatilaa, ei Tellsonilaiset tarvitse valoa, eikä mitään kaunistuksia. Kenties kaipaa sitä Noakes & Kump tai Veljekset Snook; mutta Tellsonilaiset, Jumalan kiitos! —

Jokainen tämän pankin osakkaista olisi tehnyt poikansa perinnöttömäksi, jos hän olisi pannut kysymyksenalaiseksi Tellsonin pankin uudestaan rakentamisen. Siinä suhteessa oli Tellsonin toiminimi jotenkin samalla kannalla kuin maa, joka hyvin usein tekee poikansa perinnöttömäksi syystä, että he ovat ehdottaneet parannuksia maan laissa ja tavoissa, jotka kauvan on huomattu sopimattomiksi, mutta jotka sen johdosta vain ovat enemmän arvossa pidettyjä.

Siinä siis syy, miksi Tellsonin pankki oli epämukavuudessa voittanut ylimmän sijan. Murrettuasi auki idioottimaisesti uppiniskaisen oven, romahdat kaksi porrasta alas Tellsonin pankkiin ja tulet taas tietoihisi pienessä, viheliäisessä komerossa, jossa on kaksi pientä tiskiä, jonka ääressä ikivanhat ukkopahat panivat shekin väräjämään ikäänkuin olisi tuuli sitä huiskuttanut, heidän tarkastellessaan nimikirjoitusta rähjäisen ikkunan ääressä, joka alinomaa sai likaryöpyyn niskaansa Fleet kadulta, ja joita sen omat rautaristikot ja Temple Barin synkät varjot yhä tummensivat. Jos tahtoi tavata itse toiminimeä, vietiin vieras jonkinlaiseen rangaistuskoppiin pihanpuolelle, jossa sai mietiskellä syntejään, kunnes toiminimi näyttäytyi, kädet housuntaskuissa ja saattoi tuskin vilkaista häneen harmaassa hämärässä. Säilytettävät rahat pistettiin vanhoihin, madonsyömiin puulaatikoihin, joista pikku palasia lensi nenään ja alas kurkkuun niitä vedettäessä ja liikutettaessa edestakasin. Seteleistä lähti ummehtunut haju ikäänkuin olisivat muuttumaisillaan takasin lumpuiksi. Hopea sullottiin makkitorvien läheisyyteen ja ilkeät höyryt turmelivat sen kauniin kiillon parissa päivässä. Asiakirjat säilytettiin tilapäisissä kassaholveissa, — entisissä kyökeissä ja pesutuvissa — ja hikoilivat kaiken pergamenttirasvansa pankkihuoneen ilmaan. Keveämmät laatikot, jotka sisälsivät perhepapereita, vaelsivat erääseen yläkerran huoneeseen, jossa oli suuri päivällispöytä, missä ei kumminkaan koskaan annettu päivällistä ja missä vielä vuonna 1780 vanhat säilyssä olevat kirjeet, kuten ensi rakastettusi tahi pienokaistesi kirjoittamat, olivat vasta hiljan pelastuneet joutumasta niiden päiden töllisteltäviksi, jotka Abyssinian ja Ashanteen vertaisella raakuudella ja julmuudella pidettiin näytteillä Temple Barissa.

Mutta siihen aikaan olikin kuolemanrangaistus varsin suosittu resepti joka alalla, olipa sitä mitä ammattia tahansa, eivätkä Tellsonilaiset olleet siinä muita jalempänä.

Onhan kuolema luonnon lääke vaikka mihin, miksikä ei siis myös lainsäädännössäkin. Kuolemaan tuomittiin siis väärentäjä, kuolemaan tuomittiin väärän setelin kauppaaja ja se, joka luvattomasti avasi toisen kirjeen; neljäkymmenen killingin ja kuuden pence varas tuomittiin kuolemaan; mies, joka piteli Tellsonin oven edustalla hevosta ja karkasi omia matkojaan sen kanssa, tuomittiin kuolemaan, väärän rahan tekijä tuomittiin kuolemaan, ne jotka panivat soimaan kolme neljännestä koko rikosasteikon nuoteista, olivat kuolemaan tuomitut. Eipä senvuoksi, että se olisi vähääkään ehkäisevästi vaikuttanut, kernaammin ehkä juuri päinvastoin — mutta sen kautta päästiin ainakin tähän elämään nähden sillä kertaa pulasta. Niinpä olivat Tellsonilaiset aikoinaan, kuten muutkin suuret, samanaikuiset kauppahuoneet, ottaneet niin monta ihmistä hengiltä, että jos Temple

Bariin olisi ladottu ne päät, jotka he olivat antaneet katkaista ja toimittaa pois näkyvistä, olisivat ne luultavasti hyvin kuvaavalla tavalla himmentäneet sitä valohitusta, jonka alakerta sai osakseen.

Kaikennäköisiin pimeihin sopukkoihin ja komeroihin ahdettuina, hoitivat Tellsonin pankin ikivanhat ukot juhlallisina tehtäviään. Kun pankin palvelukseen otettiin nuori mies, piiloittivat he hänet johonkin, kunnes hän vanheni. He säilyttivät hänet jossain pimeässä paikassa kuin juustoa, kunnes häneen oli syöpynyt tuo oikea Tellsonin pankin haju ja home. Silloin vasta sallittiin hänen esiintyä mahtipontisesti suurten kirjain yli nojautuneena, ja nyt painoi hän polvipöksyineen ja sääryksineen toiminimen yleisessä vaakakupissa.

Ulkopuolella Tellsonin pankkia, ei missään tapauksessa koskaan sisässä, ellei häntä erityisesti kutsuttu – oleskeli satunnaisia asioita varten mies, jota silloin tällöin käytettiin kantajana ja sananviejänä, ja joka oli toiminimen elävänä kylttinä. Hän ei milloinkaan ollut poissa konttooriaikoina, paitsi asioilla käydessään ja silloin häntä edusti poikansa, kamala kaksitoistavuotinen poikavekara, joka oli ilmetty isänsä. Yleisesti väitettiin, että Tellsonilaiset olivat suurenmoisen suvaitsevaisia tätä apulaistaan kohtaan. Pankki oli aina suvainnut jotain tämänlaista henkilöä, ja tuulet olivat ajelleet tämän henkilön tälle hänen paikalleen. Hänen sukunimensä oli Cruncher, ja sinä nuoruutensa merkkipäivänä, jolloin hän Houndsditchin seurakunnan kirkossa asiamiehellä kieltäytyi pimeyden töistä, vastaanotti hän toiseksi nimekseen Jerry.

Näyttämö oli herra Cruncherin yksityisasunto Hangingswordalleyssa Whitefriarissa; aika, puoli kahdeksan tuulisena maaliskuunaamuna Anno Domini [Herran vuonna. Suom. muist.] 1780. (Herra Cruncher itse puhuessaan herran vuodesta käytti muotoa Anna Domino, nähtävästi siinä hurskaassa uskossa, että kristittyjen ajanlasku on lähtenyt erään kansantajuisen pelin keksinnöstä, jonka eräs nainen oli tehnyt ja antanut sille nimensä).

Herra Cruncherin huoneet eivät olleet hyvänhajuisessa ympäristössä ja niitä oli vain kaksi, vaikkapa pieni komero lasiruutuineen otettiin lukuun. Mutta ne olivat hyvin siistit. Vaikka oli aikainen hetki tuulisena maaliskuunaamuna, oli jo huone, jossa hän oli makuulla, läpeensä laastu; ja aamiaiskuppien ja vatien alle oli honkapöydälle levitetty hyvin puhdas, valkoinen liina.

Herra Cruncher lepäsi tilkkupeitteen alla, ikäänkuin Harlekiini kotonaan. Ensin nukkui hän sikeästi, mutta vähitellen alkoi hän pyöriä ja viskautua vuoteellaan, kunnes hän viimein kohosi pinnalle pystytukka suorana ja terävänä kuin naula, ja näytti ihan kuin olisi se riistänyt lakanat siekaleiksi. Samassa huusi hän ylen julmistuneella äänellä:

"Perhana vie, eikö hän taas ole siinä puuhassa!"

Siistin ja ahkeran näköinen nainen nousi polviltaan nurkasta niin kiireesti ja vapisevana, että heti huomasi hänen olevan se henkilö johon purkaus oli tähdätty.

"Mitä", sanoi herra Cruncher ja tirkisteli ulos vuoteestaan, etsien saapasta, "joko sinä taas olet siinä puuhassa?"

Kunnioittaen aamua tällä toisella tervehdyksellä, viskasi hän saappaalla naista kolmanneksi tervehdykseksi. Se oli perin likainen saapas ja herra Cruncherin kotoisessa elämässä oli hyvin omituinen asianhaara se, että vaikka hän usein konttooriajan päätyttyä tuli kotiin puhtaissa saappaissa, huomasi hän seuraavana aamuna ylösnoustessaan samat saappaat loan peittämiksi.

"Mitä", sanoi herra Cruncher, joka osutessaan harhaan vaihteli vähän lausetapojaan, – "mitä sinä siinä taas horiset, senkin mustalainen?"

"Luin vain rukouksiani."

"Luit rukouksiasi! Sinä se olet mainio vaimo! Kuka sinut kääntää kopsahtamaan maahan ja rukoilemaan minulle vahingoksi."

"Minä en rukoillut sinulle vahingoksi, rukoilin sinun puolestasi."

"Etpäs. Ja jos niin olisin, pyydän päästä moisista kohteliaisuuksista. Kuuleppas, nuori Jerry, sinulla on mainio äiti, joka rukoilee isäsi vahingoksi. Sinulla on tosiaankin velvollisuuksistaan pitävä äiti, poikani. Sinulla on kuin onkin jumalinen äiti, poikueni, hän kopsahtaa kumoon ja rukoilee, että leipäkulta vietäisiin hänen ainoan poikansa suusta."

Nuori herra Cruncher (joka oli paitasillaan) suuttui tästä pahanpäiväisesti ja kääntyen äitiinsä kieltäytyi kiivaasti kaikista hyökkäyksistä hänen ruokaansa vastaan.

"Ja minkäarvoisia, sinä ylvästelevä naasikka", sanoi herra Cruncher, huomaamatta ristiriitaa puheessaan, "luulet rukouksesi olevan? Sanoppas minkä hinnan määrääät rukouksillesi!"

"Ne kohoovat sydämmestä, Jerry. Muuta arvoa niillä ei ole."

"Muuta arvoa niillä ei ole", toisti herra Cruncher. "Sepä ei ollut paljon. Olkoon kuinka tahansa, niin en tahdo olla rukouksiesi esineenä, sen sanon sinulle. En voi sitä kärsiä. En tahdo tulla onnettomaksi *sinun* matelemisesi tähden. Jos sinun välttämättömästi täytyy mokahtaa maahan, tee se miehesi ja lapsesi hyväksi, eläkä niille vahingoksi. Jos minulla ei olisi ollut luonnotonta vaimoa, eikä tällä poikaraukalla luonnotonta äitiä, olisin ansainnut vähän rahoja menneellä viikolla, enkä vastarukousten, ja vastanaamojen ja jumalisuuden kautta joutunut aivan huntingolle. Perr-hana vie!" sanoi herra Cruncher, joka kaiken aikaa oli pukunut päälleen, "eikös minua vaan hurskauden ja senkin lemmon vietävän tähden menneellä viikolla petkutettu niinkuin tällaista köyhää asiamiespaholaista suinkin petkuttaa saattaa. Nuori Jerry, pue yllesi, poikani, ja harjatessani saappaitani, pidä silloin tällöin silmällä äitiäsi, ja jos huomaat merkkiä uusiin maahanlankeemisiin, niin anna tieto minulle", hän kääntyi taas vaimoonsa, "minä en kärsi moista. Minä olen huojuva kuin ajurinrattaat, unelias kuin nukutuspulveri, jäseneni ovat niin jäykät, että ellei niitä niin pakottaisi, en, totta vie, tuntisi niitä omikseni, mutta taskuni on yhtä tyhjä siltä; ja minua epäilyttää että sinä olet puuhaillut aamusta iltaan estääksesi minua kokoamasta kolikoita ja sitä en siedä, senkin mustalainen. No, mitä sinulla nyt on sanottavana!"

Yhä muristen: "Niin, tietysti, tietysti olethan sinäkin jumalainen. Sinä et tahtoisu nousta miehesi ja lapsesi etua vastaan, ethän" ja sinkoillen yhä purevia kipunoita vihansa tupruavasta kovasimesta, herra Cruncher rupesi saappaitaan harjaamaan ja tekemään muita yleisiä valmistuksia päivän toimia varten. Sillä aikaa hänen poikansa, jonka päättä ympäröi hienommat piikit, ja jonka nuoret silmät olivat lähekkäin, aivan kuten isän, piti silmällä äitiä, kuten käsketty oli. Hän pelotti tuontuostakin suuresti vaimoparkaa, syöksymällä ulos makuukomerostaan, jossa hän pukeutui, huutaen: "Nyt aiot mokahtaa maahan, äiti. – Isä hoi", ja nostettuaan tämän tyhjän hälinän, syöksyi hän jälleen sisään nenäkkäästi virnistäen.

Herra Cruncherin viha ei ollenkaan ollut sulanut hänen ruvetessaan suurukselle. Hän raivostui julmasti rouva Cruncherin siunatessa ruokaansa.

"No niin, senkin mustalainen! Mitäs nyt teet? Joko sinä taas alat?"

Hänen vaimonsa ilmoitti vain siunanneensa ruokaa.

"Elä tee sitä?" sanoi herra Cruncher, katsellen ympärilleen, kuin olisi hän odottanut leivän katoavan vaimon rukouksista. "Minä en tahdo, että minua siunataan pois kodistani. En tahdo että ruokani siunataan pois pöydältä. Suus kiinni!"

Sanomattoman punasilmäisenä ja äreänä, ikäänkuin olisi hän viettänyt koko yön seurassa, joka oli saanut ikävänlaisen lopun, Jerry Cruncher enemmän ahmi kuin söi suurustaan, ihan kuin mikä eläinnäyttelyn asukas. Kello yhdeksän tienoissa silitti hän ryppyistä naamaansa, ja esiintyi ulkonäöltään niin arvokkaana ja virallisena kuin hänen luonnollinen minuutensa antoi myöten ja lähti päivän töihin.

Hänen työtään taisi tuskin kutsua ammatiksi, vaikka hän mielellään puhui itsestään "kunniallisena asiamiehenä". Hänen varastonsa oli puujakkara, joka oli tehty tuolista ilman selkänojaa ja jonka nuori Jerry, kulkien isänsä vieressä aamusin kantoi sille ikkunalle joka oli lähinnä Temple Baria. Siinä se ynnä kourallinen olkia, jota nyhtäistiin ohikulkevista ajopeleistä suojelemaan Cruncherin jalkoja kylmältä ja kostealta, oli päivän leirinä. Tällä paikallaan oli herra Cruncher yhtä tuttu Fleetkadulla ja Templessä, kuin itse Bar – ja melkeinpä yhtä inhoittava.

Saatuaan leirinsä kuntoon neljänneksen yli yhdeksän, hyvään aikaan ehtiäkseen kohottaa kolmikulmaista hattuaan ikivanhoille ukkopahoille heidän astuessaan Tellsoniin, asettui Jerry paikalleen tänä tuulisena maaliskuunaamuna, nuori Jerry vieressään, milloin hän ei tehnyt partioretkiä

läpi Barin, jakaakseen ohimeneville pojille, jotka olivat sopivan pienet näitä rakastettavia aikeita varten, ruumiillisia ja henkisiä loukkauksia, jotenkin tuimaluontoisia. Isän ja pojan, (sanomattoman yhdennäköisinä), ääneti katsellessa aamuliikettä Fleetkadulle päät yhtä lähellä toisiaan kuin silmät, muistuttivat he ihmeisesti kahta apinaa. Yhdennäköisyys ei vähentynyt siitä tilapäisestä seikasta, että kypsyt Jerry puri ja sylki suustaan oljenkorsia, nuoren Jerryn räpäyttävien silmien seurattessa häntä yhtä väsymättömästi kuin kaikkia muita Fleetkadulla.

Muuan Tellsonin pankin vakinaisista sisävahtimestareista pisti päänsä ovesta sanoen:

"Kantajaa tarvitaan."

"Hurraa, isä! Työtä jo näin aikaisin aamulla!"

Onniteltuaan siten isäänsä, istuutui nuori Jerry itse jakkaralle, otti haltuunsa oljet, joita isä tähän asti oli pureskellut, ja mietiskeli.

"Aina vaan ruostetta! Hänen sormensa ovat aina ruosteessa", mutisi nuori Jerry. "Mistähän isäni saa kaiken tuon rautaruosteen? Täältä hän ei sitä saa."

TOINEN LUKU

Muuan näytelmä.

"Tunnettehan hyvin Old Baileyn, eikö niin?" sanoi eräs vanhimpia kirjanpitäjiä Jerry sananviejälle.

"Ky-yllä, sir", vastasi Jerry, vähän jurosti. "Kyllä *tunnen* Baileyn".

"Niin tietysti. Ja tunnettehan herra Lorryn."

"Tunnen herra Lorryn paljon paremmin kuin Baileyn. Paljon paremmin", sanoi Jerry äänellä, joka jotenkin paljon muistutti vastahakoista todistajaa äskenmainitussa laitoksessa, "kuin mitä rehellisenä asiamiehenä välitän Baileyta tuntea."

"Hyvä on. Etsikää ovi, josta todistajat menevät sisään, ja näyttäkää tämä herra Lorrylle tuleva kirjelippu ovenvartijalle. Silloin päästää hän teidät sisään."

"Oikeussaliinko, sir?"

"Oikeussaliin."

Herra Cruncherin silmät näyttivät hiukan lähentelevän toisiaan ja vaihtavan kysymyksen: "Mitäs tästä mietit?"

"Odotanko oikeussalissa, sir?" kysyi hän tämän neuvottelun jälkeen.

"Sen sanon kohta. Ovenvartija jättää kirjelipun herra Lorrylle, silloin teette liikkeen, joka herättää herra Lorryn huomiota, ja näytätte paikan, jossa seisotte. Sitten seisotte siinä kunnes hän tarvitsee teitä."

"Siinäkö kaikki, sir?"

"Siinä kaikki. Hän tahtoo, että hänellä on sananviejä käytettävänään."

Tämä kirjelippu ilmoittaa teidän olevanne läsnä."

Vanhan kirjanpitäjän miettiväisenä taittaessa kirjettä ja kirjoittaessa päällekirjoitusta, tarkasteli herra Cruncher häntä ääneti kunnes hän tuli imupaperiasteelle, ja sanoi sitten:

"Se on kai väärennysjuttu, joka on esillä tänä aamuna?"

"Maankavallus."

"Siis silpomista", sanoi Jerry. "Raakamaista!"

"Sellainen on laki", vastasi vanha kirjanpitäjä ja käänsi hämmästyneet silmälasinsa hänen puoleensa, "sellainen on laki."

"Laki on mielestäni julma silpoessaan ihmisiä. Siinä jo tarpeeksi, että ihminen tapetaan, vielä julumppaa silpoa häntä, sir."

"Ei suinkaan", sanoi vanha kirjanpitäjä. "Lakia tulee meidän kiittää. Hoitakaa te keuhkojanne ja ääntänne, ystäväni, ja antakaa lain hoitaa itseään. Sen neuvon annan teille."

"Se on kosteus, joka asettuu keuhkoihini ja ääneeni", sanoi Jerry, "jätän teidän tuomittavaksenne, kuinka kostea minun elinkeinoni on."

"Hyvä, hyvä", sanoi vanha kirjanpitäjä; "me ansaitsemme kaikki eri tavalla leipämme, toiset kostealla, toiset kuivalla. Tässä on kirje. Menkää nyt."

Jerry otti kirjeen, ja vähemmällä sisällisellä kunnioituksella, kuin mitä pinnalla näkyi puhui hän itsekseen: "Sinäkin sen vanha, kuiva", teki kumarruksen ja ilmoittaen pojalleen minne läksi, meni menojaan.

Siihen aikaan hirtettiin ihmisiä Tyburnissa, eikä Newgaten ulkopuolella olevalla kadulla siis vielä ollut sitä häpeällistä mainetta, jonka se sittemmin sai osakseen. Mutta vankila oli iljettävä paikka, jossa kaikennäköisiä rikoksia ja irstailuja harjoitettiin ja kamalia tauteja syntyi, jotka vankien mukana kulkivat oikeussaliin ja väliin karkasivat suoraan syytettyjen penkiltä ylituomarin kimppuun, tempaisten hänet alas tuomarinistuimelta. Usein oli sattunut, että tuomari mustassa myssyssään oli lausunut oman tuomionsa samassa kuin vangin, vieläpä kuollut ennen häntä. Muuten oli Old

Bailey tunnettu jonkinlaiseksi kuoleman majapaikaksi, josta kalpeita matkustajia alinomaa lähti liikkeelle rattaissa ja vaunuissa rajulle matkalle toiseen maailmaan. He taivalsivat likimain kaksi ja puoli peninkulmaa yleistä katurajaa ja maantietä, ja harva jos yksikään kansalainen punastui häpeästä heitä nähdessään. Niin voimallinen on tapa ja niin toivottavaa olisi että se alkujaan olisi hyvä. Old Bailey oli myös kuuluisa kaakinpuustaan, vanhasta, viisaasta laitoksesta, jossa pantiin toimeen rangaistuksia, joiden laajuutta ei kukaan saattanut arvata, samoin raippavitsoistaan, toinen mainio laitos. Erinomaisen sivistävää ja mieltä ylentävää oli nähdä sen toimivan; vielä oli Old Bailey kuuluisa siitä, että siinä hierottiin laajalle ulottuvaa verirahainkauppaa, joka myöskin oli jätteitä isien viisauksista ja järjestelmänmukaisesti johti kauneimpiin palkkarikoksiin, mitä on taivaan alla harjoitettu. Kerta kaikkiaan oli Old Bailey siihen aikaan oiva kuva säännön mahdista: "kaikki oleva on oikeata", aforismi, joka olisi yhtä ratkaiseva kuin laiska, ellei se sisältäisi sitä häiritsevää ristiriitaisuutta, että siis kaikki olematon oli väärää.

Raivaten itselleen tietä saastaisen joukon läpi, joka oli hajautunut sinne tänne tällä kamalalla näyttämöllä, taitavasti kuten mies, joka on tottunut kulkemaan hätäilemättä omia teitään, löysi sananviejä etsimänsä oven ja ojensi kirjeen luukusta sisälle. Kansa maksoi siihen aikaan päästäkseen katsomaan näytelmää Old Baileyssa, aivan kuten he maksoivat näytelmästä Bedlamissa – edellinen tietysti vaan oli paljon kalliimpi. Siksipä Old Baileyn ovet olivat tarkasti vartioituneet – tietysti lukuunottamatta niitä vieraanvaraisia ovia, joista pahantekijät kuletettiin sisään, sillä ne olivat aina selkoselällä.

Hetken viivytyksen ja epäilyksen jälkeen kääntyi ovi vastahakoisesti hiemäsen saranoillaan, sallien herra Jerry Cruncherin tunkeutua oikeussaliin.

"Mikä asia on esillä?" kysyi hän kuiskaten lähimmäiseltä naapuriltaan.

"Ei mikään vielä."

"Mikä tulee ensin?"

"Maankavallusasia."

"Jäsentensilpomisasiä, niinkö?"

"Oh!" vastasi mies tyytyväisenä; "hänet kuletetaan vankirattailla puoleksi hirtettäväksi, sitten otetaan hän alas hirsipuusta ja ratkotaan auki itsensä nähden, sitten otetaan sisälmykset ulos ja poltetaan hänen nähtensä, sitten katkaistaan kaula ja ruumis silvotaan neljään osaan. Niin kuuluu tuomio."

"Jos hän katsotaan syylliseksi, tarkoitatte?" lisäsi Jerry varmuuden vuoksi.

"Oh, he kyllä katsovat hänet syylliseksi", sanoi toinen, "älkää olko siitä huolissanne."

Herra Cruncherin huomio kääntyi nyt ovenvartijaan, jonka hän näki raivaavan itselleen tietä herra Lorryn luo kirjelappunen kädessä. Herra Lorry istui pöydän ääressä peruukkipäisten herrojen keskellä, lähellä erästä peruukkipäistä herraa, syytetyn asianajajaa, jolla oli suuri pakka paperia edessään, ja istui melkein vastapäätä erästä toista peruukkipäistä herraa. Tämän herran koko huomio, herra Cruncherin katsellessa häneen nyt tai myöhemmin näytti keskittyvän oikeussalin kattoon. Yskittyään karkeasti, hierottuaan leukaansa ja viitottuaan kädellään veti Jerry puoleensa herra Lorryn huomion; herra Lorry nousi ylös katsellakseen missä hän oli, viittasi tyynesti kädellään ja istuutui jälleen.

"Mitä *hänellä* on tekemistä asian kanssa?" kysyi mies joka oli puhunut Jerryin kanssa.

"Piru vie, jos minä sen tiedän", sanoi Jerry.

"Mitä teillä sitten on tekemistä sen asian kanssa, jos sallitte kysyä?"

"Piru vie, jos sitäkään tiedän", sanoi Jerry.

Tuomarin tulo ja siitä seuraava hälinä ja liike lopetti keskustelun. Nyt oli syytetyn penkki yleisen huomion keskuspaikaksi. Kaksi sen ääressä seisovaa vanginvartijaa meni ulos ja vanki tuotiin sisään ja asetettiin aitauksen sisään.

Kaikki läsnäolijat, paitsi peruukkipäinen herra, joka tarkasteli kattoa, tähystelivät häntä. Kaikkein huoneessa olevain henkäys vyöryi häntä vastaan meren, myrskyn tai tulipalon tavalla.

Kiihkeitä kasvoja kurottautui pylväitten ja nurkkien takaa nähdäkseen häntä; katsojat peräpenkeillä kohosivat seisaalleen, etteivät kadottaishi uskarvaakaan hänestä; laattialla seisovat laskivat käteensä edessään seisovien olalle, nähdäkseen hänet, maksoi mitä maksoi, – seisoivat varpaillaan, kapusivat ulkonemille, seisoivat miltei ilmassa nähdäkseen joka tuuman hänestä. Näitten etummaisena seisoi Jerry kuin elävä palanen Newgaten piikkistä muuria, sihdaten kohti vankia oluthöyryjä siitä virvoitusjuomasta, jonka hän oli nauttinut matkalla, ja jonka hän nyt sekoitti muihin olut-, viina-, tee-, kahvi-, ja ties mihin kaikkiin höyryihin, jotka lainehtivat häntä vastaan, murtautuen hänen takanaan olevia suuria ikkunoita vastaan saastaiseksi usvaksi.

Kaiken tämän tirkistelemisen ja töllistelemisen esine oli nuori, viidenkolmatta paikkeilla oleva mies, kaunis ja sirovartalainen, posket päivettyneet ja silmät tummat. Hänen käytöksensä oli nuoren gentlemannin. Hänellä oli yksinkertaiset mustat tahi tumman harmaat vaatteet ja hänen tukkansa, joka oli pitkä ja musta, oli sidottu niskaan mustalla nauhalla paremmin mukavuuden kuin koristuksen vuoksi. Niinkuin jokainen mielenliikutuskin ilmenee vaatteista huolimatta, jotka ruumiin peittävät, niinpä hänen tilastaan syntynyt kalpeuskin murtautui läpi posken ruskean värin, osottaen, että sielu on voimakkaampi aurinkoa. Hän kumarsi tuomarille, ja oli muuten ääneti ja aivan tyyni.

Se mielenkiinto, joka osottautui väkijoukossa tämän nuorukaisen töllistelemissä, ei ollut juuri sitä laatua, joka kohottaa ihmiskuntaa. Ellei häntä olisi uhannut niin kamala tuomio – jos hänellä olisi ollut pelastumisen toiveita muutamiin sen raakamaisiin yksityisseikkoihin nähden, – olisi hän samassa määrässä kadottanut viehätyksensä. Ruumis, joka oli tuomittava niin häpeällisesti silvottavaksi, oli juuri itsessään näytelmä; se kuolematon olento, joka oli teurastettava ja palasiksi riistettävä, synnytti juuri mielenkiihkoa. Minkä ulkokiillon eri katsojat antoivatkin harrastukselleen, riippuen kunkin sukkeluudesta ja itsensäpetämiskyvystä, oli tämä harrastus pohjaltaan petoeläimen kaltaista.

Hiljaisuutta oikeussalissa! Charles Darnay oli eilen kieltänyt olevansa syyllinen kanteeseen, joka antoi hänet ilmi (monta helisevää korulausetta) petollisena kavaltajana meidän loistavaan, jaloarvoiseen, ylevään j.n.e. ruhtinaamme, herraamme ja kuninkaaseemme nähden, syystä, että hän eri tilaisuuksissa, erinäisillä keinoilla ja tavoilla on avustanut Ludvigia, Ranskan kuningasta hänen sodassaan meidän mainittua loistavaa, jaloarvoista, ylevää j.n.e. se tahtoo sanoa, hän on matkannut edes takasin meidän loistavan, jaloarvoisen, ylevän j.n.e. kuninkaamme ja sanotun ranskalaisen Ludvigin alusmaiden välillä ja pahasisuisesti, petollisesti ja kavalasti j.n.e. ilmaissut sanotulle Ranskan Ludvigille, mitä joukkoja mainitulla meidän loistavalla, jaloarvoisella, ylevällä j.n.e. oli varalla Kanadaan ja Pohjois-Amerikkaan lähetettäväksi. Kaiken tämän Jerry, jonka päässä piikit kävivät yhä terävämmiksi, lakisanojen nostaessa hänen korvansa pystyyn, ymmärsi suurella mielihyvällä, ja tuli niinmuodoin kiertäen kaartaa siihen käsitykseen, että ennen mainittu ja taas ennen mainittu Charles Darnay seisoi hänen edessään kuulusteltavana, että valamiehet vanhoivat valansa ja yliprokuraattori valmistui puhumaan.

Syytetty, jonka jo jokainen hengessä oli (ja joka kyllä sen tiesi) hirttänyt, mestannut ja kappaleiksi silponut, ei arastellut asemaansa, eikä ruvennut mihinkään teatteriasentoihin. Hän oli rauhallinen ja tarkkaavainen, seurasi oikeusmenojen avaamista vakavalla mielenkiinnolla ja seisoi siinä, kädet edessään olevan puupölkön päällä, niin tyynenä, etteivät ne liikuttaneet lehteäkään niistä yrteistä, joita siihen oli ripotettu. Koko oikeussali oli sirotettu yrtejä täyteen ja pirskotettu viinietikalla, varovaisuuskeino vankilanhajua ja vankilankuumetta vastaan.

Vangin yläpuolella riippui peili, jonka tuli luoda valoa hänen päälleen. Lukemattomia konnia ja kurjia raukkoja oli siihen heijastunut ja kadonnut sen pinnalta ja maan päältä. Jos lasi olisi voinut palauttaa heijastuskuvansa kuten meri kerran on antava kuolleensa, olisi tällä inhoittavalla paikalla kamalat kummitukset liikkuneet. Pikainen ajatus sen häpeällisestä ja alhaisesta tehtävästä liikkui ehkä vangin sielussa. Kuinka lie ollutkaan, hänen vähän muuttaessaan asentoaan tunsikin hän valojuovan kasvoillaan ja katseli ylös; ja nähdessään peilin hän punetui ja oikealla kädellään työnsi yrtit syrjään.

Tätä tehdessään sattuivat hänen kasvonsa kääntymään vasemmalle puolelle oikeussalia. Jotenkin hänen silmänsä tasalla istui nurkassa tuomari-istuimen luona kaksi henkilöä, joihinkin hänen

silmänsä kiintyivät niin välittömästi ja muuttuneella ilmeellä, että kaikki häneen tähdätyt silmät nyt kääntyivät heihin.

Katsojat näkivät edessään vähän päälle kahdenkymmenen olevan nuoren naisen, ja herrasmiehen, joka silminnähävästi oli hänen isänsä ja joka herätti huomiota valkoisilla hiuksillaan ja erityisellä jännitetyllä kasvojensa ilmeellä, mikä ei osottanut pontevuutta, vaan mietiskelyä ja itseensä sulkeutumista. Tämän ilmeen vallalla ollessa teki hän vanhan vaikutuksen, vaan sen haihduttua – kuten tällä hetkellä puhuessaan tyttärensä kanssa – oli hän kaunis mies, miehuutensa parhaassa ijässä.

Hänen tyttärensä oli pujottanut toisen kätensä hänen käsivarteensa, siinä hänen vieressään istuessaan, ja laskenut toisen kätensä sen päälle. Kauhussaan näytelmästä ja säälistä vankiin oli hän painautunut lähelle isäänsä. Hänen otsansa ilmaisi selvästi kasvavaa kauhua ja osanottoa, joka ei nähnyt muuta kuin syytetyn vaaraa. Se oli siihen niin selvästi, niin voimakkaasti ja niin luonnollisesti piirretty, että katsojat, jotka tähän asti olivat olleet tunnottomat vankia kohtaan, sulivat tyttöä katsoessaan ja kuului kuiskaus: "Keitä he ovat?"

Jerry sananviejä, joka oli tehnyt omia havaintojaan omalla tavallaan, ja joka ajatuksissaan oli imenyt ruosteen sormistaan, kurkoitti kaulaansa kuullakseen keitä he olivat. Ihmisjoukko hänen ympärillään oli hitaasti levittänyt ja lähettänyt kysymyksen eteenpäin lähimpänä seisovalle oikeudenpalvelijalle, ja hänen luotaan kääntyi ja kulki se vielä hitaammin takasinpäin; viimein ennätti se Jerry'n luo:

"Todistajia."

"Millä puolella?"

"Vastaa."

"Ketä vastaan?"

"Vankia vastaan."

Tuomari, jonka silmät olivat kulkeneet samaan suuntaan, kokosi taas katseensa, nojasi tuoliinsa ja tarkasteli herkeämättä miestä, jonka elämä oli hänen kädessään. Nyt nousi yliprokuraattori punoamaan köyttä, terottamaan piilua ja iskemään naulat mestauslavan.

KOLMAS LUKU

Pettymys.

Herra yliprokuraattorin oli ilmoitettava valamiehille, että heidän edessään oleva vanki, joskin ikänsä puolesta nuori, oli vanha niiden petollisten vehkeiden harjoittamisessa, jotka hänen nyt oli elämällään maksettava. Vielä ilmoitti hän, ettei vangin yhteys maan vihollisen kanssa ollut alkanut tänään, eikä eilen, eikä menneenä vuonna, eikä sitä edellisenäkään. Että vanki oli varmasti pitemmän aikaa harhaillut Ranskan ja Englannin välillä salaisissa asioissa, joihin hän ei ole saattanut antaa tyydyttävää selitystä. Että jos salavehkeitten luonnossa olisi menestystä (onneksi ei niin ollut) ei hänen hankkeittensa todellista ilkeyttä ja rikollisuutta olisi saatu ilmi. Mutta että Kaitselmuksen johdannosta eräs peloton ja moitteeton henkilö rupesi urkkimaan vangin hankkeita ja kauhusta tyrmistyneenä ilmaisi ne hänen Majesteettinsa valtiosihteerille ja korkeasti kunnioitettavalle valtaneuvostolle. Että tämä isänmaanystävä olisi astuva heidän eteensä. Että hänen asemansa oli kerrassaan suurenmoinen. Että hän oli ollut vangin ystävä, mutta äkkiä eräänä onnellisena ja onnettomana hetkenä keksiessään hänen halpamaisuutensa, päätti uhrata tämän kavaltajan, jota hän ei enää voinut povellaan helliä, isänmaan pyhälle alttarille. Että jos Englannissa olisi tapana, kuten vanhassa Kreikassa ja Roomassa pystyttää kuvapatsaita valtion hyväntekijöille, olisi tämä loistava kansalainen varmaan saanut osakseen sen kunnian. Että hänelle luultavasti ei kuvapatsasta pystytetä, koska täällä ei sitä tapaa käytetä. Että hyve, kuten runoilijat huomauttavat (useissa runosäkeissä, jotka hän kyllä tiesi valamiehillä olevan kielensä päässä; tällä kohtaa valamiesten kasvot ilmaisivat syyllisyyden tuntoa tietämättömyydestään tässä asiassa), oli tavallaan tarttuvaista, erittäin se loistava hyve, jota tunnetaan patriotismin eli isänmaanrakkauden nimellä. Että tämä ylevä, tahraton ja moitteeton todistaja, jonka todistuksiin oli kunnia vedota – ansaitsematon kunnia tosin –, oli ollut vangin palvelijan yhteydessä ja hänessä virittänyt pyhän päätöksen tarkastella isäntänsä pöytälaatikot ja taskut sekä anastaa hänen paperinsa. Että hän (herra yliprokuraattori) oli valmistunut kuulemaan tämän ihailtavan palvelijan arvoa alennettavan; mutta että hän (herra yliprokuraattori) katsoi häntä sisariaan ja veljiään paremmaksi ja kunnioitti häntä enemmän kuin omaa (herra yliprokuraattorin) isäänsä ja äitiänsä. Että hän empimättä kehoitti valamiehiä tekemään samoin. Että näitten molempain vierasmiesten todistus heidän löytämänsä asiakirjojen ohessa, jotka nyt tulisivat esille otettaviksi, olisi toteen näyttävä vangilla olleen luettelon hänen Majesteettinsa sotajoukoista ja niitten jaotuksesta ja varustuksista maalla ja merellä, eikä ollut syytä epäillä hänen jättäneen nämät tiedot vihollisen haltuun. Että tosin ei voida todistaa luetteloja vangin omakätiseksi kirjoitukseksi, mutta että se ei todista mitään, olipa se paremmin kanteen eduksi, osoittaen, että vanki oli viekas varokeinoissaan. Että todistuksien kuulustelussa oli mentävä viisi vuotta takaperin ajassa, ja silloin saataisiin toteen näytetyksi, että vanki oli jo muutamia viikkoja ennen englantilaisten ja amerikkalaisten joukkojen ensimmäistä yhteentörmäystä työskennellyt näissä turmiollisissa hankkeissa. Että tämän vuoksi valamiehistön, joka oli lainkuuliainen valamiehistö (sen hän tiesi) ja vastuunalainen valamiehistö (sen *he* tiesivät olevansa), aivan varmaan oli näkevä vangin syylliseksi ja lopettava hänen päivänsä, oli se heille mieleen tai ei. Etteivät he koskaan saattaisi kallistaa päätänsä tyynyilleen, etteivät he koskaan saattaisi sietää sitä ajatusta, että heidän vaimonsa kallistaisivat päätänsä tyynyilleen, eikä kuvailla mielessään lapsiensa kallistavan päätänsä tyynyilleen, sanalla sanoen, ettei voisi enää koskaan tulla kysymykseenkään, että he tai yksikään heidän omaisistaan kallistaisi päätänsä tyynyilleen, ellei vangin kaula joutuisi katkaistavaksi. Herra yliprokuraattori lopetti, pyytäen heiltä tätä päätä kaiken sen nimessä mitä hän piti pyhänä, ja juhlallisen vakuutuksensa nojalla, että hän jo piti vankia kuolleen ja kadonneena.

Yliprokuraattorin lopetettua, nousi oikeussalissa surina ikäänkuin olisi suuria karpäsiä pilvenään surissut vangin ympärillä jo valmiina odottamassa häntä saaliikseen. Surinan tauottua näyttäytyi moitteeton isänmaanystävä todistajien paikalla.

Yleinen syyttäjä, noudattaen esimiehensä viittausta, kuulusteli nyt isänmaanystävää. John Barsad oli hänen nimensä. Herra yliprokuraattorin kuvaus hänen puhtaasta sielustaan oli aivan totuudenmukainen, kenties oli se vain hiukan liian täydellinen. Kevennettyään jalon rintansa kuormastaan, olisi hän vaatimattomasti peräytynyt, mutta peruukkipäinen herra, jolla oli paperipakka edessään ja istui lähellä herra Lorrya, pyysi saada asettaa hänelle muutamia kysymyksiä. Toinen vastapäinen peruukkipää tirkisteli yhä oikeussalin kattoon.

Oliko hän koskaan itse ollut vakooja? Ei, hän halveksi sellaista alhaista epäluuloa. Mistä hän eli? Omaisuudestaan. Missä hänen omaisuutensa oli? Hän ei tarkkaan muistanut missä. Mitä omaisuutta hänellä oli? Se ei kellekään kuulunut. Oliko hän perinyt sen? Oli. Keneltä? Kaukaiselta sukulaiselta. Hyvin kaukaiseltako? Jotenkin. Oliko hän milloinkaan istunut vankeudessa? Ei suinkaan. Ei velkavankilassakaan? Hän ei ymmärtänyt mitä tämä tähän kuului. Ei koskaan velkavankilassakaan? Joko taas sama asia! Eikö koskaan? Oli. Kuinka monta kertaa? Kaksi tai kolme kertaa. Ei viisi tai kuusi? Ehkä. Mikä ammatti? Gentlemanni. Oliko häntä koskaan potkaistu? Mahdollista kyllä. Useinkin? Ei. Oliko häntä koskaan potkaistu portaita alas? Ei suinkaan. Hän oli kerran saanut potkun ylimmäisellä astuimella ja vierinyt portaita alas tahallaan. Saiko hän potkun sen johdosta, että oli pelannut väärillä nopilla? Jotain sentapaista oli se humalainen valehtelija väittänyt, joka karkasi hänen kimppuunsa, mutta siinä ei ollut perää. Taisiko hän vannoa, ettei siinä ollut perää? Taisi kyllä. Eikö hän koskaan ollut käyttänyt väärää peliä elinkeinonaan? Ei koskaan. Eikö koskaan pitänyt pelaamista elinkeinonaan? Ei enemmän kuin muutkaan gentlemannit. Oliko hän milloinkaan lainannut rahoja syytetyltä? Oli. Oliko hän milloinkaan maksanut? Ei. Eikö hän itse ollut postivaunuissa, ravintoloissa ja laivoissa tunkeutunut syytetyn läheiseksi tuttavaksi ja eikö tuttavuus itse asiassa ollut varsin pintapuolista? Ei. Oliko hän varma nähneensä ne luettelot syytetyllä? Oli. Tiesikö hän mitään muuta niistä luetteloista? Ei. Eikö hän esimerkiksi ollut itse niitä hankkinut? Ei. Toivoiko hän ansaitsevansa mitään tällä todistamisella? Ei. Eikö hän ollut hallituksen palkkaama virittämään ansoja? Ei millään muotoa. Tai toimittamaan jotain muuta? Ei millään muotoa. Oliko hän valmis vannomaan? Vaikka milloin. Eikö muita vaikuttimia kuin puhdas isänmaanrakkaus? Ei muita.

Kunnon palvelija Roger Cly vannoi aika vauhtia itsensä vapaaksi koko jutusta. Hän oli neljä vuotta sitten hyvässä uskossa ja vilpittömästi ruvennut syytetyn palvelukseen. Hän oli Calaisin laivalla kysynyt vangilta, eikö hän halunnut palvelukseensa reipasta poikaa, ja syytetty oli hänet ottanut palvelijakseen. Hän ei ollut pyytänyt vankia ottamaan tätä reipasta poikaa armosta – sellaista ei hän ollut ajatellutkaan. Hänessä heräsi piakkoin epäluuloja vankiin ja hän alkoi pitää häntä silmällä. Puhdistaessaan matkoilla hänen vaatteitaan, oli hän alinomaa nähnyt sentapaisia luetteloja vangin taskuissa. Hän oli ottanut nämät listat vangin kirjoituspöytälaatikoista. Hän ei ollut niitä ensin pannut sinne. Hän oli nähnyt syytetyn näyttävän näitä samoja listoja ranskalaisille herroille Calaisissa ja samannäköisiä listoja ranskalaisille herroille Calaisissa ja Boulognessa. Hän rakasti isänmaatansa eikä voinut tätä sietää, siksi oli hän ilmaissut asian. Häntä ei oltu koskaan epäilty hopeakannun varastamisesta, häntä oli kyllä ahdistettu sinappipurkin vuoksi, mutta se oli vain ollut uusihopeata. Edellistä todistajaa oli hän tuntenut seitsemän tahi kahdeksan vuotta, se oli vain sattumusta. Ei hän pitänyt sitä erittäin merkillisenä sattumuksena, enimmäkseen sattumukset ovat merkillisiä. Ei hän sitäkään pitänyt merkillisenä sattumuksena, että *hänenkin* vaikuttimenaan oli todellinen isänmaanrakkaus. Hän oli tosi englantilainen, ja hän toivoi monta hänen kaltaistansa löytyvän.

Kärpäset surisivat jälleen ja herra yliprokuraattori huusi herra Jarvis Lorryn esiin.

"Herra Jarvis Lorry, oletteko Tellsonin pankin palveluksessa."

"Olen."

"Matkustitteko eräänä perjantai-iltana marraskuussa 1775 pankkiasioissa postivaunuissa Lontoon ja Doverin väliä."

"Matkustin."

"Oliko postivaunuissa muita matkustajia?"

"Oli kaksi."

"Astuivatko he pois vaunuista yön kuluessa."

"Astuivat."

"Herra Lorry, katsokaa syytettyä. Oliko hän yksi näistä matkustajista?"

"Sitä en saata sanoa."

"Onko hän jommankumman näköinen?"

"Molemmat olivat niin vaippoihin käärityt, ja yö oli niin pimeä ja kaikki olimme niin varovaisia, etten uskalla vastata siihen kysymykseen."

"Herra Lorry, katsokaa vielä kerran vankia. Kuvailkaa häntä vaippoihin kääriytyneeksi kuten nuo matkustajat, onko hänen olennossaan ja vartalossaan silloin mitään, joka tekee mahdottomaksi, että hän olisi ollut heistä toinen?"

"Ei."

"Te ette uskalla vanhoja, ettei hän ollut heistä toinen."

"En."

"Te siis myönnätte, että hän on saattanut olla heistä toinen."

"Myönnän. Vaikka muistan että molemmat – kuten minä itsekkin – pelkäsivät maantienrosvoja, eikä vanki näytä pelkurilta."

"Ettekö koskaan ole nähnyt teeskenneltyä pelkoa, herra Lorry?"

"Olen kyllä."

"Herra Lorry, katsokaa vielä kerran vankia, oletteko varma, että olette nähnyt hänet ennen?"

"Olen."

"Koska."

"Minä palasin parisen päivän kuluttua Ranskasta, ja Calaisissa astui syytetty samaan postilaivaan, jossa minäkin olin ja me matkustimme yhdessä."

"Mihin aikaan astui hän laivaan?"

"Puoliyön seuduilla."

"Yösydännä. Oliko hän ainoa matkustaja, joka tuli laivaan näin sopimattomalla ajalla?"

"Hän sattui olemaan ainoa."

"Ei mitään 'sattui', herra Lorry, oliko hän ainoa matkustaja, joka tuli laivaan sydänyönä?"

"Oli."

"Matkustitteko yksin, herra Lorry, vai seurassa?"

"Kahden matkatoverin seurassa. Herran ja naisen. He ovat täällä."

"Niin, he ovat täällä. Puhelitteko syytetyn kanssa?"

"Enpä juuri. Ilma oli myrskyinen, ylimeno pitkä ja vaikea, ja minä olin pitkälläni sohvalla melkein koko ajan."

"Neiti Manette!"

Nuori nainen, johonka kaikkein silmät äsken olivat kääntyneet ja nyt taas kääntyivät, nousi paikaltaan. Hänen isänsä nousi myös, pidättäen hänen kättänsä käsivarrellaan.

"Neiti Manette, katselkaa syytettyä."

Seista otsatusten niin vakavan, nuoren kaunottaren kanssa ja nähdä niin suurta osanottoa hänen silmissään oli syytetylle paljon tuskallisempaa kuin seista otsatusten koko ihmisjoukon kanssa. Ollessaan siinä ikäänkuin kahdenkesken tämän nuoren naisen seurassa hautansa reunalla, ei koko tämä töllistelevä uteliaisuus saattanut antaa hänelle voimia pysymään hiljaa. Hänen hermostunut oikea kätensä sirotti yrtit hänen edestään maahan kuvitelluiksi kukkaspenkereiksi; ja hänen ponnistuksensa hillit ja tyynnyttää hengitystään pani hänen huulensa vapisemaan, veren syöksyessä niistä sydämeen. Suuret kärpäset surisivat jälleen äänekkäästi.

"Neiti Manette, oletteko ennen nähnyt vankia?"

"Olen, herra."

"Missä?"

"Äsken mainitussa postilaivassa."

"Te olette äsken mainittu nuori nainen?"

"Niin olen, valitettavasti."

Hänen osanottavainen, vaikeroiva äänensä hukkui tuomarin karkeaan ääneen, tämän jotenkin tuimasti sanoessa: "Vastatkaa kysymyksiini, älkääkä tehkö mitään muistutuksia niihin."

"Neiti Manette, keskustelitteko syytetyn kanssa tällä matkalla Kanaalin yli?"

"Keskustelin, sir."

"Tehkää selkoa siitä."

Syvän hiljaisuuden vallitessa, alkoi hän heikolla äänellä:

"Tämän herran astuessa laivaan – "

"Tarkoitatteko vankia?" kysyi tuomari, rypistäen silmäkulmiaan.

"Tarkoitan, sir."

"Siis, sanokaa vanki."

"Vangin astuessa laivaan, huomasin hän, että isäni", hän käänsi hellästi silmänsä vieruskumppaliinsa, "oli hyvin väsynyt ja hyvin heikkona. Isäni oli niin voimaton, että pelkäsin viedä hänet pois raittiista ilmasta, olin valmistanut hänelle sijan kannella, lähellä kajuuttaan vieviä portaita, ja minä istuin kannella hänen vieressään vaalimassa häntä. Me neljä olimme ainoat matkustajat sinä yönä. Syytetty pyysi ystävällisesti saada näyttää minulle mitenkä saattaisin paremmin suojella isääni tuulelta ja ilmalta. En ollut ymmärtänyt häntä oikein suojella, sillä lähtiessämme liikkeelle satamasta en voinut laskea mistä tuuli puhaltaisi. Hän auttoi minua siinä. Hän osotti suurta ystävällisyyttä ja osanottoa isääni kohtaan ja olen varma, että hän tunsikin sitä. Näin tulimme puheisiin."

"Sallikaa minun keskeyttää teitä hetkeksi. Tuliko hän laivalle yksin?"

"Ei."

"Montako oli hänen seurassaan?"

"Kaksi ranskalaista herraa."

"Keskustelivatko he?"

"He puhelivat keskenään viimeiseen hetkeen, jolloin ranskalaisten herrojen oli palattava rantaan veneessään."

"Antoivatko he toisilleen papereita, jotka muistuttivat näitä listoja?"

"He jättivät toisilleen papereita, mutta en tiedä mitä ne olivat."

"Olivatko näiden muotoisia ja suuruisia?"

"Mahdollista kyllä, mutta sitä en tiedä, vaikka he kuiskuttelivat aivan lähellä meitä. He seisovat kajuuttaportaitten päässä saadakseen valoa siellä riippuvasta lampusta. Lamppu oli himmeä ja he puhelivat hyvin matalalla äänellä, enkä minä kuullut heidän puhettaan, näin vain heidän katselevan papereita."

"Ja nyt keskusteluunne syytetyn kanssa, neiti Manette."

"Syytetty oli yhtä avomielinen minua kohtaan – minun avuttoman tilani tähden – kuin ystävällinen, hyvä ja auttavainen isääni kohtaan. Toivon," – hän purskahti itkuun, – "etten palkitse häntä vahingoittamalla häntä tänään."

Kärpäset surisivat.

"Neiti Manette, ellei syytetty käsitä, että te perin vastenmielisesti olette täällä todistamassa, jota olette velvollinen tekemään – jota teidän täytyy tehdä – jota ette voi päästä tekemästä, on hän ainoa läsnäolijoista, joka on siinä tilassa. Jatkakaa, olkaa hyvä."

"Hän kertoi minulle matkustavansa arkaluontoisessa ja vaikeassa asiassa, joka saattaisi tuottaa ikävyöksiä muille, siksi matkusti hän toisella nimellä. Hän sanoi, että tämä asia oli pakottanut häntä viipymään muutamia päiviä Ranskassa, ja että hänen täytyi vielä hyvän aikaa eteenpäin matkustaa Ranskan ja Englannin väliä."

"Puhuiko hän mitään Amerikasta, neiti Manette? Miettikää tarkoin."

"Hän koetti selittää minulle tämän riidan syntyä ja sanoi, että mikäli hän asian käsitti, oli siinä vääryyttä ja mielettömyyttä Englannin puolelta. Hän lisäsi leikkiä laskien, että Yrjö Washington kenties saavuttaisi historiassa yhtä suuren nimen kuin Yrjö kolmas. Mutta hän ei tarkottanut sillä mitään pahaa, hän sanoi sen nauraen ja vain aikansa kuluksi."

Jännittävän näytelmäkappaleen katsojat matkivat tietämättään etevimmän näyttelijän jokaista voimakasta kasvojenilmettä. Nuoren tytön otsa oli tuskallisessa jännityksessä hänen tätä todistaessaan, ja kun hän vaikenä tuomarin tehdessä muistiinpanojaan, tarkkasi hän äänettömyyden kestäessä mitä vaikutusta se teki syyttäjään ja puolustajaan. Katsojain parvessa ilmeni kaikkialla salissa sama mieliala siinä määrin, että useimmat otsat olivat ikäänkuin todistajan heijastuskuvia, kun tuomari silmäili ylös muistiinpanoistaan, kuunnellakseen ammassa suin mitä kauheita pilkkasanoja Yrjö Washingtonista lausuttiin.

Yliprokuraattori ilmoitti nyt tuomarille, että hän katsoi tarpeelliseksi sääntillisyyden ja muodon puolesta huutaa esille nuoren lady'n isän, tohtori Manetten, joka niinmuodoin huudettiin esille.

"Tohtori Manette, katsokaa syytettyä. Oletteko nähnyt häntä ennen?"

"Kerran, kun hän kävi minua tervehtimässä asunnossani Lontoossa, kolme tai puoli neljättä vuotta takaperin."

"Voitteko todistaa hänet matkakumppaniksenne postilaivassa, tai kertoa mitä hän keskusteli tyttärensä kanssa?"

"En voi, sir."

"Onko teillä erityinen syy, minkä vuoksi ette voi sitä tehdä?"

"Hän vastasi matalalla äänellä: 'On'."

"Onko teitä pidetty niin pahoin että olette istunut kauvan vankeudessa synnyinmaassanne ilman tutkimusta ja syytettyä."

Hän vastasi äänellä, joka tunki jokaisen sydämeen:

"Olen istunut kauvan vankeudessa."

"Olitteko yllämainitun tapauksen aikana hiljan vapautettu?"

"Niin on minulle kerrottu."

"Ettekö muista tätä tapausta."

"Muistini on tyhjä aina siitä hetkestä alkaen, jolloin minä vankeudessani työskentelin kenkiä tehden, siihen asti, kun huomasin asuvani Lontoossa tämän rakkaan tyttäreni kera. Minä tulin hänet tuntemaan, laupiaan Jumalan suodessa minulle takasin sielunvoimani; mutta en pysty edes sanomaan mitenkä opin hänet tuntemaan. Minä en vähääkään muista, mitenkä se tapahtui."

Herra Yliprokuraattori istahti ja myös isä ja tytär istuutuivat.

Nyt seurasi omituinen tapaus oikeussalissa. Koska tahdottiin todeksi näyttää, että syytetty yksissä neuvoin erään rikostoverin kanssa, jonka jäljille ei oltu päästy, oli matkustanut mainittuna perjantaiyönä marraskuussa viisi vuotta sitten Doverinpostivaunuissa, ja oli vaunuista salaa poistunut yöllä paikalla, jonne hän ei ollut jäänyt, vaan josta hän oli matkustanut takasin parikymmentä peninkulmaa tai vielä enemmän erääseen karnisooniin tai sotasatamaan ja siellä hankkinut tietoja, huudettiin esille vierasmies, jonka oli todistettava syytetty siksi henkilöksi, joka juuri samaan aikaan oli ollut hotellin kahvilassa tässä karnisooni- ja sotasatamakaupungissa odottamassa erästä toista henkilöä. Syytetyn asianajaja toimitti todistajan kuulustelun, mutta ei muuta tulosta saanut kuin että hän ei ollut nähnyt syytettyä missään muualla. Silloin peruukkipäinen herra, joka koko ajan oli katsonut oikeussalin kattoon, kirjoitti pari sanaa paperiliuskalle, pusersi sen yhteen ja lennätti sen hänelle. Asianajaja kiersi paperilipun auki seuraavalla väliajalla ja katseli syytettyä hyvin tarkkaavaisesti ja uteliaasti.

"Toistatteko vielä, että olette aivan varma siitä, että se oli syytetty?"

Todistaja oli aivan varma.

"Ettekö koskaan ole nähnyt ketään, joka suuresti muistuttaisi syytettyä?"

"En ketään (sanoi todistaja), jonka suhteen voisin erehtyä."

"Katsokaa tarkasti tuota gentlemannia, tuota oppinutta ystävääni" – hän osoitti häntä, joka oli lennättänyt paperipalasen, "ja katsokaa sitten tarkasti syytettyä. Mitä sanotte? Ovatkohan he hyvin toistensa näköiset?"

Lukuun ottamatta että oppineen ystävän ulkomuoto oli huolimaton ja räntistynyt, miltei irstainen, olivat he niin toistensa näköiset, näin toisiinsa verrattuina, että he hämmästyttivät jokaista läsnäolijaa. Kun Mylord pyynnöstä käski, vaikka varsin epäsuosiollisesti, oppineen ystävän riisua peruukkinsa, tuli yhdennäköisyys vielä huomattavammaksi. Mylord kysyi herra Stryveriltä (syytetyn asianajaja) oliko heidän nyt syytettävä herra Cartonina (oppineen ystävän nimi) maankavalluksesta? Mutta herra Stryver vastasi kieltäen. Hän pyysi vain todistajaa vastaamaan eikö se, joka oli kerran tapahtunut, saattanut kahdesti tapahtua, ja olisiko hän ollut yhtä varma asiastaan, jos hän olisi ensin nähnyt tämän varomattomuutensa selityksen ja luottaisiko hän vielä yhtä paljon itseensä, sen nähtyään j.n.e. Tuloksena oli, että todistaja murskattiin kuin saviastia ja hänen osuutensa jutussa pirstaantui tyhjäksi löröksi.

Herra Cruncher oli seurattessaan todistuksia nauttinut välipalaksi aimo aterian ruostetta sormistaan. Hänen oli nyt kuultava, kuinka herra Stryver sovitteli syytetyn asiaa valamiehille kuin vaatekertaa, todistaen heille, että isänmaanystävä Barsad oli palkattu urkkija ja kavaltaja, julkea verikauppias ja maailman suurimpia konnia lähinnä kirottua Juudasta – jonka näköinen hän mahtoikin olla, mitenkä kunnan palvelija Cly oli hänen ystävänsä ja rikostoverinsa ja sen kunnian ansaitsikin, mitenkä näitten väärentäjien ja valapattojen vakoilevat silmät olivat valinneet syytetyn uhrikseen, siksi että eräät perheasiat Ranskassa – hän oli ranskalaista syntyperää – pakottivat häntä matkustamaan yli Kanaalin. Näihin asioihin nähden taas ei hän tahtonut suutansa avata, kysyttiinpä tässä vaikka hänen elämänsä, niin olivat ne arkaluontoista laatua ja koskivat hänelle läheisiä ja rakkaita henkilöitä. Vielä huomautti hän että tämän nuoren naisen pakotettu todistus, he olivat nähneet mitenkä tuskallista tämä todistaminen oli, ei ollut mistään kotoisin, ja sisälsi vain pientä viatonta mielistelyä ja kohteliaisuutta, mikä aina on tavallista nuoren herran ja naisen välillä samanlaatuisissa olosuhteissa, – lukuunottamatta tuota viittausta Yrjö Washingtonista, joka oli aivan liian vallaton ja mahdoton, että sitä saattaisi katsoa muuksi kuin eriskummalliseksi leikinlaskuksi. Olisi heikkoutta hallituksen puolelta ja kansansuosion tavoittelemista, vedota alhaiseen kansallisvihaan, jota yllyttääkseen herra yliprokuraattori oli nostanut tästä asiasta niin suuren hälinän, ja syyte perustui ainoastaan kurjiin ja kataliin todistuksiin, jotka niin usein rumentavat tämänkaltaisia juttuja ja joista maankavallusjutut vilisevät. Mutta tässä Mylord keskeytti (niin vakavan näköisenä, kuin tämä ei olisi ollut totta) sanoen, että hän ei saattanut istua tuomarinistuimella näitä viittauksia kuuntelemassa.

Herra Stryver huusi sitten esiin harvat todistajansa, ja herra Cruncher sai nyt kuulla kuinka herra yliprokuraattori käänsi ylös alasin vaatekertaa, jota herra Stryver oli sovittelut valamiesten ylle, ja näytti toteen, että Barsad ja Cly olivat vielä sata kertaa paremmat ja syytetty sata kertaa huonompi, kuin mitä hän oli heistä luullut. Viimein alkoi Mylord itse kääntää vaatteita, milloin sisäpuolta ulospäin, milloin päinvastoin, mutta itse asiassa oikeastaan käärinliinoiksi syytetylle.

Ja nyt valamiehet alkoivat neuvotella ja suuret karpäset surisivat jälleen.

Herra Carton, joka niin kauvan oli istunut katsomassa oikeussalin kattoa, ei tällä jännityksen hetkelläkään muuttanut paikkaa eikä asentoa. Hänen oppineen ystävänsä herra Stryverin kokoillessa papereitaan, kuiskutellessa lähellä istuvien kanssa ja silloin tällöin levottomasti vilkaistessa valamiehiin, katsojien liikkeessa ja muodostaessa uusia ryhmiä ja itse Mylordinkin noustessa istuimeltaan ja mittaillessa hitaasti edestakasin lavaa, joka saattoi katsojat hienosti epäilemään hänen tilaansa kuumeentapaiseksi – istui tämä mies yksin tuoliinsa nojautuneena, kulunut pukunsa puoliavoinna, pörröinen peruukki umpimähkään päässä, kädet taskuissa ja silmät katossa, kuten olivat olleet koko päivän. Huolimattomuus hänen olennossaan teki hänen ulkomuotonsa vastenmieliseksi ja vähensi niin hänen yhdennäköisyyttään vankiin, (jota hänen silloinen vakavuutensa enensi) että monet katsojista, jotka nyt häntä tarkastelivat, ihmettelivät

keskenään äskeistä yhdennäköisyyttä. Herra Cruncher teki saman huomautuksen lähimmälle naapurilleen ja lisäsi: "Panenpa veikkaa puolesta guineasta, ettei *hänelle* koskaan anneta mitään asianajajatoimia. Minusta näyttää, ettei hän saa mitään, vai kuinka."

Mutta tämä herra Carton tajusi sentään tapahtumia näyttämöllä paremmin kuin mitä olisi luullut, sillä nyt, kun neiti Manetten pää vaipui hänen isänsä rinnalle, oli hän ensimmäinen sitä näkemässä ja sanoi kovalla äänellä: "oikeudenpalvelija! katsokaa nuorta ladyä. Auttakaa herraa saattamaan häntä ulos. Ettekö näe, että hän on maahan vaipumaisillaan!"

Neiti Manettea viettäessä ulos, herätti hän paljon sääliä, ja osanotto hänen isäänsä kohtaan oli suuri. Muistutus hänen vankeusajastaan oli nähtävästi tuottanut hänelle suurta, sisällistä mielenliikutusta tutkimuksen aikana, ja tuo mietiskelevä ja itseensä sulkeutunut ilme, joka häntä vanhensi, oli siitä lähtien asunut hänen kasvoillaan kuin raskas pilvi. Hänen mennessään ulos, palasivat valamiehet, jotka olivat vetäytyneet hetkeksi syrjään ja pitäneet väliaikaa, ja puhuivat puheenjohtajallensa.

He eivät olleet yksimieliset ja halusivat vetäytyä neuvottelemaan. Mylord osotti (ehkä Yrjö Washington muistissaan) hieman hämmästyksiä heidän erimielisyydestään, mutta ilmaisi tyytyväisyyttään siihen, että he vetäytyivät syrjään valvonnanalaisina ollen, ja itse vetäytyi hän myös syrjään. Tutkimus oli kestänyt koko päivän, ja nyt sytytettiin lamput oikeussalissa. Huhuttiin, että valamiehet tulisivat viipymään kauvan ulkona. Katsojat hupenivat hankkimaan itselleen vähän virvoituksia, ja syytetty vetäytyi aituuksensa sisimpään istumaan.

Herra Lorry, joka oli seurannut neiti Manettea ja hänen isäänsä ulos, palasi sisään viitaten Jerrylle, joka nyt kiihkon laimettua helposti pääsi hänen luokseen.

"Jerry, jos haluatte hankkia itsellenne jotain syötävää, niin menkää vain. Mutta pysytelkää lähitienoilla. Te kuulette varmaan kun valamiehet palaavat. Mutta älkää hetkistäkään myöhästykö, sillä teidän on vietävä sana tuomiosta pankkiin. Te olette vikkelin sananviejä, jonka tunnen, ja ennätätte Temple Bariin paljon ennen minua."

Jerryllä oli juuri sen verran otsaa, että hän taisi siihen nyrkillä naputtaa, ja sen hän nyt teki osotteeksi, että oli tämän käskyn oivaltanut ja killingin vastaanottanut. Herra Carton astui nyt esiin ja kosketti herra Lorrya käsivarrelle.

"Mitenkä on nuoren lady'n laita?"

"Hän on hyvin allapäin, mutta hänen isänsä lohduttaa häntä, ja hän voi paremmin, kun pääsi oikeussalista."

"Minäpä kerron tämän syytetylle. Teille, arvokkaalle pankkivirkamiehelle ei sovi ruveta hänen kanssaan julkisiin keskusteluihin."

Herra Lorry punastui kuin olisi hän juuri harkinnut sitä seikkaa, ja herra Carton raivasi itselleen tien aituuksien luo. Oikeussalin uloskäytävä oli samassa suunnassa, ja Jerry seurasi häntä pelkkänä silmänä ja korvana, piikit pystyssä.

"Herra Darnay."

Syytetty astui paikalla esiin.

"Te olette tietysti halukas kuulemaan mitenkä on todistajan, neiti Manetten laita. Hän on toipumassa. Pahin mielenliikutus on ohi."

"Olen hyvin pahoillani, että olen siihen syypää. Voisitteko sanoa sen hänelle ynnä lämpimät kiitokseni?"

"Voinpa kyllä ja teen sen, jos niin pyydätte." Herra Cartonin käytös oli niin penseä että se oli miltei loukkaava. Hän seisoi puoleksi poiskääntyneenä vangista, nojaten kyynäspäällään aitukseen.

"Pyydän teitä sen tekemään. Ottakaa vastaan sulimmat kiitokseni."

"Herra Darnay", kysyi Carton yhä vain puolittain häneen kääntyneenä, "mitä tulosta odotatte tästä neuvottelusta?"

"Pahinta."

"Se on viisainta ja hyvin todennäköistä. Mutta luulen, että tämä syrjäänvetäytyminen on teille hyväksi."

Koska vitkasteleminen oikeussalissa mennessä ei ollut luvallista, ei Jerry kuullut sen enempää, vaan jätti heidät – piirteiltään olivat he niin yhdennäköiset ja käytökseltään niin erilaiset – kun he siinä seisoivat toistensa vieressä kuvastuen yläpuolella olevaan peiliin.

Puolitoista tuntia kului hitaasti alhaalla käytävässä, joka oli varkaita ja roistoja täynnä, joskin sitä koetettiin lyhentää lammaspiiraisilla ja oluella. Käheä sananviejä istui epämukavasti eräällä penkillä, nautittuaan näitä virvoituksia, ja oli tupsahtanut uneen, kun äänekäs hälinä ja nopea ihmistulva, joka virtaili ylös oikeussaliin vieviä portaita, tempasi hänet mukaansa.

"Jerry! Jerry!" huusi herra Lorry jo ovella hänen tullessaan.

"Tässä olen, sir! Siinäpä kahakka ennenkuin pääsee läpi. Tässä olen, sir!"

Herra Lorry ojensi hänelle paperilipun läpi tungoksen. "Pian!

Saitteko sen?"

"Sain, sir."

Paperilipulle oli pikaisesti kirjoitettu sana: "*Vapautettu*".

"Jos taas olisitte lähettänyt viestin: 'elämään palautettu'", mutisi

Jerry kääntyessään, "olisin tällä kertaa ymmärtänyt tarkoituksenne."

Hänellä ei ollut tilaisuutta sanoa eikä ajatella muuta, ennenkuin hän jo oli ulkona Old Baileysta; sillä ihmisjoukko törmäsi ulos niin raivokkaasti, että oli hänet kumoon keikauttaa, ja äänekäs hälinä virtaili kadulle, ikäänkuin olisivat pettyneet karpäset hajautuneet toisia haaskoja vainuamaan.

NELJÄS LUKU

Onnitteluja.

Viimeinen pohjasakka siitä ihmispöperöstä, joka koko päivän oli siellä kiehunut, oli herunut pois oikeussalin himmeistä käytävistä, kun tohtori Manette, hänen tyttärensä, Lucy Manette, herra Lorry ja asianajaja herra Stryver ympäröivät herra Charles Darnayta – äsken vapautettua, onnitellen häntä pelastuksestaan kuolemasta.

Kirkkaammassakin valossa olisi ollut vaikea tohtori Manetten älykkäissä kasvoissa ja suorassa ryhdissä tuntea ullakkohuoneen suutaria Pariisista. Mutta joka oli häntä pari kertaa katsonut, ei voinut olla häneen uudestaan silmiään luomatta, joskin ei olisikaan sattunut kuulemaan hänen matalan, vakavan äänensä surullista sointua, eikä näkemään sitä hajamielistä ilmettä, joka pimensi häntä aika-ajoin ilman näkyvää syytä. Vaikka ulkonaiset syyt, kuten viittaus hänen pitkällisiin, riuduttaviin tuskiinsa aina – niinpä tutkimuksessakin – nostattivat tämän tilan hänen sielunsa syvyydestä, syntyi se myös itsestään ja verhosi hänet synkkyyteen, joka niille, joille hänen elämäntarinansa oli outo, oli yhtä käsittämätön, kuin jos kesäaurinko olisi luonut häneen todellisen Bastiljin varjon, rakennuksen ollessa kolmensadan peninkulman päässä.

Ainoastaan hänen tyttärellään oli valta taikoa nämät mustat mietteet hänen mielestään. Hän oli kultainen lanka, joka yhdisti menneisyyden nykyisyyteen, ja hänen äänensä sointu, hänen kasvojensa loiste ja hänen kätensä koskenta vaikuttivat isään melkein aina voimakkaasti ja terveellisesti. Ei kumminkaan ihan aina, sillä Lucy muisti hetkiä, jolloin hänen voimansa olivat pettäneet, mutta ne olivat harvat ja hän luuli ne jo voitetuiksi.

Herra Darnay oli suudellut hänen kättään tulisesti ja kiitollisesti ja kääntynyt herra Stryverin puoleen lämpimästi kiittäen. Herra Stryver oli vähän päälle kolmenkymmenen, mutta näytti kahtakymmentä vuotta vanhemmalta, pyylevä, äänekäs, punakka ja suorapuheinen eikä liiaksi hienotunteinen; hänellä oli tungetteleva tapa tuppaantua (henkisesti ja ruumiillisesti) seuroihin ja keskusteluihin, joka antoi aihetta otaksumiseen, että hän tuppaantuisi esille elämässään.

Hänellä oli vielä peruukki ja kaapu yllään, ja tunkien niin lähelle viimeistä suojattiaan, että hän työnsi viattoman herra Lorryn ulos ryhmästä, sanoi hän: "olen iloinen että minun onnistui auttaa teitä tästä pälkähästä kunnialla, herra Darnay. Se oli häpeällinen syyte, raa'an häpeällinen; mutta sen onnistuminen olisi ollut sangen todennäköistä."

"Minä olen teille kiitollisuuden velassa koko elämäni", sanoi hänen suojattinsa, tarttuen hänen käteensä.

"Olen tehnyt parastani puolestanne, herra Darnay; ja luulenpa, että minun parhaani on yhtä hyvä kuin jonkun muun."

Koska jonkun nähtävästi oli tähän sanottava: "paljon parempi kuin jonkun muun", sanoi herra Lorry sen, ehkäpä vähän omaa etuaankin katsoen, sillä hän koetti tunkeutua takasin ryhmään.

"Niinkö luulette?" sanoi herra Stryver. "No niin, te olette ollut mukana koko päivän, ja teidänhän se on tiedettävä. Te olette myös asiamies."

"Ja asiamiehenä", sanoi herra Lorry, jonka lainoppinut asianajaja oli tuuppinut takasin ryhmään, samoin kuin hän äsken oli tuuppinut hänet ulos – "asiamiehenä vetoan minä tohtori Manetteen, pyytäen häntä keskeyttämään tämän keskustelun ja lähettämään meidät kaikki kotia. Neiti Lucy näyttää heikolta, herra Darnaylla on ollut kauhea päivä, ja me olemme kaikki loppuun kuluneet."

"Puhukaa omasta puolestanne, herra Lorry," sanoi Stryver; "minulla on työtä koko yön varalle. Puhukaa omasta puolestanne."

"Puhunkin omasta puolestani", sanoi herra Lorry, "ja herra Darnayn ja neiti Lucyn puolesta ja – neiti Lucy, ettekö luule että voin puhua meidän kaikkien puolesta?" Hän pani painon tälle kysymykselle, luoden silmäyksen hänen isäänsä.

Tohtorin kasvot olivat kuin jähmettyneet hänen omituisesti katsellessa herra Darnayta. Se oli tutkiva katse, joka oli pimentynyt epäluuloksi ja tyytymättömyydeksi, niin, olipa siinä miltei pelkoakin. Hänen ajatuksensa harhailivat kaukomailla.

"Isä", sanoi Lucy, hiljaa kosketellen häntä kädellään.

Hän karkoitti hitaasti varjon kasvoiltaan ja kääntyi tyttärensä puoleen.

"Joko lähdemme kotia, isäni?"

Huokaisten pitkään hän vastasi: "mennään vaan".

Vapautetun vangin ystävät olivat hajautuneet, luullen, kuten hän itsekkin, ettei häntä sinä iltana vapautettaisi. Valo käytävissä oli miltei kaikkialla sammutettu, rautaiset portit olivat kolisten ja helisten sulkeutuneet, ja kamala paikka oli autiona, kunnes huomisaamuna innostus hirsi- ja kaakinpuihin ja raippavitsoihin taas täyttäisi sen yleisöllä. Isänsä ja herra Darnayn keskellä Lucy Manette meni ulos raittiiseen ilmaan. He kutsuivat ajurin, ja isä ja tytär ajoivat pois.

Herra Stryver oli jättänyt heidät käytävään tuppautuakseen pukuhuoneeseen. Eräs toinen henkilö, joka ei liittynyt ryhmään, eikä vaihtanut sanaakaan muitten kanssa, vaan nojautui seinään pimeimmällä kohdalla, oli hiljaa seurannut toisia ulos, katsellen poisajavia kunnes olivat näkymättömissä.

Hän meni nyt herra Lorryn ja herra Darnayn luo kadulle.

"Vai niin, herra Lorry, liikemiesten soveltuu nyt puhua herra Darnayn kanssa?"

Ei kukaan ollut osottanut kiitollisuutta herra Cartonille hänen osanotostaan päivän tapahtumiin; ei kukaan ollut siitä tiennyt. Hän oli riisunut kaapunsa, mutta se ei parantanut hänen ulkomuotoaan.

"Teillä olisi aika hauska, herra Darnay, jos tietäisitte mikä taistelu tapahtuu liikemiehen sielussa, sen horjuessa ystävyiden ja liikeharrastuksen välillä."

Herra Lorry punastui ja sanoi kiihkeästi: "Te olette jo sanonut tämän ennen, sir. Me liikemiehet, jotka olemme jonkun toiminimen palveluksessa, emme ole omia herrojamme. Meidän tulee ajatella enemmän toiminimeä kuin itseämme."

"Tiedän, tiedän", sanoi herra Carton huolimattomasti. "Älkää loukkaantuko, herra Lorry. Te ette ole muita huonompi, sitä en luule, ehkäpä vielä parempikin."

"Sitä paitsi", jatkoi Lorry, välittämättä hänen puheistaan, "en todellakaan käsitä, mitä teillä on tämän kanssa tekemistä. Saatte suoda anteeksi, että minä, joka olen teitä vanhempi, näin puhun, mutta en todellakaan käsitä, että tämä olisi teidän asianne."

"Asia, siunatkoon, *minulla* ei ole asioita", sanoi herra Carton.

"Vahinko, ettei teillä ole, sir."

"Niin minustakin."

"Jos teillä niitä olisi", jatkoi herra Lorry, "ehkäpä tekin hoitaisitte niitä."

"Ei, Jumala paratkoon, – sitä en tekisi", sanoi herra Carton.

"Niin, sir", huudahti herra Lorry, aivan kiihoittuneena hänen välinpitämättömyydestään, "asiat ovat hyvät olemassa ja niitä tulee arvossa pitää. Joskin asiat velvoittavat vaikenemaan ja itseään hillitsemään ja aikaansaavat vaikeuksia, niin herra Darnay ylevänä gentlemannina antaa sen anteeksi. Hyvää yötä, herra Darnay, Jumala siunatkoon teitä, sir! Toivon että tänään olette pelastunut kuolemasta viettääkseen hyötyisää ja onnellista elämää. – Kantotuoli hoi!"

Ehkäpä hieman suuttuneena itseensäkin eikä vain asianajajaan kapusi herra Lorry kantotuoliin ja kannatutti itseään Tellsoniin. Carton, joka löyhkäsi portviinille, eikä tuntunut oikein selvältä, naurahti ja sanoi, kääntyen Darnayn puoleen:

"Omituinen sattumus, joka vie meidät kaksi yhteen. Teistä mahtaa tuntua omituiselta seistä tänä iltana yksin näillä katukivillä oman kuvanne kanssa."

"Minusta tuntuu kuin tuskin vielä kuuluisin tähän maailmaan", vastasi

Charles Darnay.

"Se ei minua kummastuta. Vähän aikaa sitten olitte aika kyytiä menossa toiseen maailmaan. Puhutte niin raukeasti."

"Alanpa uskoa, että *olen* raukea."

"Miksi, piru vie, ette sitten mene päivällistä syömään. Söin itse päivällistä noitten pölkypäitten neuvotellessa mihin maailmaan teidän tulisi kuulua – tähänkö vai toiseen. Antakaas, niin vien teidät lähimpään ravintolaan, jossa saatte kunnon ruokaa."

Pujottaen kätensä hänen käsivarteensa, kuljetti hän Darnayta pitkin Ludgate-hillia Fleetkadulle ja sitten katettua käytävää pitkin erääseen ravintolaan. Täällä heidät osotettiin pieneen huoneeseen, jossa Charles Darnay pian pääsi entisiin voimiinsa hyvän, yksinkertaisen aterian ja kelpo viinin ääressä; Carton istui saman pöydän ääressä, vastapäätä häntä, aika julkeana, ja portviinipullo edessään.

"Joko tunnette taas kuuluvanne tähän maalliseen järjestelmään, herra Darnay?"

"Tunnen kyllä, olen kauhean sekapäinen, aivan ymmällä, mitä aikaan ja paikkaan tulee; mutta olen kumminkin niin voimissani että sen tunnen."

"Se mahtaa olla ääretön nautinto!"

Hän sanoi tämän katkerasti ja täytti jälleen lasinsa, joka oli aikamoinen.

"Minun hartahin toivoni taas on unohtaa että siihen kuulun. Sillä ei ole minulle muuta antaa kuin tätä viiniä eikä minulla mitään sille. Siis siinä suhteessa emme ole yhtäläisiä. Rupean todellakin luulemaan, että me kaksi emme missään suhteessa ole yhtäläisiä."

Huumaantuneena kaikista päivän mielenliikutuksista oli Darnaysta tämä seurustelu säädöttömän kaksoisensa kanssa kuin unennäköä. Hän ei tiennyt mitä vastata, viimein oli hän aivan ääneti.

"Nyt kun päivällisenne on päättynyt", sanoi Carton äkkiä, "miksi ette juo kenenkään terveydeksi; miksi ette ehdota kenenkään maljaa?"

"Kenenkä terveydeksi? Kenenkä maljaa?"

"Kuinka, eikö se ole kielenne kärjellä. Sen täytyy olla, sen tulee olla, voin vannoa sen olevan siinä."

"Siis, neiti Manetten!"

"Niin, neiti Manetten!"

Katsellen seurakumppaniaan vasten silmiä tätä maljaa juodessaan, singahutti Carton lasinsa olkansa yli seinään, jossa se särkyi pirstaleiksi, soitti kelloa ja pyysi toisen.

"Kyllä kelpasi auttaa niin kaunista, nuorta ladyä vaunuihin pimeässä,

Darnay!" sanoi hän uudestaan täyttäessään maljansa.

Hienoinen rypistys kulmissa ja lakooninen, "niin", oli ainoana vastauksena.

"Mikä kaunis, nuori lady teitä sääli ja itki! Miltäs tuntuu. Kannattaako olla hengenvaarassa joutuakseen sellaisen osanoton alaiseksi, herra Darnay?"

Ei nytkään Darnay vastannut.

"Hän ilostui suunnattomasti saadessaan teiltä terveiset, jotka hänelle vein. Hän ei tosin näyttänyt ihastustaan, mutta minä arvelen, että hän oli ihastunut."

Tämä viittaus muistutti herra Darnayta, että tämä ikävä kumppani oli häntä vapaasta tahdostaan auttanut päivän vaikeuksissa. Hän käänsi keskustelun tähän ja kiitti häntä.

"En välitä kiitoksista, enkä niitä ansaitse", kuului penseä vastaus. "Ensiksikään ei ollut muuta tekemistä ja toiseksi, en tiedä, miksi sen tein. Herra Darnay, antakaas kun teen teille kysymyksen."

"Mielelläni, se on vähänen palkinto hyvistä töistänne."

"Luuletteko minun erityisesti pitävän teistä!"

"Todellakin, herra Carton", vastasi toinen hämillään, "sitä kysymystä en ole tehnyt itsellenikään."

"Tehkää siis se kysymys itsellenne nyt."

"Te olette menetellyt kuin pitäisitte minusta, mutta en luule teidän sitä tekevän."

"*Minä* en myöskään luule", sanoi Carton. "Alan saada hyvän käsityksen teidän älystänne."

"Siitä huolimatta", jatkoi Darnay, nousten soittamaan, "toivon, ettei minua mikään estä pyytämästä laskua, eikä meitä eroamasta sovinnossa."

"Ei mikään!" sanoi Carton. Darnay soitti. "Pyydätkö laskun kaikesta?" Toisen myöntävästi vastattua, jatkoi hän, "siinä tapauksessa antakaa minulle vielä pullo tätä viiniä, viinuri, ja tulkaa minua herättämään kello kymmenen."

Kun lasku oli suoritettu, nousi Charles Darnay ja toivotti hänelle hyvää yötä. Vastaamatta hänen tervehdykseensä, nousi Carton myös ja hänen olennossaan oli uhkaa, kun hän sanoi: "viimeinen sana, herra Darnay, luuletteko, että olen päihtynyt?"

"Luulen, että olette juonut, herra Carton."

"Luuletteko? Te tiedätte, että olen juonut."

"Koska pakotatte minua sanomaan, niin tiedän sen."

"Siksipä saatte myös tietää minkätähden? Minä olen tyytymätön työjuhta, sir. En välitä kenestäkään maan päällä, eikä kukaan maan päällä välitä minusta."

"Se on hyvin surkeata. Teidän olisi pitänyt käyttää lahjojanne paremmin."

"Ehkä herra Darnay, ehkäpä ei, älkää antako selvän naamanne tehdä teitä ylpeäksi, ettepä tiedä miten vielä voi käydä. Hyvää yötä!"

Jäätyään yksin, tämä outo olento otti kynttilän, meni peilin luo, joka riippui seinällä, ja tutki kuvaansa tarkasti siinä.

"Pidätkö sinä erityisesti tuosta miehestä?" mutisi hän kovalleen, "miksi sinä pitäisit miehestä, joka on sinun näköisesi? Sinussa ei ole mitään, josta pitää, sen kyllä tiedät. Piru vieköön! Mikä muutos on sinussa tapahtunut! Onpa todellakin syytä kiintyä ihmiseen siksi että hän osottaa sinulle mitä olet menettänyt ja mitä sinusta olisi voinut tulla. Jos sinä olisit ollut hänen sijassaan, olisivatko nuo siniset silmät katselleet sinua samoin kuin häntä, ja olisivatko nuo kiihkeät kasvot säälineet sinua kuin häntä? Puhu suusi puhtaaksi! Sinä vihaat miestä."

Hän haki lohdutusta viinipullossaan, tyhjensi sen muutamassa hetkessä, ja pää käsien varassa ja hiukset hajallaan pöydällä, vaipui hän uneen kynttilän tipahdellessa talia alas hänen päälleen.

VIIDES LUKU

Shakaali.

Ne olivat juoma-aikoja ne, ja useimmat ihmiset joivat paljon. Niin suuren parannuksen on aika tehnyt sellaisissa tavoissa, että kohtuullinen lasku siitä viini- ja punssimäärästä, jonka mies taisi nielaista illan kuluessa ilman että hänen arvonsa gentlemannina lainkaan siitä aleni, tuntuisi meidän päivinämmme naurettavalta liioittelulta.

Lakitieteen ammattikunta ei ollut toisia ammattikuntia huonompi mitä bakkanaalisiin taipumuksiin tulee; eikä myöskään herra Stryver, joka jo hyvässä vauhdissa lisäsi suurta ja tuottavaa praktiikkaansa, ollut vertaisiaan huonompi tässä suhteessa.

Herra Stryver alkoi varovaisesti karsia pois alimmaisista kapuloita niistä tikapuista, joita myöden hän kapusi ylös, suosikki kuin oli sekä Old Baileyssa että oikeusistunnoissa. Niitten täytyi nyt erityisesti kutsua suosikkiaan ikävöivään helmaansa, ja tuppautuen loordi ylituomarin näkyville Kings Benchissä, näkyi herra Stryverin kukoistava naama joka päivä puhkeavan peruukkien penkillä ikäänkuin suuri auringonruusu, joka nousee kohti aurinkoa keskellä koreita kumppaneja.

Temple Barissa oli kerta tehty muistutus siitä, että vaikka herra Stryver oli suulas mies, vaikka hän oli julkea, rivakka ja rohkea mies, ei hänellä ollut kykyä löytää tosiasioiden ydintä, joka on asianajajan välttämättömyyksiä ja pätevimpiä lahjoja. Mutta siinä suhteessa oli hän tehnyt ihmeellisiä edistyksiä. Mitä enemmän hänellä oli tehtävää, sitä suuremmaksi kasvoi hänen kykynsä syventyä asian sydämeen ja ytimeen, ja juopottelipa hän kuinka myöhään yöhön tahansa Sydney Cartonin kanssa, oli hänellä aamulla kaikki selvänä.

Sydney Carton, joka oli kaikista ihmisistä laiskin ja vähiten toiveita herättävä, oli hänen paras liittolaisensa. Se määrä, minkä he molemmat yhdessä joivat Sakkanuutista Mikonpäivään, olisi kannattanut vaikka sota-alusta. Stryver ei koskaan käsitellyt mitään juttua, ellei Carton ollut läsnä kädet taskuissa ja tuijottaen oikeussalin kattoon; he tekivät yhteisiä kärjämatkoja, ja sielläkin jatkoivat he tavallisia juominkejaan myöhään yöhön, ja huhu tiesi, että Cartonin nähtiin keskellä selvää päivää horjuvana hiipivän asuntoonsa kuin kevytmielisen kissan.

Viimein kerrottiin niiden kesken, jotka olivat asiasta huvitettuja, ettei Sydney Cartonista koskaan tulisi leijonaa, mutta että hän oli erinomaisen hyvä shakaali, ja tässä vaatimattomassa toimessa seurasi ja palveli hän Stryveria.

"Kello on kymmenen, sir", sanoi viinuri, jonka Carton oli pyytänyt itseään herättämään – "kello on kymmenen."

"Mikä on?"

"Kello on kymmenen, sir."

"Mitä tarkoitatte? Kymmenen illallako?"

"Niin, sir. Teidän armonne käski minut herättämään."

"Ah, nyt muistan, hyvä on, hyvä on."

Koetettuaan pari kertaa uudestaan nukahtaa, jota viinuri taitavasti esti liikuttamalla tulta herkeämättä viisi minuuttia, nousi hän, pani hatun päähänsä ja meni ulos. Hän meni Templeen ja virkistettyään itseään kävelemällä pari kertaa Kings Bench-walkin ja Paper-buildingssin ohi, kääntyi hän herra Stryverin luo.

Stryverin kirjuri, joka ei koskaan ollut läsnä näissä neuvotteluissa, oli mennyt kotia ja esimies Stryver avasi oven. Hän oli tohveleissa ja väljässä yötakissa ja paljas kaulainen mukavuuden vuoksi. Hänellä oli silmäinsä ympärillä tuo hurja, pinnistetty ja surkastunut piirre, jonka huomaa kaikilla juomareilla hänen luokassaan ja joka esiintyy maalauksissa ja muotokuvissa jokaiselta juoppouskaudelta.

"Sinä tulet vähän myöhään, Sydney", sanoi Stryver.

"Tavallisella ajalla; ehkäpä neljännestä myöhemmin."

He astuivat likaiseen huoneeseen, joka oli täyteen sirotettu kirjoja ja papereita. Takassa leimusi tuli, kattila höyrysi tulella ja keskellä papereita loisti pöytä täynnä viiniä, konjakkia, rommia, sokeria ja sitroonia.

"Sinä olet tyhjentänyt pullon, Sydney, sen huomaa."

"Luulenpa, että niitä oli kaksi tänä iltana. Olen syönyt päivällistä

Darnayn kanssa tai nähnyt hänen syövän – sehän on melkein sama."

"Tuo yhdennäköisyys oli sinulta mainio keksintö. Mitenkä se päähäsi juolahtikaan."

"Minusta hän oli aika pulska mies, ja tulin ajatelleeksi, että jos minua olisi onni seurannut, olisin ollut melkein yhtä pulska."

Herra Stryver nauroi niin, että hänen ennenaikainen pönkkämähansa kellui.

"Sinä ja onnesi, Sydney! Mutta työhön, työhön."

Jotenkin nurpeana avasi shakaali takkinsa, meni viereiseen huoneeseen ja tuli takasin tuoden mukanaan kannullisen kylmää vettä, pesuvadin ja kaksi käsiliinaa. Hän kastoi käsiliinat veteen, pusersi niitä vähän ja kääri ne pänsä ympäri, istuutui pöydän ääreen ja sanoi: "Nyt olen valmis".

"Ei paljon keittämistä, tänä iltana, Muisti", sanoi herra Stryver iloisesti, silmäillen papereitaan.

"Kuinka paljon?"

"Vain kaksi juttua."

"Anna minulle pahin ensin."

"Tuossa on, Sydney. Anna mennä."

Leijona paneusi nyt seljälleen sohvalle toiselle puolen juomapöytää, shakaalin istuutuessa oman, papereilla suljetun pöytänsä ääreen toiselle puolen sitä, pullot ja lasit edessään. Molemmat viljelivät ahkerasti juomapöytää, kukin omalla tavallaan, leijona kädet housunvyötärössään katseli tuleen, silloin tällöin huiskuttaen pienempää asiakirjaa, shakaali taas vaipui rypistynein silmäkulmin ja kiihkeällä katseella niin syvään työhönsä, ettei silmä edes seurannut kättä, jonka hän ojensi ottaakseen lasin ja joka usein kopeloi hetkisen aikaa ennenkuin löysi sen ja kohotti huulilleen. Pari kolme kerta oli asia niin sotkuista, että shakaali näki parhaaksi nousta ylös ja kastaa pyyhe uudestaan. Näiltä vaelluksiltaan vesikannun ja vadin luo palasi hän niin merkillisen määrällä päähineellä, ettei sitä voi sanoa kuvailla, ja hänen huolestunut vakavuutensa teki asian vielä naurettavammaksi.

Vihdoin oli shakaali valmistanut vankan aterian leijonalle ja alkoi sitä tarjota. Leijona vastaanotti sen huolella ja tarkkuudella, valikoiden ja muistutuksia tehden ja shakaali auttoi kummassakin. Kun ateria oli ollut kyllin kauvan keskustelun alaisena, pisti leijona kätensä taas housunvyötäröön ja paneusi pitkälleen mietiskelemään. Shakaali vahvisti sitten kurkkuaan kulauksella ja päätään uudella kääreellä ja varustautui laittamaan kuntoon toista ateriaa. Tämä jätettiin leijonalle samalla tavalla eikä ollut kunnossa ennen kello kolmea aamulla.

"Ja nyt se on tehty, Sydney, täytä maljasi punssilla", sanoi herra

Stryver.

Shakaali irroitti käsiliinat päästään, joka taas höyrysi, pudisteli itseään, haukotteli, värisi ja totteli.

"Sinä olit oivallinen, Sydney, tänään tuossa jutussa. Jokainen kysymys teki hyvän vaikutuksen."

"Minä olen aina oivallinen, eikö totta."

"Sitä en väitä vastaan. Miksi olet niin pahalla tuulella, kasta kaulasi punssilla ja kevennä mielesi."

Shakaali totteli jälleen mumisten jotain puolustukseksi.

"Vanha Carton vanhasta Shrewsbury koulusta", sanoi Stryver, nyykäyttäen hänelle päätään, häntä tarkastellen, "vanha kiikkulauta Sydney, milloin ilmassa, milloin maassa, milloin iloisena, milloin allapäin."

"Niin", sanoi toinen huoaten, "sama Sydney, jolla on sama onni."

Silloinkin kirjoitin aineita toisille pojille, ja harvoin itselleni."

"Ja miksi niin?"

"Jumala ties. Se oli kait minun tapani."

Hän istui kädet taskuissa ja sääret ojona katsellen tulta.

"Carton", sanoi hänen ystävänsä tuikeasti, asettuen taistelunhaluisena hänen eteensä, ikäänkuin olisi takka ollut jokin suurien tuumien ahjo, johon vanha Sydney Carton olisi ollut työnnettävä, "sinun tapasi on, ja on aina ollut vetelä. Sinulla ei ole tarmoa eikä päämäärää. Katso minuun."

"Tuhhat tulimmaista", sanoi Sydney keveämmästi ja säyseämmästi naurahtaen, "äläpä *sinä* rupea siveelliseksi."

"Mitenkä minä olen tehnyt mitä olen tehnyt?" sanoi Stryver. "Mitenkä minä teen mitä teen?"

"Osaksi maksamalla minulle avustani, luulen. Mutta siitä ei kannata puhua minulle eikä tyhjälle ilmalle; *sinä* teet mitä tahdot. *Sinä* olet aina kulkenut ensi rivissä ja minä takana."

"Minä tunkeuduin ensi riviin, vai olenko syntynyt siellä?"

"En ollut läsnä niissä juhlamenoissa, mutta minun luuloni on että olet syntynyt siellä", sanoi Carton. Tässä hän taas naurahti ja he nauroivat molemmat.

"Ennen Shrewsburya, Shrewsburyssa ja aina Shrewsburyn jälkeen", jatkoi Carton, "olet kulkenut omassa rivissäsi ja minä omassani. Ollessamme ylioppilastovereita Quartier latinissa Pariisissa, opiskellessamme ranskaa ja ranskalaista lakitiedettä ja kokoellessamme muita ranskalaisia muruja, joista meillä ei ole ollut paljon hyötyä, olit *sinä* aina jossain ja minä – en missään".

"Ja kenenkä oli syy?"

"Sieluni kautta, epäilenpä että syy oli sinun, *sinä* revit ja raastoit ja tuupit ja tunkeilit esiin niin väsymättömästi että minulla ei ollut muuta neuvoa kuin homehtua hiljaisuudessa. Mutta on kolkkoa puhua omasta menneisyydestään näin aamun sarastaessa. Käännä ajatukseni toiseen suuntaan ennenkuin menen."

"Hyvä on, juokaamme kauniin todistajan malja", sanoi Stryver, kohottaen lasiaan. "Oletko nyt hauskemmallalla suunnalla?"

Nähtävästi ei, koska hän taas synkkeni.

"Kaunis todistaja", mutisi hän, tuijottaen lasiinsa. "Olen saanut tarpeeksi todistajista tänään; kuka on kaunis todistajasi?"

"Sen kuvamuotoisen tohtorin tytär, neiti Manette."

"Hätkö kaunis".

"Eikö ole sitten?"

"Ei."

"Kuinka ei, koko oikeus häntä ihaili, ihminen!"

"Viis minä koko oikeuden ihailusta! Kuka on valinnut Old Baileyn kauneuden tuomariksi? Hän oli kultakutrinen nukke!"

"Tiedätkö Sydney", sanoi herra Stryver katsellen häntä terävästi ja hitaasti sivellen toisella kädellään kukoistavia kasvojaan, "tiedätkö, että minusta melkein näytti, kuin olisit seurannut osanotolla sitä kultakuttrista nukkea, ja olit hyvin nopsa huomaamaan mitä hänelle tapahtui."

"Nopsa huomaamaan mitä tapahtui. Jos tyttö pyörtyy parin kyynärän päässä minun nenästäni, huomaan sen ilman kiikaria, olkoon hän sitten nukke tai ei. Juon maljan mutta en myönnä kauneutta. Ja nyt en tahdo enää juoda. Tahdon mennä levolle."

Hänen isäntänsä saattaessa häntä portaille kynttilä kädessä valaistakseen häntä, pilkoitti päivä kylmästä likaisista ikkunoista. Kun hän astui ulos talosta, oli ilma kylmä ja kolkko, himmeä taivas pilvessä, virta musta ja pimeä ja koko maisema kuin kuollut erämaa. Ja aamutuuli tuprutti pölypyörteitä kuin olisi erämaanhiekkia kohonnut kaukana ja sen ensimmäinen ryöppy lennossaan alkanut peittää kaupungin.

Tuhlatut voimat sisässään ja erämaa ympärillään seisahtui tämä mies hiljaisella terassilla ja näki silmänräpäyksen ajan erämaassa edessään kangastuksen kajastavan, jossa kuvastui kunnianhimo, itsensäkieltämys ja uutteruus. Hänen näkynsä ihanassa kaupungissa oli ilmavia saleja, joista lemменjumalat ja sulottaret häntä katselivat, puutarhoja, joissa elämänpuun hedelmät riippuivat

kypsymässä ja joissa vedet välkkyivät toivon lähteissä. Hetkinen vain, ja se oli hävinnyt. Hän kömpi ullakkokamariinsa, heittäysi vaatteet päällä järjestämättömään vuoteeseen ja kastoi tyynynsä turhilla kyyneleillä.

Synkkänä, synkkänä nousi aurinko, eikä se nähnyt synkempää näkyä kuin tämä mies oli. Hän oli lahjakas pään ja tunteitten suhteen, mutta kykenemätön lahjojaan oikein käyttämään, kykenemätön auttamaan itseään ja onnea löytämään. Hän tunsu ruosteen, joka häntä söi, ja alistui sen kulutettavaksi.

KUODES LUKU

Sadottain ihmisiä.

Tohtori Manetten rauhallinen asunto sijaitsi rauhallisessa kadunkulmassa lähellä Soho-squarea. Eräänä kauniina sunnuntai-iltapäivänä, neljän kuukauden laineitten vyöryttyä yli maankavallusjutun ja kuletettua sen ynnä yleisön innon ja muistin kauvas ulapalle, herra Jarvis Lorry samoili päivänpaisteisia katuja asunnostaan Clerkenwellissä tohtorin luo päivällistä syömään. Monta kertaa palattuaan asiamietiskelyihinsä, oli herra Lorrysta tullut tohtorin ystävä, ja rauhallinen kadunkulma oli päivänpaisteinen osa hänen elämätään.

Tänä kauniina sunnuntaina vaelsi herra Lorry Sohoa kohti varhain iltapäivällä kolmesta tavallisesta syystä. Ensiksi koska hän kauniina sunnuntaina usein käyskenteli ulkona ennen päivällistä Lucyn ja tohtorin kanssa, toiseksi koska hänen sopimattomalla säällä oli tapana seurustella heidän kanssaan perheen ystävänä, jutella, lukea, katsella ikkunasta ja yleensä viettää päivä heidän seurassaan, kolmanneksi oli hänellä omia pieniä, viekkaita epäilyksiä ratkaistavina, ja hän tiesi että tohtorin perhe-elämässä oli tämä hetki sopivin niitä ratkaisemaan.

Omituisempaa kulmaa kuin se, jossa tohtori asuskeli, ei ollut tavattavissa Lontoossa. Siinä ei ollut mitään läpikäytävää ja kadunpuolisista ikkunoista tohtorin talossa oli hauska näköala kadulle, jolla oli miellyttävä, rauhaista leima. Pohjoispuolella Oxford-roadia oli siihen aikaan harvoja asumuksia ja metsän puut rehottivat, metsäkukkaset kasvoivat ja orapihlaja kukki nyt jo kadonneilla kedoilla. Siksi puhalsi raitis ilma Sohossa voimakkaasti ja vapaasti ja lähellä löytyi moni uhkea etelämuuri, jolla persikat kypsyivät, kun vuodenaika oli niille suotuisa.

Aikaisemmin päivällä loisti kesäaurinko kirkkaasti kulmalle, mutta katujen kuumetessa oli se varjossa. Se oli viileä paikka, hiljainen ja iloinen, merkillinen kaikumaan, ja oikea rauhan satama keskellä meluavia katuja.

Sellaiseen valkamaan soveltui rauhallinen alus, ja rauhallinen se olikin. Tohtori asui kahdessa kerroksessa, vanhassa hiljaisessa talossa, jossa muka päivin harjoitettiin montakin ammattia, mutta joista hyvin vähän tiesi päivällä ja yöllä ei ollenkaan. Takarakennuksessa, johon pääsi pihan kautta, ja jossa plataanin viheriäiset lehdet humisivat, sanottiin urkuja rakennettavan ja kerrottiin, että joku salaperäinen jättiläinen takoi siellä kultaa ja hopeaa, ja hän olikin naulannut kultaisen käsivarren seinälle etehisen luo – ikäänkuin olisi hän takoiillut itsensä niin kauniiksi ja uhannut kaikkia vieraita samallaisella muutoksella. Näistä ammateista tiesi hyvin vähän, samoin eräästä yksinäisestä vuokralaisesta, jonka kerrottiin asuvan yläkerrassa sekä hämärästä nuoranpunojasta, jonka konttoori muka oli alikerrassa. Silloin tällöin eksynyt käsityöläinen, vetäen takkia päälleen kulki etehisen läpi, jokin vieras tirkisteli sisään, tai kuului pihan poikki etäinen helinä, tai jyske kultaisen jättiläisen luota. Mutta nämä olivat vain poikkeuksia, sillä plataanin talon takana ja kaiku kadun kulmassa olivat omia herrojaan sunnuntaiaamusta lauantai-iltaan asti.

Tohtori Manette vastaanotti täällä potilaita, joita hänen luokseen houkutteli hänen vanha maineensa – jonka epämääräiset kuiskaukset hänen kohtalostaan olivat herättäneet uuteen eloon. – Hänen tietonsa, valppautensa ja taitavuutensa kekseliäihin kokeihin nähden, vaikuttivat, että hän oli jotenkin käytetty. Ja hän ansaitsi sen minkä tarvitsi.

Kaiken tämän tiesi, tunsu ja ajatteli herra Jarvis Lorry, soittaessaan rauhallisen kulmatalon kelloa kauniina sunnuntai-iltapuolena.

"Onko tohtori Manette kotosalla?"

Häntä odotettiin kotia.

"Onko neiti Lucy kotosalla?"

Häntä odotettiin kotia.

"Onko neiti Pross kotona."

Mahdollisesti hän oli kotona, mutta palvelijan oli tahdoton ennakolta tietää aikoiko neiti Pross myöntää tai kieltää tätä tosiasiaa.

"Olenpahan sitten itse kotona täällä", sanoi herra Lorry, nousten yläkertaan.

Vaikka ei neiti Manette lainkaan tuntenut synnyinmaataan, näytti hänellä olevan synnynnäinen lahja vähillä keinoilla saada paljon aikaan, joka on Ranskan tyttärien hyödyllisimpiä ja miellyttävimpiä ominaisuuksia. Joskin kalustus oli yksinkertainen, kaunisti huonetta niin moni pieni koriste, joiden ainoa arvo oli niitten aistikkaisuudessa ja sievyydessä, että se tuntui viehättävältä. Koko kodin järjestäminen suuremmasta pienempään, värien sommittelu, hauska vaihtelu ja vastakohtat, joita oli saavutettu kekseliäiden pikkuseikkain, keveiden käsien, kirkkaiden silmien ja hyvän järjen avulla, olivat samalla kertaa niin miellyttävät itsessään, ja kuvasivat niin talon pikku emäntää, että herra Lorrysta, seistessään ja katsellessaan ympärilleen, näytti kuin olisivat tuolit ja pöydät sillä erityisellä ilmeellä, jonka hän nyt niin hyvin tunsi, kyselleet, hyväksyikö hän heitä?

Molemmissa kerroksissa oli kolme huonetta, ja välillä olevat ovet olivat avoinna, että ilma pääsisi vapaasti kulkemaan niissä. Herra Lorry havaitsi hyvillä mielin, että aistikas sisustus oli joka huoneessa yhtä sopusuhtainen. Ensimmäinen oli paras huone ja siinä olivat Lucyn linnut, kukkaset, kirjat, kirjoitus- ja työpöytä ynnä vesivärilaatikko, toinen oli tohtorin vastaanottohuone ja ruokahuone, kolmas, jonne plataanin kahisevat lehdet pihalta loivat vaihtelevia varjoja, oli tohtorin makuuhuone – ja siellä olivat nurkassa käyttämätön suutarinrahi ja työkalut, melkein samassa järjestyksessä kuin ne olivat olleet viheliäisen talon viidennessä kerroksessa, viinituvan vieressä, Saint-Antoinen esikaupungissa Pariisissa.

"Minua ihmetyttää", sanoi herra Lorry katseltuaan ympärilleen, "että hän pitää luonaan tätä kärsimyksensä muistia."

"Ja mitä ihmettelemistä siinä?" kuului äkillinen kysymys hänen takanaan, joka sai hänet hätkähtämään.

Se oli neiti Pross, hurja, punatukkainen, kovakourainen nainen, jonka kanssa hän oli tutustunut Royal Georgen hotellissa Doverissa ja jota tuttavuutta hän sittemmin oli uudistanut, joka tämän kysymyksen teki.

"Luulin – " alkoi herra Lorry.

"Te muka luulitte!" sanoi neiti Pross ja herra Lorry nöyryyi.

"Kuinka jaksatte?" kysyi tämä nainen sitten – terävästi, mutta samassa koetti hän osottaa, että hän ei kantanut mitään vihaa.

"Jaksan sangen hyvästi, kiitän teitä", vastasi herra Lorry pehmeästi.

"Mitenkä itse jaksatte?"

"Ei kehumista", sanoi neiti Pross.

"Eikö todellakaan?"

"Ei todellakaan!" sanoi neiti Pross. "Olen hyvin levoton pikku lintuneidistäni."

"Todellakin?"

"Jumalan tähden sanokaa jotain muuta kuin todellakin, tai te kiusaatte minut kuoliaaksi", sanoi neiti Pross, jonka luonne (vastakohtana hänen vartalolleen) oli lyhyt.

"Todenko perästä?" sanoi herra Lorry.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.